

მ. ვანიშვილი, ზ. ვაშაკიძე,
ნ. კიკაჩიშვილი, გ. ჯუღელი

საქართველოს საგადასახდელო
ბალანსის სტრუქტურისა და დინამიკის
თავისებურებანი

„ტექნიკური უნივერსიტეტი“

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

მ. ვანიშვილი, ზ. ვაშაკიძე,
ნ. კიკაჩიშვილი, გ. ჯუღელი

საქართველოს საგადასახდელი
ბალანსის სტრუქტურისა და დინამიკის
თავისებურებანი

რეგისტრირებულია სტუ-ს
სარედაქციო-საგამომცემლო
საბჭოს მიერ

თბილისი
2009

მოცემულ ნაშრომში თანმიმდევრულადაა განხილული საქართველოს ეკონომიკის თეორიისა და პრაქტიკის ისეთი მნიშვნელოვანი საკითხები, როგორცაა: საგადასახ-დელი ბალანსის არსი და სტრუქტურა, მისი შეფასების კრიტერიუმები და მაჩვენებლები; საქართველოს საგადასახ-დელი ბალანსის სტრუქტურისა და დინამიკის ანალიზი და შეფასება; საგადასახდელი ბალანსის დისპროპორციები და მათი დაძლევის გზები თანამედროვე საქართველოში.

წიგნი გათვალისწინებულია უმაღლესი სასწავლებლების სტუდენტების, პროფესორ-მასწავლებლების, ეკონომიკის თანამედროვე თეორიისა და პრაქტიკის საკითხებით დაინტერესებულ მკითხველთა ფართო წრისათვის.

მეცნიერ-რედაქტორი ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი,

სრული პროფესორი კარლო ღურწყაია

რეცენზენტი ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი,

სრული პროფესორი რამაზ ოთინაშვილი

© საგამომცემლო სახლი „ტექნიკური უნივერსიტეტი“, 2009

ISBN 978-9941-14-327-4

<http://www.gtu.ge/publishinghouse/>

ყველა უფლება დაცულია. ამ წიგნის არც ერთი ნაწილი (იქნება ეს ტექსტი, ფოტო, ილუსტრაცია თუ სხვა) არანაირი ფორმით და საშუალებით (იქნება ეს ელექტრონული თუ მექანიკური), არ შეიძლება გამოყენებულ იქნას გამომცემლის წერილობითი ნებართვის გარეშე.

საავტორო უფლებების დარღვევა ისჯება კანონით.

შესავალი

ნებისმიერი ქვეყნისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება ფინანსური ნაკადების მოძრაობის რეგულირებას და კონტროლს. ფინანსური ნაკადების მოძრაობა აისახება საგადასახდელო ბალანსის დინამიკით, მისი სტრუქტურით დროში და სივრცეში. საგადასახდელო ბალანსის დინამიკის ცხრილი და საგარეო დავალიანების მომსახურების ცხრილი საქართველოში და სხვა ქვეყნებში წარმოდგენას გვაძლევს საერთაშორისო ანგარიშსწორების შესახებ თანამედროვე პირობებში.

გლობალიზაციის პროცესი საგადასახდელო ბალანსის სტრუქტურასა და დინამიკაზე განმსაზღვრელ ზემოქმედებას ახდენს; კარდინალურად იცვლება საგადასახდელო ბალანსის არსი და, ის უკვე განიხილება არა მხოლოდ როგორც უბრალო სტატისტიკური მაჩვენებელი, არამედ როგორც ქვეყნის საერთაშორისო ეკონომიკაში რეალური ინტეგრაციის ამსახველი ფენომენი. საგადასახდელო ბალანსის მონაცემებზე დაყრდნობით შესაძლებელია ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობისა და გადახდისუნარიანობის შეფასება, ეკონომიკური კრიზისების პროგნოზირება, ქვეყნის საშინაო და საგარეო ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავება.

საგადასახდელო ბალანსს საქართველოსათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს, რადგანაც: ჯერ ერთი, უკანასკნელი წლების განმავლობაში იგი ძალიან დიდი უარყოფითი სალდოთი ხასიათდებოდა, რაც სერიოზულ შეფერხებებს ქმნის საკმაოდ მასშტაბური საგარეო ვალის მომსახურებისათვის; მეორე, იქმნება სერიოზული საფრთხე ეროვნული ვალუტის – ლარის სიმყარის შენარჩუნებისათვის; მესამე, ქვეყანაში ფინანსური რესურსების უკმარისობაა, რაც ინვესტიციების ნაკლებობას იწვევს და, თავის მხრივ, ეკონომიკურ ზრდასა და განვითარებას აფერხებს.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან ჩანს, რომ საგადასახდელო ბალანსის პრობლემასთან დაკავშირებული საკითხების კვლევა მეტად საჭირობო როტო და სადღეისოა. ამასთან დაკავშირებით, წინამდებარე ნაშრომში, უახლეს ლიტერატურულ წყაროებსა და მდიდარ ფაქტობრივ მასალებზე დაყრდნობით, თანმიმდევრულადაა განხილული საგადასახდელო ბალანსის პრობლემასთან დაკავშირებული ისეთი მნიშვნელოვანი თეორიული და პრაქტიკული საკითხები, როგორცაა საგადასახდელო ბალანსის არსი და სტრუქტურა, მისი შეფასების კრიტერიუმები და მაჩვენებლები; საქართველოს საგადასახდელო ბალანსის სტრუქტურისა და დინამიკის ანალიზი და შეფასება; საგადასახდელო ბალანსის დისპროპორციები და მათი დაძლევის გზები თანამედროვე საქართველოში.

თავი I. საგადასახდელო ბალანსის არსი და სტრუქტურა, მისი შეფასების კრიტერიუმები და მაჩვენებლები

საგადასახდელო ბალანსის პრობლემის შესწავლა მისი არსისა და სტრუქტურის გარკვევით უნდა დავიწყოთ.

სამწუხაროდ, უმრავლეს შემთხვევაში, ვხვდებით საგადასახდელო ბალანსის არსის ვიწრო გაგებას, რომლის თანახმად, იგი აღქმულია მხოლოდ რაოდენობრივი ხასიათის მაჩვენებლად. ასე, მაგალითად, პ. ლინდერტის აზრით, საგადასახდელო ბალანსი წარმოადგენს მოცემული ქვეყნისა და დანარჩენი მსოფლიოს რეზიდენტებს შორის დადებული ყველა ეკონომიკური გარიგების სისტემურ ჩანაწერს დროის მოცემული პერიოდის განმავლობაში¹. პ. კრუგმანის მიხედვით, საგადასახდელო ბალანსი საერთაშორისო გადახდების ამსახველი ჩანაწერია, რომელიც ქვეყნის საგარეო კავშირების ჯამს გამოხატავს². სხვა ავტორებიც ანალოგიურ აზრს გამოთქვამენ, მხოლოდ უმნიშვნელო განსხვავებებით. მაგალითად, უ. ბასელერი, ი. ჰაინრიხი და ვ. კოხი მიიჩნევენ, რომ, აღნიშნულთან ერთად, საგადასახდელო ბალანსი არა მარტო ქვეყნებს შორის ურთიერთგადახდებს გვიჩვენებს, არამედ ხასიათდება ორმაგი ჩაწერით, აქტივითა და პასივით³. ვ. ვარგას მიხედვით კი საგადასახდელო ბალანსი ქვეყნის საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის ჯამური შედეგის მაჩვენებელია. კერძოდ, იგი გვიჩვენებს – ქვეყანა სხვა ქვეყნების მიმართ მოვალეა, თუ კრედიტორი⁴.

თუკი, საერთო აღიარებით, საგადასახდელო ბალანსი ქვეყნებს შორის ეკონომიკური ურთიერთობების ჯამური შედეგია, მაშინ ამ ურთიერთობებს რაღაც მიზეზები და მიზნები გააჩნია; ისინი მათი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას ემსახურებიან. ამიტომ საგადასახდელო ბალანსის არსის სისტემატურად წარმოდგენისათვის უნდა გავითვალისწინოთ მისი როგორც რაოდენობრივი, ასევე ხარისხობრივი მხარეები.

რაოდენობრივი თვალსაზრისით, საგადასახდელო ბალანსში აისახება ქვეყნის საერთაშორისო საფინანსო-ეკონომიკური ურთიერთობების სტრუქტურა, ქვეყნის შიგა ეკონომიკური დისპროპორციები და მისი კონკურენტუნარიანობა.

საგადასახდელო ბალანსი შედგება ორი ძირითადი ქვესისტემისაგან: 1. მიმდინარე ოპერაციების ბალანსი; 2. კაპიტალური და ფინანსური ბალანსი.

¹ ლინდერტი პ. პ. საერთაშორისო ეკონომიკა. – თბ.: სიახლე, 2001, გვ. 234.

² Кругман П., Обстфельд М., Международная экономика. – М., 1997, გვ.5-6, 318.

³ Baceler U., Heingich J., Koch W., Grundlagen und Probleme der Volkswirtschaft _ Koln, 1995, გვ. 277-278.

⁴ Варга В., Деньги и цены. – Мировая экономика и международные отношения, 1992, №12, გვ. 101.

მიმდინარე ოპერაციების ბალანსი მოიცავს: სავაჭრო ბალანსს, მომსახურების ბალანსს, შემოსავლებსა და ტრანსფერტებს. კაპიტალური და ფინანსური ბალანსი მოიცავს: კაპიტალის ანგარიშის ბალანსს და ფინანსური ანგარიშის ბალანსს (პირდაპირი ინვესტიციები, პორტფელური ინვესტიციები, სხვა ინვესტიციები).

მოცემული ქვეყნის რეზიდენტად ითვლება ნებისმიერი ადამიანი, რომლის მუდმივი საცხოვრებელი ადგილიც ამ ქვეყანაშია. საცხოვრებელ ადგილს იმიტომ ექცევა ყურადღება, რომ ადამიანს სურს იქონიოს იმ ქვეყნის ვალუტა, სადაც უმეტეს დროს ცხოვრობს. ძალზე ძნელია განისაზღვროს ტურისტების, დიპლომატების, სამხედრო პერსონალის, დროებით საზღვარგარეთ მომუშავეთა ძირითადი საცხოვრებელი ადგილი. ამ მაჩვენებელზე დაყრდნობა არცთუ საიმედოა. მაგრამ იმ შემთხვევაში, თუ სხვაობა დიდი არ არის, მისი გამოყენება შესაძლებელია. იურიდიულ ლიტერატურაში რეზიდენტი განისაზღვრება როგორც პირი, რომელიც წლის განმავლობაში 183 დღეზე მეტს იმყოფება მოცემული ქვეყნის ტერიტორიაზე.

ეკონომიკური გარიგება არის ღირებულებების ნებისმიერი გაცვლა, აქტი, რომლითაც ფორმდება ეკონომიკურ საქონელზე საკუთრების უფლების გადაცემა, ეკონომიკური მომსახურების გაწევა ანუ აქტივებზე საკუთრების უფლება გადადის მოცემული ქვეყნის რეზიდენტებისაგან სხვა ქვეყნის რეზიდენტებზე.

ნებისმიერ გარიგებას აქვს ორი მხარე. მოცემული ქვეყნის თვალსაზრისით, გარიგების ეს მხარეები შემდგენაირად განისაზღვრება. კრედიტი – ღირებულებათა გადინება, რომელსაც უნდა მოჰყვეს ღირებულებათა მაკომპენსირებელი მოდინება, გადახდა მოცემული ქვეყნისათვის. დებეტი – ღირებულებათა მოდინება, რისთვისაც ქვეყნის რეზიდენტებმა ფული უნდა გადაიხადონ.

მომსახურების ექსპორტი მოიცავს პროცენტულ გადასახადებსა და დივიდენდებს სხვა ქვეყნებში ექსპორტირებული საკრედიტო მომსახურებისათვის. საყოველთაოდ მიღებულ ჟარგონზე, საზღვარგარეთ კრედიტის მიწოდებას „კაპიტალის ექსპორტს“ ეძახიან, საზღვარგარეთულ სესხებს კი „კაპიტალის იმპორტს“. მაგრამ არ უნდა შეგვეშალოს, პირველ შემთხვევაში ლაპარაკია „დებეტზე“ (როგორც საქონლის იმპორტზე), ხოლო მეორე შემთხვევაში - „კრედიტზე“ (ე.ი. საქონლისა და მომსახურების ანალოგიურ ოპერაციაზე).

ქვეყნის ოფიციალური აქტივების ზრდა აისახება როგორც „დებეტი“, სახელმწიფო საცაავებში ოქროს რეზერვების დაგროვება საქონლის იმპორტის ანალოგიურია, თუმცა ოქროს ყიდვა შესაძლებელი ხდება მხოლოდ საქონლისა და მომსახურების ნეტო ექსპორტის წარმოქმნის, აგრეთვე საერთაშორისო ვალდებუ-

ბულებათა ზრდის შედეგად.

ანგარიშთა წარმოება ტექნიკურად მოუხერხებელია, როდესაც შეუძლებელია ღირებულებათა ურთიერთდამფარავი ნაკადების დაპირისპირება. ზოგჯერ ხილული საერთაშორისო ნაკადების სახით საგადასახდელო ბალანსში გარიგების მხოლოდ ერთი მხარეა მოცემული, ზოგჯერ კი გარიგების საერთაშორისო ასპექტები საერთოდ ბუნდოვანია. საგადასახდელო ბალანსის მუხლების ფორმირების სამი ძირითადი პრობლემა არსებობს: 1. „შეწირულება“, „გზავნილები“ - ამ დროს ორმაგი ჩაწერის პრინციპის შესანარჩუნებლად წერენ „შეწირულება“ „გზავნილები“; 2. ზოგჯერ ორი შემხვედრი ნაკადიდან საგადასახდელო ბალანსში ერთი აღირიცხება. აღურიცხავი ნაკადების ეს თანხა გაირკვევა დებეტისა და კრედიტის საერთო დაჯამებისას და მათ შორის განსხვავება იწერება წმინდა შეცდომებსა და გამოტოვებებში; 3. ხშირად ქვეყნის აქტივები და პასივები ფასეულობათა ხელშესახები ნაკადების გარეშე მატულობს. ჩვეულებრივ სახელმწიფო სტატისტიკაში მოგება, ისევე როგორც საზღვარგარეთ მისი რეინვესტირება, დედაკომპანიის ქვეყანაში მის რეპატრიაციამდე მთლიანად გამოირიცხება საგადასახდელო ბალანსის მუხლებიდან, თითქოს არაფერი მომხდარიყოს.

საგადასახდელო ბალანსის კრედიტის საერთო თანხა მისი დებეტის საერთო თანხის ტოლია.

არჩევენ ბალანსის სამ სახეს: 1. სავაჭრო ბალანსი; 2. მიმდინარე ოპერაციათა ბალანსი; 3. საერთო ბალანსი ანუ ოფიციალურ ანგარიშსწორებათა ბალანსი. ამ ბალანსთაგან თითოეული ჯამდება ჰორიზონტალური ხაზით. ყველა შემთხვევაში სალდო დადებითია, თუ კრედიტი ხაზს ზემოთ ჭარბობს დებეტს, ამასთან, ასეთივე სიდიდით მაგრამ შებრუნებული ნიშნით უწონასწორდება ხაზს ქვემოთ მდებარე მუხლებს. დეფიციტი წარმოიქმნება მაშინ, როდესაც ხაზს ზემოთ კრედიტი ნაკლებია დებეტზე.

სავაჭრო ბალანსი ყველაზე ხშირად ქვეყნდება და ის წარმოადგენს საქონლის წმინდა ექსპორტის ღირებულებას. ის ჯამდება მხოლოდ სავაჭრო ნაკადების მუხლების მიხედვით, ხოლო სხვა მუხლები ხაზს ქვემოთ რჩება. ხშირად გაისმის რომ სავაჭრო ბალანსის უარყოფითი სალდო ქვეყანაში ეკონომიკური ვითარების შედეგია. ეს სამართლიანია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც სავაჭრო ბალანსის უარყოფითი სალდო მოცემული ქვეყნის საქონელზე მოთხოვნის შემცირებითაა განპირობებული.

მიმდინარე ოპერაციათა ბალანსი ყველაზე ინფორმაციული ბალანსია და ის გვიჩვენებს თუ რამდენი მოთხოვნა იყო უცხოელების მიმართ. მასში აისახება

რეზერვების მოძრაობასთან დაკავშირებული ყველა ნაკადი (საქონლის, მომსახურების, შემოსავლებისა და ტრანსფერტების ბალანსი).

ოფიციალურ ანგარიშსწორებათა დადებითი სალდო უდრის ქვეყნის რეზერვების ზრდას დამატებული საზღვარგარეთის ქვეყნების მთავრობების მიმართ ქვეყნის ლიკვიდური ვალდებულებების წმინდა შემცირება, დეფიციტი კი – პირიქით.

საგადასახდელო ბალანსის მთავარი დანიშნულება ის არის, რომ შეკუმშული სახით დაგვანახოს მოცემული ქვეყნის საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობათა მდგომარეობა და იყოს ინდიკატორი მთავრობის ფულადი, სავალუტო, საგადასახადო და სხვა პოლიტიკისათვის. საერთო ბალანსი ანუ ოფიციალურ ანგარიშსწორებათა ბალანსი გვიჩვენებს რამდენად მნიშვნელოვანია ვალუტის პოზიციების დაცვის პრობლემა და ქვეყნის უნარი გადაიხადოს ვალდებულებების მიხედვით.

საფინანსო ანგარიშის დადებითი სალდო მეტყველებს ქვეყანაში კაპიტალის შემოდინებაზე და რეზიდენტების ვალდებულებების ზრდაზე. ის არის ქვეყნის მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის დაფინანსების უმთავრესი წყარო.

ქვეყნები სხვადასხვანაირად ზომავენ საერთო საგადასახდელო ბალანსის სალდოს. ზოგი ორიენტირებას ოფიციალური რეზერვების ცვლილებაზე აკეთებს, ზოგი ქვეყანა ერთმანეთს ადარებს მისი ოფიციალური რეზერვებისა და ქვეყნის მიმართ უცხოელთა ლიკვიდური მოთხოვნის ზრდას.

საგადასახდელო ბალანსზე გავლენას ახდენს: ქვეყნის ეკონომიკური და პოლიტიკური განვითარების დონე, საზღვარგარეთ ქვეყნის ხარჯების ზრდა, სამხედრო ხარჯების დონე, საგარეო ვაჭრობისა და კაპიტალის მოძრაობის განვითარება, საერთაშორისო სავალუტო-საკრედიტო ურთიერთობათა განვითარების ხარისხი და ინფლაციის დონე.

ხარისხობრივი თვალსაზრისით, საგადასახდელო ბალანსი არის ქვეყნებს შორის ეკონომიკური ურთიერთობების ფულადი ფორმით ანგარიშსწორების ჯამური შეფასება, რომლის მიზანია ეროვნული მეურნეობის მსოფლიო ეკონომიკაში ეფექტიანი ინტეგრაცია საერთაშორისო შემოსავლების განაწილებაში აქტიური მონაწილეობით, მიმდინარე და კაპიტალის სალდოს გაუმჯობესების საფუძველზე.

ასეთი დეფინიციით ჩანს საგადასახდელო ბალანსის რაოდენობრივი მხარე – მსოფლიო მეურნეობაში ინტეგრაციის ხასიათი: წამგებიანია, თუ დადებითი შედეგების მომტანია (მომგებიანი) იგი; აქტიურად, თუ პასიურად მონაწილეობს

ქვეყანა საერთაშორისო შემოსავლების განაწილებაში. ასევე ჩანს ქვეყნის საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების მიზნის მიღწევის მექანიზმი, საგადასახდელო ბალანსის სტრუქტურული ელემენტების – მიმდინარე და კაპიტალის ბალანსის ურთიერთმოქმედება რამდენად აბალანსებენ, ავსებენ ერთმანეთს ქვეყნის სტრატეგიული მიზნების სარეალიზაციოდ (ცხრილი 1).

ცხრილი 1

საგადასახდელო ბალანსის სისტემა

აქტივი	პასივი
1. მიმდინარე ბალანსი	
სასაქონლო ექსპორტი	სასაქონლო იმპორტი
მომსახურების ექსპორტი	მომსახურების იმპორტი
ტრანსფერტები საზღვარგარეთიდან	ტრანსფერტები საზღვარგარეთიდან
2. კაპიტალის ბალანსი	
კაპიტალის იმპორტი	კაპიტალის ექსპორტი
3. ოქროსა და ვალუტის მოძრაობა	
ოქროსა და ვალუტის შემოდინება	ოქროსა და ვალუტის გადინება
4. მსოფლიო მეურნეობაში ინტეგრაციის ხარისხი	
საერთაშორისო შემოსავლებში აქტიური მონაწილეობა	საერთაშორისო შემოსავლებში პასიური მონაწილეობა
ქვეყნის კონკურენტული უპირატესობის განმტკიცება	ქვეყნის კონკურენტული უპირატესობის შემცირება
ინტეგრაციის ხარისხის ამაღლება	ინტეგრაციის ხარისხის შემცირება

საგადასახდელო ბალანსის არსში გარკვევისათვის ძალიან მნიშვნელოვანია აგრეთვე განვსაზღვროთ მისი ძირითადი ფუნქციები იმის საფუძველზე, რაც უკვე ითქვა. პირველი ფუნქცია ქვეყანაში ფინანსური რესურსების შემოდინებასა და ქვეყნიდან მისი გადინების თანაფარდობის გაზომვით გამოიხატება, მეორე ფუნქცია – საგადასახდელო ბალანსის ხარისხის განსაზღვრით, რაც მსოფლიო მეურნეობაში ქვეყნების პოზიციების განმტკიცებით და და მათი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ხელშეწყობით აისახება. პირველ შემთხვევაში საგადასახდელო ბალანსის დინამიკის რაოდენობრივ შედეგთან გვაქვს საქმე, მეორე შემთხვევაში – მის ხარისხობრივ შედეგთან.

საგადასახდელო ბალანსის არსის დადგენის საფუძველზე უკვე შეგვიძლია

გამოვიყენოთ მისი შეფასების მეთოდოლოგიური პრინციპები, კრიტერიუმები და მაჩვენებელთა სისტემა.

საგადასახდელი ბალანსის დინამიკის შეფასების პრინციპებიდან უმნიშვნელოვანესია შემდეგი:

➤ შეფასების სისტემური ხასიათი, რაშიც მსოფლიო მეურნეობაში ქვეყნის მონაწილეობის რაოდენობრივი და თვისებრივი მხარეების გათვალისწინება, ანალიზი იგულისხმება;

➤ საგადასახდელი ბალანსის დინამიკისა და მისი შეფასების დამოკიდებულება ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონეზე, ანუ შეფასების კრიტერიუმებისა და მაჩვენებლების ცვლილება განვითარების კვალობაზე;

➤ საგადასახდელი ბალანსის ინფორმაციული ხასიათი, ბუნება, რის გამოც იგი ფინანსური და ინფორმაციული სისტემების კანონზომიერებებსაც, ტენდენციებსაც ემორჩილება;

➤ საგადასახდელი ბალანსის დინამიკის სოციალური ორიენტაცია, რაც მოსახლეობის კეთილდღეობაზე, ადამიანის განვითარებაზე, ცხოვრების ხარისხზე, სოციალური, კულტურული, ეკოლოგიური, ტექნოლოგიური გარემოს ცვლილებაზე მის ზემოქმედებას გამოხატავს;

➤ შეფასების კრიტერიუმებისა და მაჩვენებლების შესადარისობა საერთაშორისო სტანდარტებთან და ფასეულობებთან;

➤ შერჩეული კრიტერიუმებისა და მაჩვენებლების საფუძველზე საგადასახდელი ბალანსის სისტემური რეგულირების განხორციელების შესაძლებლობა.

აღნიშნული მეთოდოლოგიური პრინციპების საფუძველზე განსაზღვრულია საგადასახდელი ბალანსის შეფასების კრიტერიუმებისა და მაჩვენებელთა სისტემა, რომელიც მე-2 ცხრილშია მოცემული. ჩვენ გამოვიყოფთ ოთხ ძირითად კრიტერიუმს:

1. საგარეო ეკონომიკური სექტორის მსოფლიო მეურნეობაში ინტეგრაციისა და მდგრადობის ხარისხი;
2. მიმდინარე ოპერაციების დაბალანსებულობა;
3. კაპიტალის მოძრაობის დაბალანსებულობა;
4. ოქრო სავალუტო რეზერვების დაბალანსებულობა.

არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება პირველი კრიტერიუმის მიხედვით გამოყოფილი მაჩვენებლების დინამიკას. მსოფლიო განვითარებისათვის დამახასიათებელია შემდეგი ტენდენციები: ბოლო ათწლეულების განმავლობაში

დაბალი და საშუალო შემოსავლების მქონე ქვეყნების წილი მსოფლიო მთლიან შიდა პროდუქტში იზრდება, ხოლო მაღალი შემოსავლების მქონე ქვეყნების წილი – მცირდება. მრავალი ქვეყანა წარმატებით ძლევს საერთო ეროვნული ბაზრის შეზღუდულობას და საერთაშორისო ბაზრებზე აქტიური საქმიანობით ეკონომიკური ზრდისა და საგადასახდელო ბალანსის მდგომარეობას უზრუნველყოფს. მაშასადამე, ქვეყნების კეთილდღეობა თანამედროვე პირობებში უშუალოდ არის დამოკიდებული მათი მსოფლიო ეკონომიკაში მონაწილეობის ხარისხზე.

ცხრილი 2

საგადასახდელო ბალანსის შეფასების ძირითადი კრიტერიუმებისა და მაჩვენებლების სისტემა

№	კრიტერიუმების სისტემა	მაჩვენებელთა სისტემა
1	საგარეო ეკონომიკური სექტორის მსოფლიო მეურნეობაში ინტეგრაციისა და მდგრადობის ხარისხი	<ol style="list-style-type: none"> 1. ქვეყნის მშპ-ის წილი მსოფლიო მეურნეობის მშპ-ში 2. საგადასახდელო ბალანსის დინამიკა 3. ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა 4. სავალუტო რეზერვების დინამიკა 5. საგარეო ვალის მოცულობა და დინამიკა 6. ეკონომიკის გახსნილობის ხარისხი 7. საგადასახდელო ბალანსის მდგრადობის ხარისხი
2	მიმდინარე ოპერაციების დაბალანსებულობა	<ol style="list-style-type: none"> 1. მიმდინარე ოპერაციების ანგარიშის ბალანსი 2. საქონლით ვაჭრობის ბალანსი 3. მომსახურებით ვაჭრობის ბალანსი 4. სავაჭრო ბალანსი 5. შემოსავლების ბალანსი 6. ტრანსფერტების ბალანსი

3	კაპიტალის მოძრაობის დაბალანსებულობა	<ol style="list-style-type: none"> 1. კაპიტალის ბალანსი 2. კაპიტალის ოპერაციების ანგარიშის ბალანსი 3. ფინანსური ბალანსი 4. პირდაპირი ინვესტიციების ბალანსი 5. პორთფელური ინვესტიციების ბალანსი 6. სხვა ინვესტიციების ბალანსი
4	ოქროსავალუტო რეზერვების დაბალანსებულობა	<ol style="list-style-type: none"> 1. ოქროსავალუტო რეზერვების ბალანსი

მსოფლიო შემოსავლების განაწილებაში აქტიური მონაწილეობა უშუალოდ ზემოქმედებს ქვეყნის საგადასახდელო ბალანსის დინამიკაზე და კონკურენტუნარიანობაზე. როგორც წესი, საგადასახდელო ბალანსის საღდო მერყეობს ეკონომიკური ზრდის ხასიათის ცვალებადობის კვალობაზე. დადებითი საღდოთი ხასიათდებიან უპირატესად განვითარებული და წარმატებული ახალი ინდუსტრიული ქვეყნები, მაშინ როდესაც პოსტსაბჭოთა ქვეყნები და ჩამორჩენილი ქვეყნები უარყოფითი საღდოთი ხასიათდებიან [დანართი 1].

რაც შეეხება ქვეყნების კონკურენტუნარიანობას, ამ მაჩვენებლის შეფასებითი ფასეულობა მრავალფეროვანია, მაგრამ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იგი საგადასახდელო ბალანსის ანალიზისათვის. გაგრძელებულია მისი ორი ვარიანტი.

პირველი ვარიანტი წარმოადგენს მსოფლიო კონკურენტუნარიანობის ინდექსს, რომელიც მსოფლიო კონკურენტუნარიანობის წლიურ ანგარიშში ქვეყნდება მართვის მეთოდების სრულყოფის საერთაშორისო ინსტიტუტის მიერ. მისი გამოთვლა ხდება 286 კრიტერიუმის საფუძველზე იმის მიხედვით, თუ როგორ ქმნის ქვეყანა ფირმებისათვის კონკურენტულ გარემოს. არჩეულია 49 ქვეყანა მათი მსოფლიო ეკონომიკაზე გავლენისა და ინფორმაციის შესადარისობის მაღალი დონის მიხედვით. კონკურენტუნარიანობა ფასდება 4 კრიტერიუმის მიხედვით: პირველი ასახავს ქვეყნის ეკონომიკურ აქტიურობას, მაკროეკონომიკურ შეფასებას, მათ შორის ისეთ მაჩვენებლებს, როგორიც არის: ეკონომიკის სასტარტო მდგომარეობა, საბაზრო კონკურენციის ხარისხი, ვაჭრობის ლიბერალიზაციის

დონე, ქვეყნის გახსნილობის ხარისხი. მეორე გამოხატავს სახელმწიფოს ეფექტიანობას, მის უნარს უზრუნველყოს მაკროეკონომიკური და სოციალური პირობები, ფირმებისათვის გარეგანი რისკების მინიმიზაცია, სწორი ეკონომიკური პოლიტიკა. მესამე გულისხმობს ბიზნესის ეფექტიანობას მისი ფინანსური და კვალიფიციური უზრუნველყოფის ჩათვლით, ხოლო მეოთხე – ინფრასტრუქტურულ უზრუნველყოფას ინსტიტუციური, ინოვაციური, ტექნოლოგიური, მეცნიერული ხასიათის მიმართულებით. შესაბამისად იანგარიშება ქონებრივი რეიტინგი [დანართი 2].

მეორე ვარიანტი გულისხმობს უფრო მნიშვნელოვან საერთაშორისო პროექტს – მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის რეგულარულად მომზადებულ გლობალური კონკურენტუნარიანობის მოხსენებას, რომელიც 1979 წლიდან აფასებს ქვეყნების კონკურენტუნარიანობას, მათი ეკონომიკური სიძლიერის რეიტინგის მიხედვით. ბოლო პერიოდში პროექტს ხელმძღვანელობენ ცნობილი მეცნიერები მ. პორტერი და ჯ. საქსი. მ. პორტერმა 1985 წელს გამოაქვეყნა ნაშრომი, სადაც ჩამოაყალიბა ქვეყნებს შორის კონკურენტული უპირატესობის თეორია, ჯ. საქსი კი ცნობილია, როგორც მაკროეკონომიკის ერთ-ერთი გამოჩენილი სპეციალისტი, რომლის ხელმძღვანელობით და იდეების საფუძველზე განხორციელდა ცალკეულ ქვეყნებში მაკროეკონომიკური სტაბილიზაციის პროგრამები, მათ შორის პოლონეთსა და რუსეთში.

აღნიშნული მოხსენება მოიცავს კონკურენტუნარიანობის ორ ინდექსს: ზრდის კონკურენტუნარიანობის და მიმდინარე კონკურენტუნარიანობის ინდექსებს. პირველში ასახულია მომავალი ზრდის, ანუ მოსახლეობის ერთ სულზე მშპ-ის ცვლილების ტემპის განმსაზღვრელი ფაქტორები სამი ქვეინდექსის სახით: ტექნოლოგიური განვითარების დონე, საზოგადოებრივი დაწესებულებების ხარისხი, მაკროეკონომიკური პირობები. მეორე ინდექსი აქცენტს აკეთებს მიმდინარე მწარმოებლურობისა და ეკონომიკური აქტივობის უზრუნველყოფ ფაქტორებზე. მაშასადამე, პირველი ინდექსი ეკონომიკური ზრდის სფეროში კონკურენციის ქვეყნობრივ რეიტინგს გვიჩვენებს, ხოლო მეორე – მიმდინარე კონკურენტუნარიანობას [დანართი 3].

კონკურენტუნარიანობის ამაღლება უშუალოდ არის დაკავშირებული მდგრად განვითარებაზე გადასვლასთან, რომელიც, უსაფრთხოებასთან ერთად, გლობალიზაციის პირობებში სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების განმსაზღვრელ სტრატეგიად გადაიქცა. მისი ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ნაწილია საგადასახდელო ბალანსის მდგრადობის უზრუნველყოფა, განსაზღვრული მაჩვენებლების

მიზანდასახული მართვისა და საერთოდ საგადასახდელო ბალანსის პროგრამირების საფუძველზე (ცხრილი 3).

ცხრილი 3

საგადასახდელო ბალანსის მდგრადობის ტრადიციული მაჩვენებლები ¹

№	მაჩვენებელი	შინაარსი
1	2	3
1	ექსპორტი ფობი/მიმდინარე ოპერაციების ანგარიშის კრედიტი	თანაფარდობა, რომელიც ქვეყნის მთლიან მიმდინარე შემოსავლებში საექსპორტო შემოსავლების წილს გვიჩვენებს
2	იმპორტი ფობი/მიმდინარე ოპერაციების ანგარიშის დებეტი	თანაფარდობა, რომელიც ქვეყნის მთლიან მიმდინარე გასავლებში იმპორტზე ხარჯების წილს გვიჩვენებს
3	საქონლის და მომსახურების კრედიტი/ მშპ	თანაფარდობა, რომელიც ქვეყნის მშპ-ის მიმართ მიმდინარე შემოსავლების შეფარდებას გვიჩვენებს საერთშაო სოციალურ შედარებების მიზნით
4	საქონლის და მომსახურების დებეტი/მთლიანი ეროვნული ხარჯები	თანაფარდობა, რომელიც ქვეყნის მშპ-ის ხარჯების მიმდინარე ხარჯებთან თანაფარდობას გვიჩვენებს
5	ინვესტიციური შემოსავლების კრედიტი/მიმდინარე ოპერაციების ანგარიშის კრედიტი	თანაფარდობა, რომელიც ქვეყნის მთლიან მიმდინარე შემოსავლებში ინვესტიციებიდან შემოსავლების წილს გვიჩვენებს
	ინვესტიციური შემოსავლების კრედიტი/მიმდინარე ოპერაციების ანგარიშის კრედიტი	თანაფარდობა, რომელიც ქვეყნის მთლიან მიმდინარე შემოსავლებში ინვესტიციებიდან შემოსავლების წილს გვიჩვენებს
6	ინვესტიციური შემოსავლების დებეტი/მიმდინარე ოპერაციების ანგარიშის დებეტი	თანაფარდობა, რომელიც ქვეყნის მთლიან მიმდინარე ხარჯებში ქვეყნის შიგნით საზღვარგარეთულ ინვესტიციებზე გადახდების წილს გვიჩვენებს
7	მიმდინარე ოპერაციების ანგარიშის ბალანსი/მშპ	თანაფარდობა, რომელიც მიმდინარე სალდოს შეფარდებით სიდიდეს გვიჩვენებს
8	სავალუტო რეზერვები/საქონლის და მომსახურების იმპორტთან	თანაფარდობა, რომელიც გვიჩვენებს ქვეყნის უნარს დაფაროს თავისი საგარეო ვალდებულებანი
9	მთლიანი (წმინდა) საგარეო ვალი / მშპ	თანაფარდობა, რომელიც ქვეყნის ეკონომიკისათვის საგარეო დავალიანების შედარებით სიმძიმეს გვიჩვენებს

¹ http://www.state.gov/www/issues/economic/trade_reports/1999.2/13/02. page 1 of 6-11, page 2 of 6-11.

1	2	3
10	მთლიანი (წმინდა) საგარეო ვალი/საქონლისა და მომსახურების ექსპორტი	თანაფარდობა, რომელიც საგარეო დავალიანების სიმძიმეს გვიჩვენებს საქსპორტო შემოსავლების თვალსაზრისით.
11	წმინდა საერთაშორისო ინვესტიციური პოზიცია/მშპ	თანაფარდობა, რომელიც ქვეყნის წმინდა საზღვარგარეთული აქტივების მშპ-ში წილს გვიჩვენებს.
12	ვალის მომსახურება/საქონლისა და მომსახურების ექსპორტი	თანაფარდობა, რომელიც ქვეყნის საგარეო დავალიანების შედარებით სიმძიმეს გვიჩვენებს საქსპორტო შემოსავლების თვალსაზრისით.

ამ მაჩვენებლების გაანგარიშება საფუძვლად უდევს საგადასახდელო ბალანსის სახელმწიფოებრივ რეგულირებას. ამის საფუძველზე მუშავდება და ხორციელდება საგარეო ეკონომიკური პოლიტიკა სხვა ქვეყნებთან.

მაგრამ უკანასკნელ პერიოდში, განსაკუთრებით 1998 წლის ფინანსური კრიზისისა და 2001 წლის 11 სექტემბრის მოვლენების შემდეგ, რაც მსოფლიო მეურნეობაში არასტაბილური ტენდენციების გაძლიერებასთან არის დაკავშირებული, ძალიან აქტუალური გახდა მდგრადობის მაჩვენებლების უსაფრთხო ზღვრული სიდიდეებისა და საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობაზე ეკოლოგიური ფაქტორების ზემოქმედების შეფასების პრობლემა (ცხრილი 4).

ცხრილი 4

საგადასახდელო ბალანსის უსაფრთხოების ზღვრული მაჩვენებლები¹

№	მაჩვენებელი	ზღვრული სიდიდეები
1	2	3
1	მიმდინარე ოპერაციების ანგარიშის ბალანსის უარყოფითი სალდო მშპ-ის მიმართ	არაუმეტეს 10%-სა
2	საგარეო ვალის სიდიდე მშპ-ის მიმართ	არაუმეტეს 30%-სა
3	წმინდა ექსპორტი მშპ-ის მიმართ	არაუმეტეს 2-3%-ისა
4	ხარჯების წილი სახელმწიფო ვალის მომსახურებაზე ცენტრალური ბიუჯეტის ხარჯების მოცულობის მიმართ	არაუმეტეს 20%-სა
5	ინოვაციური პროდუქციის წილი სამრეწველო პროდუქციაში	არანაკლებ 15%-სა

¹ Сенчагов В.К., Экономическая безопасность, М., 2002, стр. 76-77* Киреев А.Международная экономика. Часть втораяю М.: Международные отношения, 2002, стр. 434-435.

1	2	3
6	სავალუტო რეზერვები საქონლის და მომსახურების იმპორტის მიმართ	არანაკლებ 3-4 თვის იმპორტისა
7	საგარეო ვალი საქონლის და მომსახურების ექსპორტის მოცულობის მიმართ	არაუმეტეს 165%-სა
8	საგარეო ვალის მომსახურება საქონლისა და მომსახურების ექსპორტის მიმართ	არაუმეტეს 18%-სა

უნდა აღინიშნოს, რომ ეს მაჩვენებლები არ არის დოგმა, ისინი ცვალებადობენ, მაგრამ საორიენტაციო მნიშვნელობა აქ მოცემულ ზღვრულ მაჩვენებლებს საგადასახდლო ბალანსის შეფასებისათვის უდაოდ აქვთ.

გათვალისწინებულია სრულიად ახალი ვითარებაც ეკოლოგიური განვითარების სფეროში. უკვე დღეს ექსპორტი იზრდება ეკოლოგიური პროდუქტისა და მომსახურების მკვეთრად გაფართოების ზემოქმედებით. ანალოგიური ტენდენციებია კაპიტალის მოძრაობასთან დაკავშირებითაც – ინვესტიციებისათვის მიმზიდველია ის დარგები, რომლებიც მკაცრ ეკონომიკურ რეგულირებას ექვემდებარებიან.

ეკოლოგიური საქონელი და მომსახურება ერთ-ერთ ყველაზე უფრო სწრაფად განვითარებად ბაზრად ჩამოყალიბდა, რომელსაც გაფართოების დიდი შესაძლებლობები აქვს. ამ სფეროში ლიდერობენ გერმანია, აშშ, და იაპონია. ყველაზე უფრო სწრაფად განვითარებადი სექტორია მაღალი ტექნოლოგიების ჯგუფის მზა საქონლის წარმოება და თანამედროვე პირობებში ექსპორტის ზრდა სწორედ ამ ჯგუფის საქონლის საფუძველზე ხდება.

მეორე მხრივ, ამ ჯგუფის საქონლის წარმოება, ტექნოლოგიური მიღწევების მაღალი ინდექსი ზრდის ქვეყნის მიმზიდველობას, კონკურენტუნარიანობას და კაპიტალის ნაკადიც სწორედ ასეთი ქვეყნებისაკენ მიემართება. ქვეყნის ტექნოლოგიური მიღწევები, ინტელექტუალური პოტენციალის მაღალი დონე, კაპიტალის მასშტაბური მოზიდვა ქვეყანაში კარდინალურად ცვლის საგადასახდლო ბალანსის სტრუქტურას, მის დინამიკას და საბოლოო შედეგებს, რაც არ შეიძლება არ გაითვალისწინოთ მისი შეფასებისას. ამის საუკეთესო მაგალითს იძლევა აშშ-ის განვითარება ბოლო ათწლეულის განმავლობაში.

ცნობილია, რომ აშშ-ის სავაჭრო ბალანსი დიდი ხანია უარყოფითია, უარყოფითია ამის გამო მისი საგადასახდლო ბალანსიც. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ქვეყანა წარმატებულად ვითარდება. ეს იმას ნიშნავს, რომ საგადასახდლო ბალანსის უარყოფითი საღლო ყოველთვის არ შეიძლება უარყოფით მოვლენად ჩაითვალოს. ასეთი დასკვნის გაკეთება შეიძლება აშშ-ის გამოცდილების

გათვალისწინებით. იმპორტის დიდი სიჭარბე ექსპორტის მიმართ, რაც საგადასახდლო ბალანსის უარყოფითი სალდოს ძირითადი მიზეზი იყო, ამ ქვეყანამ გამოიყენა ძალიან მაღალი უკუგებით, რაც გამოიხატებოდა შემდეგით:

ჯერ ერთი, იმპორტის უდიდესი მასა იყო შედარებით იაფი, შემოტანილ მარტივ საქონელს ყიდულობდა იაფად, სამაგიეროდ თავის მაღალი ტექნოლოგიებით დამზადებული პროდუქცია გაჰქონდა გარეთ, რითაც ამ პროდუქციის ბაზრებზე თანდათან მკვიდრდებოდა;

მეორე, იმპორტი საშუალებას აძლევდა მას სამუშაო ძალა და სხვა რესურსები უახლესი წარმოებისა და დარგების განვითარებისათვის გადაეყვანა, რის გამოც 1980-1995 წლებში ქვეყანაში უმნიშვნელოვანესი სტრუქტურული ძვრები განხორციელდა, ინფორმაციული ეკონომიკის უახლესი საწარმო ბაზის შექმნის სახით;

მესამე, ასეთი სტრუქტურული გარდაქმნების შედეგად, მე-20 საუკუნის 90-იან წლებში აშშ-ის ეკონომიკური განვითარება მნიშვნელოვნად დაჩქარდა, რაც აისახა არა მარტო მშპ-ის ზრდის შედარებით მაღალი ტემპებით, არამედ მწარმოებლურობის ზრდის მაღალი ტემპებითაც;

მეოთხე, ზემოთ აღნიშნულის შედეგად, აშშ-ის ეკონომიკა 90-იანი წლების დასასრულს გადაიქცა მსოფლიოში ყველაზე უფრო მაღალი მიმზიდველობისა და კონკურენტუნარიანობის ქვეყნად¹.

სწორედ ამით არის ძირითადად გამოწვეული ის ფაქტი, რომ კაპიტალის შემოდინება ქვეყანაში არა მარტო ამცირებს უარყოფითი საგაჭრო ბალანსის სიდიდეს, არამედ ბოლო წლებში სრულიად ფარავს მას და საგადასახდლო ბალანსიც დადებით სალდოთი აღინიშნება. მაგალითად, მსოფლიო ბანკის მონაცემებით, 1990-1998 წლებში აშშ-ის ექსპორტი გაიზარდა 536-დან 939.9 მლრდ დოლარამდე, იმპორტი – 615,9-დან 1098,2 მლრდ დოლარამდე, მიმდინარე ბალანსის უარყოფითი სალდო – 79,3-დან 220,5 მლრდ დოლარამდე. მაგრამ ეს უკანასკნელი უკვე 1998 წელს გადაფარა კაპიტალის შემოდინებამ; მარტო პირდაპირი საზღვარგარეთული ინვესტიციები შემოვიდა 193,3 მლრდ დოლარის ოდენობით, რასაც დაემატა კიდევ კერძო კაპიტალის შემოსვლა.

მეორე მხრივ, იზრდება არა მარტო საქონლისა და მომსახურების, ფინანსური კაპიტალის მოძრაობა, არამედ ცოდნის, ინფორმაციის, ინსტიტუტების, ტექნოლოგიების, ადამიანისეული კაპიტალის, სოციალური კაპიტალის ექსპორტ-იმპორტი. იგი ვლინდება არა მარტო ტექნოლოგიური ბაზრების, ბირჟების ბრუნვის, პატენტებით ვაჭრობის სწრაფი ზრდით, არამედ აგერთვე მენეჯმენტის, საბაზრო

¹ Государство и рынок: американская модель. М., 1999, გვ. 273-287.

ინსტიტუტების, ქცევის, ცოდნის მეთოდების, კანონების ორგანიზაციული ფორმების ინტენსიური ექსპორტ-იმპორტით თუმცა, ეს უკანასკნელი ღირებულებით ასახვას ყოველთვის ვერ პოულობს.

გამოკლვევამ გვიჩვენა, რომ თანამედროვე პირობებში საგადასახდელო ბალანსის ტრადიციული მეთოდებითა და მახასიათებლებით შეფასება უკვე საკმარისი არ არის, თუმცა მათი როლი კვლავ დიდია. ასეთი შეფასებისათვის არსებითი მნიშვნელობისაა შემდეგი დასკვნები.

➤ წინა პლანზე გამოდის შეფასების სისტემურობის უზრუნველყოფა, მისი რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მხარეების გათვალისწინება, ისეთი კრიტერიუმები და მაჩვენებლები, რომლებიც ქვეყნის მსოფლიო ეკონომიკაში მონაწილეობის ხარისხს განსაზღვრავდნენ.

➤ ცხადია, უწინარეს ყოვლისა, უნდა განისაზღვროს სავაჭრო, კაპიტალის და საგადასახდელო ბალანსების ხასიათი, დადებითია თუ უარყოფითი. ირკვევა, რომ სავაჭრო, კაპიტალისა და საგადასახდელო ბალანსის უარყოფით სალდო ყოველთვის არ არის ნეგატიური ხასიათის ტენდენცია. თუ ქვეყანა ასეთი უარყოფითი სალდოს პერიოდს იყენებს აქტიური პროგრესული სტრუქტურული გარდაქმნებისათვის, ეკონომიკური ზრდის დაჩქარებისათვის, დანაზოგებისა და ინვესტიციების გადიდების გზით, მაშინ მისი განვითარების დონე მაღლდება და საგადასახდელო ბალანსის უარყოფითი სალდო არ არის ცალსახად ნეგატიური მოვლენა. მეცნიერულ-ტექნოლოგიური რევოლუციისა და გლობალიზაციის პროცესებით გამოწვეული ტენდენციების შედეგები უნდა აისახოს საგადასახდელო ბალანსის სტრუქტურაშიც.

➤ დღემდე საგადასახდელო ბალანსის შემუშავება და შეფასება ხორციელდება საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ შემუშავებული დოკუმენტებით: სახელმძღვანელო საგადასახდელო ბალანსის შესახებ (1993 წ.) და ცნობარი საგადასახდელო ბალანსის შედგენის შესახებ (1995 წ.). მაგრამ ამ დოკუმენტების გამოსვლის შემდეგ ვითარება მნიშვნელოვნად შეიცვალა. ამიტომ ზემოთ დახასიათებული ცვლილებების ასახვისათვის მიზანშეწონილად მიგვაჩნია „სახელმძღვანელოში“ და „ცნობარში“ მოხვდეს ახალი მაჩვენებლების დაფიქსირება. კერძოდ, აუცილებელია საგადასახდელო ბალანსის შეფასებისათვის ამ დოკუმენტში აისახოს შემდეგი მაჩვენებლები: საქონლის ანგარიშში უნდა აისახოს ეკოლოგიური საქონელი და მომსახურება; აგრეთვე: პატენტების ექსპორტი და იმპორტი; მაღალი ტექნოლოგიების სექტორის ექსპორტი და იმპორტი; საშუალო ტექნოლოგიების სექტორის ექსპორტი და იმპორტი; დაბალი ტექნოლოგიების სექტორის ექსპორტი

და იმპორტი. ამ სექტორების პროდუქციის სტატისტიკას უკვე ახორციელებს გაეროს ადამიანის განვითარების პროგრამა და მსოფლიო ბანკი და მისი ასახვა საგადასახდელო ბალანსის ანგარიშებში რთული არ იქნება. ფინანსურ ანგარიშში უნდა აისახოს პირდაპირი ინვესტიციების მოძრაობა, საგარეო ფინანსური აქტივებისა და ვალდებულებების ნაწილში, ეკოლოგიური წარმოების სფეროში. კაპიტალის მოძრაობა ამ სფეროში სულ უფრო ფართოვდება, ეკოლოგიური ფაქტორი კი კაპიტალის მოზიდვის უმნიშვნელოვანეს წინამძღვრად გადაიქცა. ფინანსურ ანგარიშში ანალოგიურად უნდა აისახოს აგრეთვე პირდაპირი ინვესტიციების მოძრაობა მაღალი ტექნოლოგიების სფეროში. თუ ქვეყანას ასეთი სექტორი არ გააჩნია, მაშინ ის ინვესტიციების მოზიდვას ვერ განახორციელებს და მისი საგადასახდელო ბალანსის გაუმჯობესება ყოველთვის სურვილის დონეზე დარჩება.

➤ ამ მაჩვენებლის მნიშვნელობა იმით გამოიხატება, რომ ისინი თანამედროვე სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში მომხდარ ცვლილებებს ადეკვატურად ასახავენ და მათი მნიშვნელობა მომავალში კიდევ უფრო გაიზრდება პოსტინდუსტრიული საზოგადოებისა და განვითარების ახალი ტიპის დამკვიდრების კვალობაზე. ამიტომ საგადასახდელო ბალანსის მდგრადობის ტრადიციული მაჩვენებლები ახალი მაჩვენებლებით უნდა შეივსოს. მათი გაანგარიშება უკვე ხორციელდება სხვადასხვა მიზნებისათვის (ცხრილი 5).

ცხრილი 5

საგადასახდელო ბალანსის მდგრადობის ახალი
მაჩვენებლები

№	მაჩვენებელი	შინაარსი
1	2	3
1	ეკოლოგიური საქონლისა და მომსახურების ექსპორტი (ფობი)/ მიმდინარე ოპერაციების ანგარიშის კრედიტი	თანაფარდობა, რომელიც ქვეყნის მთლიან მიმდინარე შემოსავლებში ეკოლოგიური პროდუქციის ექსპორტის წილს გვიჩვენებს
2	ეკოლოგიური საქონლისა და მომსახურების იმპორტი (ფობი)/ მიმდინარე ოპერაციების ანგარიშის დებეტი	თანაფარდობა, რომელიც ქვეყნის მიმდინარე გასავლებში ეკოლოგიური პროდუქციის იმპორტზე ხარჯების წილს გვიჩვენებს
3	პატენტების ექსპორტი (ფობი)/ მშპ	თანაფარდობა, რომელიც მშპ-ის მიმართ პატენტების გაყიდვით მიღებულ წილს გვიჩვენებს
4	პატენტების იმპორტი (ფობი)/ მთლიანი ეროვნული ხარჯების წილი	თანაფარდობა, რომელიც მიმდინარე ეროვნული ხარჯების მიმართ პატენტების იმპორტზე დანახარჯებს გვიჩვენებს

1	2	3
5	მაღალი ტექნოლოგიების სექტორის პროდუქციის ექსპორტი (ფობი)/ მშპ	თანაფარდობა, რომელიც მშპ-ის მიმართ მაღალტექნოლოგიის სექტორის პროდუქციის საექსპორტო შემოსავლების წილს გვიჩვენებს
6	მაღალი ტექნოლოგიის სექტორის პროდუქციის იმპორტი (ფობი)/ მთლიანი ეროვნული ხარჯების წილი	თანაფარდობა, რომელიც მიმდინარე ეროვნული ხარჯების მიმართ მაღალი ტექნოლოგიების პროდუქციის იმპორტზე დანახარჯებს გვიჩვენებს
7	პირდაპირი საზღვარგარეთული ინვესტიციები ეკოლოგიური წარმოების სექტორში/პირდაპირი საზღვარგარეთული ინვესტიციები	თანაფარდობა, რომელიც ეკოლოგიური წარმოების სექტორში პირდაპირი საზღვარგარეთული ინვესტიციების წილს გვიჩვენებს პირდაპირი საზღვარგარეთული ინვესტიციების მოცულობაში.
8	პირდაპირი საზღვარგარეთული ინვესტიციები მაღალი ტექნოლოგიების სექტორში/პირდაპირი საზღვარგარეთული ინვესტიციები	თანაფარდობა, რომელიც მაღალი ტექნოლოგიების სექტორში პირდაპირი საზღვარგარეთული ინვესტიციების წილს გვიჩვენებს არაპირდაპირი საზღვარგარეთული ინვესტიციების მოცულობაში

საგადასახდელო ბალანსის მდგრადობის ხარისხი, ჩვენი აზრით, სულ უფრო მეტად იქნება დამოკიდებული ეკოლოგიური ბაზრების, ინტელექტუალური და ტექნოლოგიური ბაზრების საერთაშორისო ბრუნვაში ქვეყნის მონაწილეობაზე, როგორც პროდუქციით, ასევე კაპიტალით, ინვესტიციებით.

➤ სავაჭრო ბალანსის დეფიციტი ან მიმდინარე ბალანსის დეფიციტი შეიძლება ნაწილობრივ ან მთლიანად გადაფაროს კაპიტალის ბალანსის დადებითმა სალდომ, ან პირიქით. მეორე მხრივ, თვითონ სავაჭრო ბალანსში, ან კაპიტალის ბალანსში შეიძლება უმრავლესი კომპონენტის სალდო უარყოფითი იყოს, მაგრამ სხვა რომელიმე ერთმა ან რამდენიმე კომპონენტმა იგი ნაწილობრივ ან მთლიანად გადაფაროს. საგადასახდელო ბალანსის შეფასებისათვის საჭიროა არა მარტო მისი დადებითი ან უარყოფითი სალდოს დაფიქსირება, რაც მთავარია, მისი სტრუქტურული, ხარისხობრივი შეფასება, გრძელვადიანი სტრუქტურული სრულყოფის ტენდენციების, კონკურენტუნარიანობის, მდგრადობის პერსპექტივების განსაზღვრა.

მხოლოდ ასეთი კომპლექსური მიდგომა საგადასახდელო ბალანსის შეფასებისადმი მოგვცემს საშუალებას რეალურად განისაზღვროს ქვეყანაში არსებული ეკონომიკური მდგომარეობა და მისი ზრდის შესაძლებლობები.

თავი II. საქართველოს საგადასახდელო ბალანსის სტრუქტურისა და დინამიკის ანალიზი და შეფასება

ნებისმიერი ქვეყნის საგადასახდელო ბალანსის დინამიკის თავისებურებები განპირობებულია მისთვის დამახასიათებელი ეკონომიკური ზრდის ფაქტორებითა და შედეგებით.

ეკონომიკური ზრდის ზემოქმედება საქართველოს საგადასახდელო ბალანსზე ხორციელდება, პირველ რიგში, მისი მშპ-ის აბსოლუტური მოცულობითა და დინამიკით, წილით მსოფლიოს მშპ-ში, ქვეყნის კონკურენტუნარიანობით საერთაშორისო ბაზარზე. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მშპ-ის აბსოლუტური მოცულობის ფაქტორი. რაც მეტია იგი, მით უფრო მეტი რესურსების გამოყოფა შეუძლია ქვეყანას საგარეო ეკონომიკური სექტორის განვითარებისათვის, საერთაშორისო ეკონომიკაში აქტიური მონაწილეობისათვის. შესაბამისად იზრდება ქვეყნის საექსპორტო შესაძლებლობანი და მისი მიმზიდველობა უცხოური ინვესტიციებისათვის.

ბუნებრივია, ბოლო ათწლეულის კრიზისულ პერიოდს არც საქართველოს საგარეო ეკონომიკური სექტორისათვის და საგადასახდელო ბალანსის დინამიკისათვის უკვალოდ არ ჩაუვლია. საქართველო თანდათან უფრო ერთგვება საერთაშორისო ეკონომიკურ უთრთიერებებში. მაგრამ, უნდა ვაღიაროთ, რომ ამ პროცესს იგი სრულიად მოუმზადებელი შეხვდა და ამიტომაც იგი ძალიან მტკივნეულად მიმდინარეობს. საკმარისია აღინიშნოს, რომ საქართველოს მშპ-ის წილი მსოფლიოს მშპ-ში 1990-2005 წლებში შემცირდა 0,06%-დან 0,0096%-მდე, ანუ 1990 წ. დონესთან შედარებით 98,4%-ით შემცირდა, რაც კოლოსალურ ცვლილებას წარმოადგენს (ცხრილი 6). ასეთი ძლიერი დაცემა გამოიწვია იმან, რომ მსოფლიოს მშპ ამ პერიოდში გაიზარდა დაახლოებით 21-დან 32 ტრილიონ დოლარამდე, ხოლო საქართველოში ეს მაჩვენებელი შემცირდა დაახლოებით 13 მლრდ დოლარიდან 3 მლრდ დოლარამდე. შესაბამისად, ასევე მასშტაბურად დაეცა საქართველოს ექსპორტის წილი მსოფლიო ექსპორტში, რომელმაც 2005 წ. მხოლოდ 0,01% შეადგინა.

აღნიშნული ცხრილი სხვა დასკვნების გამოტანის საშუალებასაც იძლევა. აშკარად ჩანს, რომ საქართველო ჯერ-ჯერობით ძალიან სუსტად არის ჩართული საერთაშორისო ეკონომიკაში. ეს ვლინდება როგორც მისი მეშ-ის მცირე წილით მსოფლიოს მეშ-ში, ასევე ყველა სხვა მონაცემებით (განსაკუთრებით ექსპორტისა და სავალუტო რეზერვების მონაცემებით). მაგრამ, რაც მთავარია, ვლინდება

საკუთარი შესაძლებლობების ძალიან სუსტად გამოყენებით, რაც კარგად ჩანს საქართველოსთან მოსახლეობით, ბუნებრივი პირობებით შესადარ ევროპის ისეთ განვითარებულ ქვეყნებთან შედარებით, როგორცაა შვეიცარია, ბელგია, ნიდერლანდები, დანია, ჩეხეთი. მაგალითად, ნიდერლანდების ტერიტორია საქართველოს ტერიტორიის მხოლოდ 58%-ს შეადგენს, მაგრამ მოსახლეობის რაოდენობა აქ სამჯერ უფრო მეტია, ვიდრე საქართველოში. ამასთან, მისი მთლიანი ეროვნული შემოსავალი 2005 წ. იყო 397,4 მლრდ დოლარი, რუსეთისა – უფრო მცირე – 329,4 მლრდ დოლარი, ხოლო სავალუტო რეზერვები – შესაბამისად: 10,1 მლრდ დოლარი და 8,4 მლრდ დოლარი. მრავალ მცირე განვითარებულ ქვეყანასაც ანალოგიურად დიდი შედეგები აქვს, რასაც საკუთარი შესაძლებლობების მაქსიმალურად გამოყენებით აღწევენ.

ცხრილი 6

საქართველოს ადგილი მსოფლიო მეურნეობაში,
2005 წელს (მსოფლიო = 100)¹

ქვეყნები	მოსახლეობა	ტერიტორია	მთლიანი ეროვნული შემოსავალი	მთლიანი ეროვნული შემოსავალი მოსახლეობის 1 სულზე	მეშ მყიდვეუნარიანობის მიხედვით	მეშ/1 სულზე დოლ. მყიდვეუნარ.	ექსპორტი	სავალუტო რეზერვები მლნ.დოლარი,
საქართველო	0,084	0,052	0,0096	12,185	0,03	36,67	0,010	132
სომხეთი	0,062	0,022	0,0060	10,058	0,02	34817	0,005	319
აზერბაიჯანი	0,133	0,065	0,0167	11,604	0,05	46,977	0,0149	673
რუსეთი	2,40	12,783	0,7973	32,108	2,71	108,09	1,30	8457
თურქეთი	1,08	0,580	0,6348	59,961	1,01	94,87	0,80	23340
ბელგია	0,170	0,024	0,7196	474,661	0,62	370,71	2,83	10934
დანია	0,088	0,032	0,5154	624,371	0,32	366666	0,93	22287
ნიდერლანდები	0,264	0,030	1,1582	482,978	0,90	348,85	3,32	10018
ა.შ.შ.	4,648	7,010	31,237	659,574	21,40	460,18	13,8	60600
შვეიცარია	0,118	0,030	0,7613	737,717	0,46	410,93	1,78	36321

საქართველოს საერთაშორისო ეკონომიკაში მონაწილეობა დღემდე შემცირების ტენდენციით ხასიათდება. ამას ექსპორტისა და სავალუტო რეზერვების

¹ წყარო: Доклад о мировом развитии 2007, გვ. 324-325.

დინამიკის შესწავლა გვიჩვენებს. ეს იმას ნიშნავს, რომ ძალიან მწვავედ დგას საქართველოს საგარეო ეკონომიკური სექტორის განვითარების პრობლემა. ზემოთ დასახელებული მცირე განვითარების ქვეყნები სწორედ საგარეო ეკონომიკური სექტორის მეშვეობით ახერხებენ ბაზრისა და მოთხოვნის გაფართოებას, მოსახლეობისა და საწარმოების მაღალი შემოსავლების საფუძველზე სხვა ქვეყნების რესურსების გამოყენებას და ამით ეროვნული ეკონომიკის განვითარებას ასტიმულირებენ. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ტრანსკავკასიის სატრანსპორტო-საკომუნიკაციო დერეფნის თანდათან ამოქმედების გაძლიერებასთან, ნავთობის, გაზსადენების და კავშირგაბმულობის სისტემების განვითარებასთან დაკავშირებით საქართველოს აქტიური მონაწილეობა საერთაშორისო ბიზნესში გაფართოვდება.

შეინიშნება საქართველოს პოზიციების შესუსტების ტენდენცია ამიერკავკასიის სხვა სახელმწიფოებთან შედარებით. მაგალითად, სომხეთის მშპ 1998 წ. შეადგენდა საქართველოს მშპ-ის 52,2%-ს, ხოლო 2005 წ. – 67,0%-ს. ძირითად კაპიტალში ინვესტიციების მიხედვით ეს მაჩვენებლები იყო შესაბამისად 40,8% და 110,0%, (ცხრილი 7). სომხეთი ამ მაჩვენებლის მიხედვით ბოლო წლებში მნიშვნელოვნად

ცხრილი 7

საქართველოს, სომხეთის და აზერბაიჯანის
ეკონომიკური ზრდის ძირითადი მაჩვენებლები¹

№	მაჩვენებლები	ქვეყნები	1998	1999	2000	2005
1	2	3	4	5	6	7
1	მთლიანი შიდა პროდუქტი	სომხეთი	1892	1845	1912	2117
		აზერბაიჯანი	4447	4584	5273	5717
		საქართველო	3622	2836	3023	3159
2	მრეწველობის პროდუქცია	სომხეთი	517,3	529,7	557,1	552,3
		აზერბაიჯანი	3003,5	314,5	3728,3	3785,4
		საქართველო	875,8	869,8	971,0	1006,5
3	სოფლის მეურნეობის პროდუქცია	სომხეთი	796,4	582,5	521,2	632,1
		აზერბაიჯანი	1142,9	1148,8	1185,3	1265,7
		საქართველო	1200,7	918,3	778,4	867,8
4	ინვესტიციები ძირითად კაპიტალში	სომხეთი	15062	147,4	187,2	192,3
		აზერბაიჯანი	1424,8	1127,4	1081,6	1257,2
		საქართველო	367,7	180,6	176,6	174,8
5	ძირითადი ფონდების ამოქმედება	სომხეთი	122,2	105,3	165,9	136,9
		აზერბაიჯანი	459,9	643,8	745,2	695,4
		საქართველო	106,9	310,6	151,4	110,0

¹ Статистический ежегодник южно-кавказских стран. - Тбилиси, 2006, стр. 2-3, 267.

ცხრილი 7-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
6	საცხოვრებელი ფართის ამოქმედება კვ. მეტრი	სომხეთი აზერბაიჯანი საქართველო	301,8 533,0 92,0	200,4 416,0 183,0	194,4 487,0 212,9	195,3 559,0 139,3
7	ექსპორტი	სომხეთი აზერბაიჯანი საქართველო	220,516 606,150 192,346	231,669 929,664 238,168	300,487 1745,220 329,873	342,817 2314,282 320,029
8	იმპორტი	სომხეთი აზერბაიჯანი საქართველო	902,389 1076,497 880,387	811,268 1038,589 601,939	884,733 1172,071 650,734	874,326 1430,877 684,098

უსწრებს საქართველოს და მომავალში ეკონომიკური ზრდის დაჩქარების უკეთეს ობიექტურ პირობას ქმნის. აღსანიშნავია ისიც, რომ თანაფარდობა სომხეთსა და საქართველოს შორის მრეწველობის პროდუქციის მიხედვით პირველის სასარგებლოდ არ შეცვლილა (შესაბამისად 59,0% და 54,8%). სამაგიეროდ მის სასარგებლოდ იცვლება თანაფარდობა სოფლის მეურნეობაში (66,3% და 72,8%) და მშენებლობაში: ძირითადი ფონდების ამოქმედების მაჩვენებლები 1998 წ. შეადგენდა 114,3%-ს, 2001 წ. – 124,4%-ს, ხოლო საცხოვრებელი ფართობის ამოქმედების მაჩვენებელი – 32,8%-სა და 140,2%-ს, ანუ ამ მაჩვენებლებით სომხეთი მნიშვნელოვნად უსწრებს წინ საქართველოს მაჩვენებლებს. ამასთან, სახეზეა სომხეთის საგარეო ეკონომიკური სექტორის უფრო დაჩქარებული განვითარებაც. სომხეთის ექსპორტის წილმა საქართველოს ექსპორტთან შედარებით 1998 წ. შეადგინა 114,6%, იმპორტის წილმა – 102,5%, ხოლო 2005 წ. – შესაბამისად: 107,1% და 127,8%. უცხოური ინვესტიციების მოზიდვითაც სომხეთი წინ უსწრებს საქართველოს. პირდაპირმა უცხოურმა ინვესტიციებმა სომხეთში 1998 წ. შეადგინა 232 მლნ დოლარი, საქართველოში – 50 მლნ დოლარი. ოფიციალურმა დახმარებამ განვითარების მიზნით 1999 წ. სომხეთში შეადგინა 208,5 მლნ დოლარი, მოსახლეობის ერთ სულზე – 54,7 დოლარი, საქართველოში – შესაბამისად: 238,6 მლნ დოლარი და 43,8 დოლარი. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების შემოდინებამ სომხეთში 1999 წ. შეადგინა მშპ-ის 6,6%, საქართველოში – 3,0%. საბოლოო ანგარიშით, საგარეო-ეკონომიკური სექტორის ფუნქციონირება აისახება ქვეყნის საგადასახდლო ბალანსზე, კერძოდ, მის სავალუტო რეზერვებზე: სომხეთის სავალუტო რეზერვები 1999 წ. შეადგენდა 318 მლნ დოლარს, საქართველოსი – 132 მლნ დოლარს, ანუ პირველი მეორეს 2,4-ჯერ ჭარბობდა.

ცხრილიდან ჩანს, რომ იგივე ტენდენციები აღინიშნება აზერბაიჯანისა და საქართველოს ეკონომიკური და საგარეო ეკონომიკური განვითარების თანაფარდობაშიც. აზერბაიჯანის მშპ საქართველოს მშპ-ის მიმართ 1998 წ. შეადგენდა 122,7%-ს, 2005 წ. – 180,9%-ს, სამრეწველო პროდუქცია შესაბამისად: 342,9%-სა და 376,1%-ს, სოფლის მეურნეობის პროდუქცია - 95,1%-სა და 145,8%-ს, ინვესტიციები ძირითად კაპიტალში – 387,4%-სა და 719,2%-ს, ძირითადი ფონდების ამოქმედება – 430,2%-სა და 632,2%-ს, ექსპორტი – 315,2%-სა და 723,2%-ს, იმპორტი – 122,3%-სა და 209,2%-ს. საბოლოო ანგარიშით, ორივე ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის ხასიათი აისახება მათი საგადასახდელო ბალანსის მდგომარეობაზე, რომელიც ყველაზე უკეთესად სავალუტო რეზერვების დინამიკით გამოისახება. აზერბაიჯანის სავალუტო რეზერვები 1999 წ. შეადგენდა 673 მლნ. დოლარს, საქართველოსი – 132 მლნ. დოლარს, ანუ პირველი მეორეს 5,1-ჯერ სჭარბობდა.

ამრიგად, საქართველოს საგარეო-ეკონომიკური პოზიციები, როგორც გლობალურად, ასევე ამიერკავკასიაში, საგრძნობლად დასუსტებულია და ამ პრობლემაზე ყურადღების კონცენტრაცია უაღრესად აქტუალურ ამოცანას წარმოადგენს. ასეთი ვითარების ძირითადი მიზეზები, ჩვენი აზრით, როგორც მიკროეკონომიკური, ასევე მაკროეკონომიკური ხასიათისაა. მიკროეკონომიკური მიზეზებიდან უნდა აღინიშნოს, პირველ რიგში, წარმოების ფაქტორების – შრომის, კაპიტალის, ბუნებრივი რესურსების გამოყენების ძალიან დაბალი დონე, მენეჯმენტის ჩამორჩენილობა საწარმოებში, მათი მეცნიერულ-ტექნოლოგიური განუვითარებლობა, კონკურენციისა და შრომის მოტივაციის დაბალი დონე. მაკროეკონომიკური მიზეზებიდან უნდა გამოვეყთ სახელმწიფოს პოლიტიკის დაბალი ქმედითუნარიანობა ეკონომიკური ზრდის დაჩქარებისათვის, ეფექტიანობის ამაღლებისათვის, მეცნიერულ-ტექნოლოგიური და საგარეო-ეკონომიკური სექტორების განვითარებისათვის.

სწორედ ეს ძირითადი მიზეზები განაპირობებს საგადასახდელო ბალანსის დინამიკასაც უკანასკნელი პერიოდის განმავლობაში. საქართველოს საგადასახდელო ბალანსის დინამიკის შესწავლა გვიჩვენებს, რომ იგი ხასიათდება შემდეგი ძირითადი თავისებურებებით (ცხრილები 8 და 9):

ჯერ-ერთი, მისთვის დამახასიათებელია ძალიან ცვალებად-ტემპიანი დინამიკა. საგადასახდელო ბალანსის უარყოფითი სალდოს ცვლილება თითქმის ემთხვევა მშპ-ის ზრდის ტემპის ცვლილებას, ანუ როდესაც ეს უკანასკნელი იზრდება, საგადასახდელო ბალანსის უარყოფითი სალდო კლებულობს, ხოლო შემცირებისას, ამ უკანასკნელის სიდიდეც მატულობს. მაშასადამე, გრძელვადიან

პერიოდში საგადასახდელო ბალანსის უარყოფითი სალდოს შემცირება მშპ-ის ზრდის ტემპის ამადლებას ემთხვევა.

ცხრილი 8

საქართველოს საგადასახდელო ბალანსი
1992-2001 წლებში (მლნ აშშ დოლარი)¹

მაჩვენებლები	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
1. მიმდინარე ანგარიში	-248	-353,9	276,0	-363,6	295,4	-499,1	-416,4	-195,1	-261,9	-211,4
სავაჭრო ბალანსი	-378	448,3	-363,2	-421,7	-313,3	675,2	760,4	-533,8	-506,1	549,4
მომსახურების ბალანსი	22,6	-17,1	-17,4	4,9	4,3	147,8	-55,2	-3,9	-8,7	77,1
შემოსავალი	36,4	-19,7	-35,4	-60,7	-70,5	127,4	190,8	147,0	117,5	32,4
ტრანსფერტები	71,2	131,2	170,0	113,9	84,1	196,4	208,7	195,7	135,4	228,5
2. კაპიტალური და ფინანსური ანგარიში	0,0	0,0	274,5	210,3	323,6	378,4	342,8	228,9	50,11	284,6
კაპიტალური ანგარიში	-	-	-	-	46,7	-6,5	-6,0	-7,0	0,0	-5,17
ფინანსური ანგარიში	-	-	-	-	276,9	399,0	348,8	235,9	50,11	289,8
პირდაპირი ინვესტიციები	-	-	-	-	-	242,6	265,3	158,7	131,7	109,9
პორფელური ინვესტიციები	-	-	-	-	-	2,40	0	0	2,7	0,1
სხვა ინვესტიციები	-	-	274,5	210,3	276,9	154,0	83,48	154,7	-84,3	179,8
3. წმინდა შეცდომები და გამოტოვებები	-	-	20,2	112,5	-27,8	120,7	5,9	-64,9	191,8	26,3
4. მთლიანი ბალანსი	247,7	-353,9	18,7	-40,8	0,4	0,0	-67,7	-30,4	-20,0	46,3
5. სარეზერვო აქტივების ცვლილება (+ შემცირება, - ზრდა)	247,7	353,9	-18,7	40,8	-0,4	0,0	67,7	30,4	20,0	-46,3

მეორე, გრძელვადიან პერიოდში აშკარად ჩანს საგადასახდელო ბალანსის უარყოფითი სალდოს შემცირების ტენდენცია. მაგალითად, 1992 წ. იგი შეადგენდა 247,7 მლნ დოლარს, 1993 წ. – 353,9 მლნ დოლარს, შემდეგ 1997 წ. იგი ნულამდე დაეცა, 1998 წ. ზრდის ტემპის მკვეთრი შემცირებისა და ლარის დევალვაციის შემდეგ იგი გაიზარდა 67,7 მლნ დოლარამდე, ხოლო 2001 წ. პირველად 10 წლის განმავლობაში აღინიშნა მისი დადებითი სალდო 46,3 მლნ დოლარის ოდენობით.

¹ აქ საგადასახდელო ბალანსი წარმოდგენილია გამარტივებული სქემით. გაშლილი სახით იგი (1995–2001 წ.წ.) ასახულია მე-4 დანართში.

საქართველოს საგადასახდელო ბალანსი
2002–2007 წლებში (ათასი აშშ დოლარი)¹

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
მიმდინარე ანგარიში	-215 711,0	-383 329,9	-353 554,3	-709 482,4	-1 173 748,7	-2 005 873,6
ა. საქონელი	-489 003,9	-638 005,7	-915 539,8	-1 214 196,3	-2 019 354,3	-2 895 825,2
კრედიტი	603 333,9	830 555,1	1 092 111,4	1 472 437,3	1 666 525,9	2 088 284,8
დებეტი	-1 092 337,8	-1 468 560,8	-2 007 651,2	-2 686 633,5	-3 685 880,2	-4 984 110,0
ბ. მომსახურება	44 939,4	61 205,1	69 627,9	83 529,2	158 025,9	161 306,5
კრედიტი	408 362,1	457 954,8	554 762,0	715 043,4	885 033,9	1 094 070,2
დებეტი	-363 422,6	-396 749,7	-485 134,1	-631 514,2	-727 008,0	-932 763,7
გ. შემოსავალი	11 596,5	13 472,1	78 480,3	62 146,9	163 636,2	39 393,7
კრედიტი	160 598,6	177 374,2	251 740,2	263 325,2	341 139,1	481 784,5
დებეტი	-149 002,1	-163 902,0	-173 259,8	-201 178,2	-177 502,8	-442 390,8
დ. მიმდინარე ტრანსფერტები	216 757,0	179 998,6	413 877,3	359 037,6	523 943,4	689 251,4
კრედიტი	245 782,7	216 306,0	465 360,6	413 435,0	586 956,8	769 284,0
დებეტი	-29 025,7	-36 307,4	-51 483,4	-54 397,4	-63 013,4	-80 032,5
კაპიტალისა და ფინანსური ანგარიში	202 530,9	389 366,1	342 409,4	681 247,2	1 232 358,0	2 027 175,9
კაპიტალის ანგარიში	18 428,3	19 868,2	40 679,9	58 644,3	171 156,2	127 575,7
კრედიტი	27 066,2	27 877,4	44 122,5	61 571,4	172 194,8	127 880,8
დებეტი	-8 637,9	-8 009,2	-3 442,6	-2 927,1	-1 038,6	-305,1
ფინანსური ანგარიში	184 102,6	369 497,9	301 729,6	622 602,9	1 061 201,7	1 899 600,2
ა. პირდაპირი ინვესტიციები	156 119,5	330 886,6	482 758,9	542 229,6	1 185 908,8	1 675 747,7
საზღვარგარეთ	-4 092,5	-3 762,5	-9 570,5	89 477,3	15 831,4	-74 494,9
საზღვარგარეთიდან	160 212,0	334 649,1	492 329,4	452 752,3	1 170 077,4	1 750 242,6
ბ. პორტფელის ინვესტიციები	1,0	-9,0	-12 973,2	15 473,6	140 320,1	21 108,9
აქტივები	1,0	-9,0	-13 064,1	13 064,1	-2 188,5	-12 525,6
პასივები	0,0	0,0	90,9	2 409,5	142 508,6	33 634,5
გ. ფინანსური წარმოებულები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1 066,8

¹ უნდა შევნიშნოთ, რომ 2002 წლიდან საგადასახდელო ბალანსი დგება განსხვავებული მეთოდოლოგიით. აქ წარმოდგენილია მისი მარტივი სქემა, სრული ვარიანტი კი (2002–2007 წ.წ.) ასახულია მე-5 დანართში.

გ. ფინანსური წარმოებულები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1 066,8
აქტივები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1 247,8
პასივები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-181,0
დ. სხვა ინვესტიციები	59 712,6	20 116,6	9 822,9	175 469,8	173 610,0	578 704,0
აქტივები	-72 960,0	-15 159,1	-27 435,5	-16 198,2	-51 817,2	-202 342,0
პასივები	132 672,5	35 275,7	37 258,4	191 667,9	225 427,2	781 046,0
ე. სარეზერვო აქტივები	-31 730,4	18 503,7	-177 879,1	-110 570,1	-438 637,1	-377 027,1
წმინდა შეცდომები და გამოტოვებები	13 180,2	-6 036,2	11 144,8	28 235,2	-58 609,2	-21 302,3
განსაკუთრებული დაფინანსება – სულ	223268,8	93001,4	144 117,6	142 513,8	116 211,2	178 742,6

მესამე, აღინიშნება მიმდინარე ბალანსის მუდმივად უარყოფითი სალდო. 2001 წ. მან 211,4 მლნ დოლარი და მშპ-ის მიმართ 8,6% შეადგინა, რაც საკმაოდ მაღალი მაჩვენებელია. 2000 წ. ეს მაჩვენებელი პოლონეთში შეადგენდა 6,3%-ს, ჩეხეთში – 4,6%-ს, უნგრეთში – 3,8%-ს. დასავლეთის განვითარებულ ქვეყნებში იგი კიდევ უფრო მცირეა. მართალია ბალტიისპირეთის ქვეყნებში ეს მაჩვენებელი შედარებით მაღალია (ესტონეთში – 6,6%, ლატვიაში – 7,0%, ლიტვაში – 5,3%), მაგრამ მათთვის ეს პრობლემას არ წარმოადგენს, რადგან ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის, მიმზიდველობის მაღალი დონის გამო კაპიტალის დადებითი ბალანსი ყოველთვის ფარავს მიმდინარე ბალანსის უარყოფით სალდოს და მათი სავალუტო რეზერვები საკმაოდ სოლიდურად გამოიყენება.

მეოთხე, დამახასიათებელია წმინდა შეცდომებისა და გამოტოვების მაღალი წილი: 1995 წ. მან მიმდინარე ბალანსის უარყოფითი სალდოს 31% შეადგინა, 1996 წ. – 9,4%, 1997 წ. – 1,4%, 1999 წ. – 33,3%, 2000 წ. – 73,8%, 2001 წ. – 12,4% და ა.შ. ცხადია, ეს მხოლოდ სტატისტიკური ცდომილებით არ შეიძლება აიხსნას. აქ ცხადად ჩანს აგრეთვე ჩრდილოვანი ეკონომიკის ფუნქციონირების შედეგად საქონლისა და კაპიტალის მოძრაობის დიდი მასშტაბები, რომლებიც ოფიციალურად არ აღირიცხება.

საერთოდ, ეროვნული სტატისტიკური მონაცემების პრობლემა საქართველოში კვლავ ერთ-ერთ ყველაზე უფრო პრიორიტეტულად მოსაგვარებელ პრობლემად რჩება, რადგანაც მცდარი სტატისტიკის ბაზაზე სწორი გადაწყვეტილების მიღება შეუძლებელია. მაგრამ საქართველოს ოფიციალური მონაცემები და საერთაშორისო ორგანიზაციების მონაცემები ხშირად ერთმანეთისაგან მკვეთრად განსხვავდებიან, რადგანაც უკანასკნელებს შეუძლიათ სხვადასხვა ქვეყნების მონაცემები შეაჯერონ და მაჩვენებლებიც უფრო ზუსტად გაიანგარიშონ. ერთი და იმავე მონაცემებზე განსხვავებული გაანგარიშების ნიმუშად შეიძლება შემდეგი მაგალითი მოვიყვანოთ. მსოფლიო ბანკის გაანგარიშებით, საქართველოს ექსპორტმა 2000 წ. შეადგინა 720 მლნ დოლარი, სომხეთის – 360 მლნ დოლარი, აზერბაიჯანის – 1010 მლნ დოლარი, მაშინ როდესაც ამ სახელმწიფოების ოფიციალური სტატისტიკით ეს მონაცემები შესაბამისად იყო: 192,3 მლნ დოლარი, 220 მლნ დოლარი და 606,1 მლნ დოლარი, ანუ გაცილებით უფრო მცირე. საქართველოს იმპორტმა იმავე წელს მსოფლიო ბანკის მონაცემებით, შეადგინა 1437 მლნ დოლარი, სომხეთის – 988,0 მლნ. დოლარი, აზერბაიჯანის – 2425 მლნ დოლარი. მაგრამ ამ ქვეყნების ოფიციალური სტატისტიკით ეს მაჩვენებლები ასე გამოიყურება: 880,4 მლნ დოლარი, 902,4 მლნ დოლარი და 1076,5 მლნ დოლარი.

განსხვავება საკმაოდ დიდია, რაც არაოფიციალური ვაჭრობის, კონტრაბანდის დიდ ნაკადებზე მიუთითებს.

მეხუთე, ნათლად ჩანს საგადასახდელო ბალანსის დაბალი კომპენსაციური პოტენციალი, ანუ მის გარკვეულ ელემენტებს შორის ურთიერთჩანაცვლების უნარის უკმარისობა, ფუნქციონალური ურთიერთკავშირის, მათ შორის ფულის ნაკადების მოძრაობის სისუსტე. იგი ვლინდება როგორც საგადასახდელო ბალანსის ძირითად კომპონენტებს – მიმდინარე ბალანსსა და კაპიტალის ბალანსს შორის ურთიერთკავშირის, აგრეთვე ამ კომპონენტების შიგნით ცალკეულ ელემენტებს შორის ჩანაცვლების შედარებით სუსტი უნარით. ცხრილი 8-დან ჩანს, რომ მიმდინარე ბალანსს, უწინარეს ყოვლისა, სავაჭრო ბალანსი განსაზღვრავს. მისი უარყოფითი სალდოს კომპენსირება ხდება, პირველ რიგში, ტრანსფერტებისა და შემოსავლების კომპონენტებით, რადგანაც მომსახურების ბალანსი საქართველოში ძალიან სუსტია. მაგრამ თვითონ შემოსავლების და ტრანსფერტების სტრუქტურა არარაციონალურია.

შემოსავლების უდიდესი ნაწილი მოიცავს საქართველოდან მიგრანტების მიერ სავალუტო გადმორიცხვებს, მაშინ როდესაც ინვესტიციური შემოსავლები, ანუ რეზიდენტების შემოსავლები თავისი უცხოური აქტივებიდან – დივიდენდების და სავროცენტო შემოსავლების სახით, ფაქტობრივად მინიმალურია. ამიტომ შემოსავლების მაკომპენსირებელი პოტენციალი სუსტია, არა მარტო მოცულობით, არამედ იმითაც, რომ იგი საზღვარგარეთ ჩვენი თანამემამულეების შრომის ანაზღაურებაზეა დამოკიდებული. ეს ნათლად გამოჩნდა რუსეთის მიერ საქართველოსთან სავიზო რეჟიმის დაწესებით, რის გამოც მრავალმა ჩვენმა თანამემამულემ ვეღარ შესძლო იქ ადრინდელივით მუშაობა. შედეგად თუკი შემოსავლების მუხლმა 2000 წ. 117,5 მლნ დოლარი შეადგინა, 2001 წ. იგი 32,4 მლნ დოლარამდე შემცირდა, რაშიც აღნიშნულმა მიზეზმა მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა.

ტრანსფერტების სტრუქტურაში კი ჭარბობს საზღვარგარეთული გრანტები, რომლის შემოსვლა გარკვეულ პირობებთან არის დაკავშირებული და როდესაც გრანტი ვერ შემოდის, საქართველოს საგადასახდელო ბალანსზე ეს მწვავე ზემოქმედებას ახდენს. მაგრამ ამ ნაწილში მთავარი მაინც არის ექსპორტისა და იმპორტის თანაფარდობა. 90-ანი წლებიდან დღემდე იმპორტი 2-ჯერ და ზოგჯერ უფრო მეტადაც ჭარბობს ექსპორტს, რაც იმას ნიშნავს, რომ ექსპორტის მაკომპენსირებელი უნარი იმპორტის მიმართ ძალიან დაბალია, რაც ქვეყნიდან ვალუტის მასშტაბური გადინების მიზეზია.

სერიოზული დისპროპორციებით ხასიათდება კაპიტალური და ფინანსური ანგარიშის მაკომპენსირებელი პოტენციალიც. აქ სუსტად არის წარმოდგენილი კაპიტალური ანგარიში, რადგანაც ჩვენი ძირითადი კაპიტალის შესყიდვა უცხოელი ინვესტიციების მიერ ინვესტიციური ტრანსფერტების იშვიათობას წარმოადგენს. ამიტომ მთელი სიმძიმე მიმდინარე უარყოფითი სალდოს საკომპენსაციოდ ფინანსურ ანგარიშს, ანუ პირდაპირი ინვესტიციების, პორტფელური ინვესტიციებისა და სხვა ინვესტიციების დინამიკაზეა დამოკიდებული. მაგრამ პირდაპირი ინვესტიციები 1998 წლის ფინანსური კრიზისის შემდეგ მკვეთრად კლებულობს. 1998-2001 წლებში იგი 215,3 მლნ დოლარიდან 109,9 მლნ დოლარამდე შემცირდა. აღნიშნული ტენდენცია დღესაც გრძელდება, რაც ძირითადად საქართველოში დამკვიდრებული არასახარბიელო ინვესტიციური კლიმატით არის გამოწვეული. პორტფელური ინვესტიციები თითქმის არ ხორციელდება, რადგანაც ჩვენი საწარმოები უცხოელი ინვესტორებისათვის მიმზიდველი არ არის. განვითარებულ ქვეყნებში კი სწორედ პირდაპირი ინვესტიციები და პორტფელური ინვესტიციები ქმნიან კაპიტალის ბალანსის ისეთ ძლიერ მაკომპენსირებელ პოტენციალს, რომელიც მიმდინარე ბალანსის უარყოფით სალდოს აწონასწორებს.

ასეთ პირობებში საქართველოს საგადასახდელო ბალანსის ფინანსური ანგარიშის მთავარ კომპონენტებად „სხვა ინვესტიციების“ მუხლი გადაიქცა, განსაკუთრებით კი მისი ისეთი ელემენტები, როგორცაა სესხები საერთაშორისო სავალუტო ფონდიდან და საერთაშორისო საბანკო ინსტიტუტებიდან. ეს კი საერთაშორისო გადახდების საკუთარი რესურსებით უზრუნველყოფის უქონლობის პირობებში, საგარეო ვალის დაგროვებას იწვევს.

შედარებისათვის, უნდა ითქვას, რომ დასავლეთის და აღმოსავლეთ ევროპის განვითარებული ქვეყნები საგადასახდელო ბალანსის მაღალი მაკომპენსირებელი პოტენციალით გამოირჩევიან. ამასთან, გავრცელებულია საგადასახდელო ბალანსის დინამიკის სხვადასხვა სცენარი, რომელსაც ასევე სხვადასხვა მაკომპენსირებელი პოტენციალი ახასიათებს. გერმანული ვარიანტისათვის დამახასიათებელია: სავაჭრო ბალანსის სოლიდური დადებითი სალდო საექსპორტო ექსპანსიის საფუძველზე; შემოსავლების უარყოფითი სალდო, გასტარბაიტერების გზავნილებისა და უცხოური ინვესტორების მიერ დივიდენდების გადარიცხვის გამო; მიმდინარე ტრანსფერენტების უარყოფითი სალდო, უპირატესად ევროკავშირის ორგანოების დაფინანსების, უცხო სახელმწიფოებისათვის სამეცნიერო, საქველმოქმედო, კულტურული ორგანიზაციებისათვის დახმარების, გრანტების გამოყოფის შედეგად. საბოლოოდ, უკანასკნელ პერიოდში ყალიბდება მიმდინარე ბალანსის

უარყოფითი სალდო, რომელიც იფარება კაპიტალის შემოდინებით, მაგრამ მისი სავალუტო რეზერვები 1990-2005 წლებში მაინც საგრძნობლად შემცირდა 104,5 მლნ დოლარიდან 61,0 მლრ. დოლარამდე (ცხრილი 10).

ცხრილი 10

ზოგიერთი ქვეყნის საგადასახდელო ბალანსი, მიმდინარე ბალანსი და სავალუტო რეზერვები მლრდ დოლარში¹

ქვეყანა	ექსპორტი		იმპორტი		წმინდა შემოსავალი		მიმდინარე ბალანსი		სავალუტო რეზერვები	
	1990	2005	1990	2005	1990	2005	1990	2005	1990	2005
გერმანია	474,7	623,4	423,5	587,3	20,8	-9,2	48,3	-3,4	104,5	61,0
ჩინეთი	57,3	207,6	46,7	165,9	1,0	-16,6	12,0	29,3	34,5	157,7
ნიდერ-ლანდები	160,4	224,7	147,6	200,9	-0,6	8,9	9,2	25,6	34,4	10,1
რუსეთი	53,9	87,7	48,9	74,1	-4,5	-12,0	0,4	1,2		8,4
ა.შ.შ.	536,0	933,9	616,0	1098,1	28,4	-12,2	-79,3	-220,5	173,1	60,5
იაპონია	323,7	436,4	297,3	363,5	22,5	56,6	44,0	120,7	87,8	286,9

იაპონური მოდელი ხასიათდება შემდეგი თავისებურებებით: ძალიან მაღალი დადებითი სავაჭრო სალდო მასშტაბური ექსპორტის საფუძველზე; შემოსავლების მნიშვნელოვანი დადებითი სალდო, უპირატესად საზღვარგარეთიდან მიღებული დივიდენდებისა და საპროცენტო შემოსავლების საფუძველზე; შედარებით მცირე მოცულობის მიმდინარე ტრანსფერტების უარყოფითი სალდო; ძალიან მასშტაბური მოცულობის მიმდინარე ბალანსი; აქტიური მონაწილეობა კაპიტალის საერთაშორისო მოძრაობაში; სავალუტო რეზერვების ძალიან მაღალი დონე, რომელიც 2,5-2,8-ჯერ აღემატება სხვა განვითარებული ქვეყნების სავალუტო რეზერვების მოცულობას. ამ მოდელის ანალოგიურია ჩინეთის, ტაივანის, სამხრეთ კორეის, სინგაპურის მოდელებიც.

ამერიკული მოდელისათვის ნიშანდობლივია: მნიშვნელოვანი უარყოფითი სავაჭრო სალდო; შემოსავლებისა და ტრანსფერტების უარყოფითი სალდო; მიმდინარე ბალანსის საკმაოდ მასშტაბური უარყოფითი სალდო; კაპიტალის ბალანსის მასშტაბური დადებითი სალდო, რაც მიმდინარე ბალანსის უარყოფითი სალდოს დიდი ნაწილის დაფარვის საშუალებას იძლევა, თუმცა ამას თან ახლავს სავალუტო რეზერვების შემცირება.

ნიდერლანდების მოდელისათვის დამახასიათებელია: დადებითი სავაჭრო

¹ Доклад мировом развитии 2007, стр. 324-325.

საღდო, შემოსავლებისა და ტრანსფერტების მცირე ზომის უარყოფითი საღდო; მიმდინარე ბალანსის დადებითი საღდო; კაპიტალის უარყოფითი საღდო, რადგანაც ქვეყანა ერთ-ერთი ლიდერია მსოფლიოში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების და პორტფელური ინვესტიციების გატანის სფეროში; საბოლოოდ, სავალუტო რეზერვები გრძელვადიან პერიოდში მნიშვნელოვნად შემცირდა, მაგრამ ქვეყანა უპირატესობას კაპიტალის გატანას ანიჭებს.

რუსეთის მოდელის ძირითადი ნიშნებია: დადებითი სავაჭრო ბალანსი, ნავთობის ექსპორტის საფუძველზე; უმნიშვნელო უარყოფითი საღდო შემოსავლებისა და ტრანსფერტების სფეროში; მიმდინარე ბალანსის მცირე დადებითი საღდო; კაპიტალის მნიშვნელოვანი გაქცევა ქვეყნიდან მისი არასახარბიელო ინვესტიციური კლიმატის გამო; სავალუტო რეზერვების შედარებით მცირე მოცულობა.

ამ მოდელების ფონზე საინტერესოა აღმოსავლეთ ევროპისა და ამიერკავკასიის სახელმწიფოების მოდელების განხილვა (ცხრილი 11).

ცხრილი 11

აღმოსავლეთ ევროპისა და პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში მიმდინარე ოპერაციების ბალანსის დინამიკა (მლნ დოლარი)

ქვეყნები	1993	1994	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
1.აღმოსავლეთ ევროპა (პოსტ-სოციალისტური ქვეყნები)	-909	-7896	-2705	-1894	-13	-14	-17	-20	-18
2.პოსტსაბჭოთა ქვეყნები:									
ესტონეთი	36	22	-167	-158	-398	-563	-478	-294	-391
ლატვია	191	417	201	-16	-279	-345	-650	-646	-500
ლიტვა	321	-86	-94	-614	-723	-981	-1298	-1194	-600
სომხეთი	-50	-67	-104	-218	-291	-307	-403	-307	-300
აზერბაიჯანი	488	-160	-121	-401	-931	-916	-1365	-600	200
ბელორუსია	131	-435	-444	-458	-516	-788	-866	-194	-162
საქართველო	-248	-354	-277	-216	-275	-355	-416	-195	-200
ყაზახეთი	-1900	-641	-905	-213	-751	-799	-1236	-233	1200
ყირგიზეთი	-61	-88	-84	-235	-425	-138	-371	-185	-100
მოლდოვა	-152	-155	-82	-95	-192	-275	-327	-34	-120
რუსეთი	1142	12792	8360	7401	11753	2060	721	25049	46000
ტაჯიკეთი	-53	-208	-170	-89	-70	-56	-120	17	100
თურქმენეთი	926	776	84	23	0	-580	-934	-851	100
უკრაინა	-526	-765	-1163	-1152	-1184	-1335	-1296	834	1700
უზბეკეთი	-236	-429	118	-21	-980	-584	-102	-176	50

აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებისათვის დამახასიათებელია ქრონიკულად უარყოფითი მიმდინარე ბალანსი, თუმცა ბოლო წლებში შეინიშნება მათი მოცულობის შემცირების ტენდენცია ექსპორტის ზრდის კვალობაზე. ამასთან, ეს ქვეყნები, განსაკუთრებით უნგრეთი, პოლონეთი, ჩეხეთი, წარმატებული რეფორმების შედეგად გახდა მიმზიდველი დასავლეთის კაპიტალისათვის. კაპიტალის შემოსვლა ფარავს უარყოფით მიმდინარე ბალანსს და ამავდროულად ისინი საგალუტო რეზერვებსაც აფართოებენ. იგივე უნდა ითქვას ბალტიისპირეთის ქვეყნებზე, თუმცა თავის მასშტაბებთან შედარებით ეს ქვეყნები მიმდინარე ბალანსის უარყოფითი სალდოს საკმაოდ დიდი მასშტაბებით გამოირჩევიან. უარყოფითი მიმდინარე ბალანსით გამოირჩევა პოსტსაბჭოთა ქვეყნების დიდი ნაწილიც. მაგრამ, ნავთობის, გაზის, სხვა წიაღისეულის მქონე ქვეყნები (რუსეთი, ყაზახეთი, თურქმენეთი, უზბეკეთი) დადებითი სალდოთი ხასიათდებიან. ნიშანდობლივია 2004-2005 წლებში უკრაინის დადებითი სალდო, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ ეს ქვეყანა გამოვიდა ხანგრძლივი კრიზისიდან და ეკონომიკური ზრდის გზას დაადგა.

რაც შეეხება ამიერკავკასიის სახელმწიფოებს, აქ ასეთი ტენდენციებია. ყველა სახელმწიფო ხასიათდება მიმდინარე ბალანსის უარყოფითი სალდოთი, რომელიც მშპ-ის მიმართ მაღალია: სომხეთისათვის (14%) და საქართველოსათვის (8,5%), ხოლო აზერბაიჯანისათვის ნორმალურ ფარგლებშია (2,9%). ამიტომ კაპიტალის დადებითი ბალანსი სომხეთისათვის და საქართველოსათვის ვერ ფარავს მიმდინარე ბალანსის მნიშვნელოვან უარყოფით სალდოს. ამასთან, საქონლის ბალანსში მნიშვნელოვნად ჩანს აზერბაიჯანის ძლიერ დადებითი სალდო, რაც ნავთობის ექსპორტით არის გამოწვეული. ყურადღებას იქცევს აგრეთვე ექსპორტის ჩამორჩენა საქართველოში სომხეთთან შედარებით (შესაბამისად 320,0 მლნ დოლარი და 342,8 მლნ დოლარი 2000 წ.), რაც არაფრით არ შეიძლება გავამართლოთ (ცხრილი 12).

ასევე გამოკვეთილად ჩანს საქართველოს ჩამორჩენა მომსახურეობისა და მიმდინარე ტრანსფერტების სფეროში ამ სახელმწიფოებთან შედარებით. მართალია, ყველა ამ სახელმწიფოში კაპიტალის ანგარიში ფარავს მიმდინარე ანგარიშის უარყოფით სალდოს, მაგრამ ყურადღებას იქცევს პირდაპირი ინვესტიციების და პორტფელური ინვესტიციების ძალიან მცირე მასშტაბები, რაც ამ ქვეყნების მცირე ინვესტიციურ მიმზიდველობაზე და ეკონომიკური ზრდის ძალიან დაბალ კონკურენტუნარიანობაზე მეტყველებს.

ამიერკავკასიის სახელმწიფოების საგადასახდელო
ბალანსი მლნ დოლარი¹

№	ქვეყნები	1998	1999	2000	2005
1	2	3	4	5	6
1. მიმდინარე ოპერაციების ანგარიში					
	სომხეთი	-306,5	-403,0	-306,9	-278,4
	აზერბაიჯანი	-915	-1364,5	-59967	-167,8
	საქართველო	-513,9	-275,6	199,6	-268,9
1.1. საქონელი					
	სომხეთი	-559,5	-577,5	-474,0	-463,5
	აზერბაიჯანი	-566,7	-1046,2	-408,2	319,3
	საქართველო	-786,3	-694,6	-533,9	-511,5
1.2. მომსახურება					
	სომხეთი	-62,8	-63,3	-62,0	-55,8
	აზერბაიჯანი	-384,1	-369,1	-228,3	-224,7
	საქართველო	-51,3	19,8	-8,4	-9,8
1.3. შემოსავლები					
	სომხეთი	98,5	60,4	54,9	52,9
	აზერბაიჯანი	-9,5	-13,3	-45,0	335,4
	საქართველო	127,4	190,9	146,9	117,5
1.4. მიმდინარე ტრანსფერტები					
	სომხეთი	217,2	177,4	174,1	188,1
	აზერბაიჯანი	44,8	64,0	81,7	73,0
	საქართველო	-9,0	-11,8	-33,0	-28,3
2. კაპიტალური და ფინანსური ანგარიში					
	სომხეთი	298,3	399,3	294,5	261,3
	აზერბაიჯანი	1194,3	1365,8	828,2	442,0
	საქართველო	373,3	460,6	237,6	66,5
2.1. კაპიტალური ანგარიში					
	სომხეთი	10,9	9,7	12,6	28,3
	აზერბაიჯანი	-10,4	-0,7	-	-
	საქართველო	-6,5	-6,1	-7,1	-4,8
2.2. ფინანსური ანგარიში					
	სომხეთი	287,4	389,6	281,9	233,0
	აზერბაიჯანი	1204,6	1366,5	828,2	441,9
	საქართველო	379,8	466,6	244,7	71,3
2.2.1. პირდაპირი ინვესტიციები					
	სომხეთი	51,9	220,8	122,0	104,2
	აზერბაიჯანი	1050,6	948,2	255,3	29,2
	საქართველო	242,6	265,3	81,2	131,7
2.2.2. პორტფელური ინვესტიციები					
	სომხეთი	15,8	-15,9	1,6	-18,9
	აზერბაიჯანი	1,1	0,4	-	-
	საქართველო	2,4	-	0	2,7

¹ Статистический ежегодник южно-кавказских стран. - Тбилиси, 2006, стр. 264-266.

1	2	3	4	5	6
2.2.3. სხვა ინვესტიციები					
	სომხეთი	290,6	237,2	178,8	166,9
	აზერბაიჯანი	88,7	343,1	317,9	312,8
	საქართველო	148,9	128,7	159,9	-83,2
3. სარეზერვო აქტივები					
	სომხეთი	-71,0	-52,5	-20,6	-19,2
	აზერბაიჯანი	-244,2	18,7	-228,5	-274,2
	საქართველო	-14,1	72,6	3,5	20,0
4. წმინდა შეცდომები და გამოტოვებები					
	სომხეთი	8,3	3,6	12,5	17,0
	აზერბაიჯანი	-34,4	-19,9	-	-
	საქართველო	140,5	185,0	-38,1	202,4

ნიშანდობლივია აგრეთვე ინვესტიციების მოცულობის მკვეთრი ჩამორჩენა სომხეთთან და აზერბაიჯანთან შედარებით, რაც ძირითადად იმით აიხსნება, რომ საქართველოში საგარეო ვალის მომსახურებაზე მის მშპ-თან შედარებით საკმაოდ დიდი სავალუტო რესურსები იხარჯება და იგი ქვეყნიდან გადის.

ასევე, დამახასიათებელია წმინდა შეცდომებისა და გამოტოვებების ძალიან დიდი მოცულობანი საქართველოში – 202,4 მლნ დოლარი 2005 წ., მაშინ როდესაც სომხეთში მან მხოლოდ 17,0 მლნ დოლარი, ანუ საქართველოს მაჩვენებლის მხოლოდ 8,4% შეადგინა.

ყოველივე ეს კიდევ ერთხელ მიუთითებს იმაზე, თუ რაოდენ ინსტიტუციურად მოუწყობელია საქართველოს საგარეო ანგარიშსწორების სფერო, რაოდენ დიდია აქ ჩრდილოვანი ეკონომიკის, კონტრაბანდის მასშტაბები და რაოდენ დაბალია ადმინისტრირების დონე.

ყოველივე ამის შემდეგ უპრიანია საქართველოს საგადასახდელო ბალანსის უფრო დეტალური ანალიზი და შეფასება.

საქართველოს საგადასახდელო ბალანსი დამოუკიდებლობის აღდგენიდან დღემდე უარყოფითი სალდოთი ხასიათდება. მიმდინარე ანგარიშის უარყოფითმა სალდომ მაქსიმალურ ნიშნულს 1997 წელს მიაღწია და შეადგინა 499 მლნ აშშ დოლარი. საგადასახდელო ბალანსის უარყოფითი სალდო უმთავრესად დანგრეული ეკონომიკური კავშირების, ეკონომიკის განვითარების დაბალი დონის, გადატანილი ომების, მცირე შიდა ბაზრის, მოსახლეობის ძირითადი ნაწილის მსყიდველუნარიანობის დაბალი დონის, ენერგორესურსებზე დამოკიდებულების, საკმაოდ მოცულობითი საგარეო ვალის და, აქედან გამომდინარე, წარმოების განუვითარ-

რებლობის, ექსპორტის ზრდის დაბალი ტემპის გამო გამოწვეული სავაჭრო ბალანსის ქრონიკული დეფიციტის შედეგია.

1992 წლიდან 1995 წლამდე იკვეთებოდა მატების ტენდენცია. 1992 წლიდან სავაჭრო ბრუნვა კოლოსალურად გაიზარდა 1183 მლნ აშშ დოლარამდე. მართალია 1995 წლისთვის ეს მონაცემი შემცირდა, მაგრამ ეს უფრო ეკონომიკური კრიზისის შედეგი იყო. საქართველოს სავაჭრო ბალანსი გაუარესდა. გაუარესდა ექსპორტის სასაქონლო სტრუქტურაც. სრულიად გამოირიცხა საწარმოო ტექნოლოგიური პროდუქცია. ამ პერიოდში გაუმჯობესდა საგარეო ვაჭრობის გეოგრაფიული სტრუქტურა გაიზარდა ბრუნვა ევროკავშირთან, აშშ-სთან, იაპონიასთან. გააქტიურდა სასესხო კაპიტალის შემოდინება ქვეყანაში (ძირითადად გრძელვადიანი კრედიტები), ბოლოს, მომსახურების მოცულობაც გაიზარდა და 1995 წელს მომსახურების ბალანსის დადებითი სალდო აღინიშნა (ცხრილი 8). გაიზარდა პირდაპირი საზღვარგარეთული ინვესტიციების შემოსვლა ქვეყანაში, განსაკუთრებით კი აშშ-დან, გერმანიიდან, გაერთიანებული სამეფოდან, შვეიცარიიდან, რუსეთიდან, აზერბაიჯანიდან, მსოფლიო ბანკიდან. უნდა აღინიშნოს, რომ ეს ინვესტიციები მოხმარდა არა კონკურენტუნარიანი პროდუქციის გამოშვების ამოცანების გადაწყვეტას, არამედ ენერგეტიკის, ტრანსპორტის, საინფორმაციო კომუნიკაციების, სოფლის მეურნეობის, საბინაო-კომუნალური მეურნეობის, ჯანდაცვის, კულტურის სფეროების განვითარებას.

პირდაპირმა ინვესტიციებმა დადებითი ზეგავლენა მოახდინა საქართველოს საგადასახდელო ბალანსზე, მის დინამიკასა და გაწონასწორებაზე, რადგანაც, როგორც აღვნიშნეთ, სავაჭრო ბალანსის სალდო დიდი დეფიციტით ხასიათდებოდა.

1995 წლიდან 1998 წლამდე საქართველოს საგადასახდელო ბალანსი ძალზე გაუარესდა, მიუხედავად იმისა, რომ სწორედ ამ დროს მშპ-ს ზრდის მაღალი ტემპები აღინიშნა (რასაც მხარი ვერ აუბა ექსპორტის ზრდამ), ეს გაუარესება გადაფარა კაპიტალური და ფინანსური ანგარიშის ზრდამ. ეს იყო მიზეზი ფიქსირებული კურსის შენარჩუნებისა და ინფლაციის მოთოკვისა, რის გარეშეც პირდაპირი ინვესტიციები ქვეყანაში არ შემოვიდოდა.

აღსანიშნავია, რომ 1998 წლიდან საქართველო გადავიდა მცურავ სავალუტო კურსზე, რადგანაც საფრთხის წინაშე აღმოჩნდა ქვეყნის სავალუტო რეზერვები. ამ ეტაპიდან აღინიშნა საგარეო ვაჭრობის სფეროში ექსპორტის მნიშვნელოვანი ზრდა, სავაჭრო ბალანსში მისი ხვედრითი წილის ამაღლება. იმპორტის ექსპორტით დაფარვის კოეფიციენტი გაიზარდა და 2000 წელს 50,7%-ს მიაღწია. ექსპორტი

გაიზარდა ევროკავშირთან, დსთ-თან, თურქეთთან. ამავე დროს სახეზეა კაპიტალის შემოდინების ტემპის შენელება. უმთავრეს პრობლემად გადაიქცა კრედიტების და სახელმწიფო ვალის მომსახურება.

განსაკუთრებულ ანალიზსა და შეფასებას მოითხოვს საქართველოს საგადასახდელო ბალანსი 2003–2007 წლებისათვის.

ზოგადი მიმოხილვა. საქართველოს ეკონომიკის ზრდამ 2007 წელს მნიშვნელოვან მაჩვენებელს მიაღწია, მთლიანი შიდა პროდუქტის (მშპ) ზრდის ტემპმა 12.4 პროცენტი შეადგინა. მშპ-ის ზრდის ტემპი ორნიშნა რიცხვით, გარდა 2007 წლისა, სულ 2-ჯერ დაფიქსირდა: 1997 წელს, როდესაც ის 10.5 პროცენტი იყო და 2003 წელს – 11.1 პროცენტი. 2006-2007 წლები გამოირჩეოდა უცხოელი ინვესტორების აქტიურობით. ამ ორი წლის განმავლობაში საქართველოს ეკონომიკაში განხორციელდა თითქმის 3 მლრდ აშშ დოლარის პირდაპირი უცხოური ინვესტიცია, რაც მნიშვნელოვნად აღემატება 1995-2005 წლებში დაბანდებულ პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებს. 2007 წელს შემოსული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოცულობამ 1.75 მლრდ აშშ დოლარი შეადგინა. ინვესტიციების შემოდინებამ და ეკონომიკის ზრდამ, ბუნებ-რივია, გამოიწვია საგარეო სექტორის გააქტიურება, რის შედეგადაც გაიზარდა მიმდინარე ანგარიშის ყველა მაჩვენებელი – როგორც კრედიტული, ისე დებეტური, რამაც გამოიწვია საგადასახდელო ბალანსის მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის ზრდა. ეს პარამეტრი 2007 წელს, 2003 წელთან შედარებით, 5.2-ჯერ, ხოლო 2006 წელთან შედარებით 70.9 პროცენტით გაიზარდა და 2005.8 მლნ აშშ დოლარს გადააჭარბა. შედეგად, თუ 2003 წელს მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტი მთლიანი შიდა პროდუქტის 9.6 პროცენტს შეადგენდა, 2006 წელს 15.1 პროცენტს, 2007 წელს 19.7 პროცენტს გაუტოლდა.

2003–2007 წლებში არსებითად განვითარდა საქონლით საგარეო ვაჭრობა. გაიზარდა როგორც საქონლის ექსპორტის, ისე იმპორტის მაჩვენებლები. საქონლის ექსპორტი 2007 წელს, 2003 წელთან შედარებით, 2.5-ჯერ გაიზარდა და 2088.3 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა. ექსპორტის ზრდის ტემპი 2003–2005 წლებში სტაბილური იყო და, საშუალოდ, წელიწადში 34.6 პროცენტს შეადგენდა. 2006 წელს რუსეთის მიერ გამოცხადებული ემბარგოს გავლენით საქონლის ექსპორტის ზრდის ტემპი 13.2 პროცენტამდე შემცირდა, ხოლო 2007 წელს კვლავ გაიზარდა 25.3 პროცენტამდე. აღნიშნულ პერიოდში მატულობდა მომსახურების ექსპორტი, რომლის მოცულობამ 2007 წელს 1094.1 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა, რაც 2003 წლის მონაცემზე 2.4-ჯერ მეტია. 2007 წელს ძირითადი საექსპორტო საქონელი იყო

ფეროშენადნობები, შავი ლითონების ჯართი და სპილენძის მადნები და კონცენტრატები. ძირითადი ეკონომიკური კატეგორიების ჭრილში ექსპორტი შემდეგნაირად გამოიყურება: ყველაზე დიდი წილი – 63.2 პროცენტი უჭირავს შუალედური მოხმარების საქონელს, 32.2 პროცენტი – სამომხმარებლო საქონლის ექსპორტს, ხოლო საინვესტიციო საქონლის ექსპორტის მაჩვენებელი მხოლოდ 4.5 პროცენტია.

2003-2007 წლებში კიდევ უფრო მაღალი ტემპით იზრდებოდა საქონლის იმპორტის მოცულობა, რომელიც ამ პერიოდში 34 პროცენტიდან 37 პროცენტამდე მერყეობდა. ზრდის ასეთი მაღალი ტემპის პირობებში საქონლის იმპორტმა 2007 წელს 4984.1 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა – 3.4-ჯერ მეტი 2003 წლის მაჩვენებელთან შედარებით. იმპორტის წინმსწრები ტემპით ზრდამ, ექსპორტთან შედარებით, გამოიწვია უარყოფითი სავაჭრო სალდოს ზრდა, რომელმაც 2007 წელს თითქმის 2.9 მლრდ აშშ დოლარი შეადგინა. 2007 წელს იმპორტის 15 პროცენტი საინვესტიციო საქონელს ეკავა, 49 პროცენტი - შუალედური მოხმარების საქონელს, ხოლო სამომხმარებლო საქონლის წილად 36 პროცენტი მოდიოდა. შეიძლება ითქვას, რომ წარმოებაზე ორიენტირებულ საქონლის იმპორტს მთლიანი იმპორტის 64 პროცენტი უჭირავს (ცხრილი 13).

ცხრილი 13

საქართველოს საგარეო ვაჭრობის განზოგადებული მაჩვენებლები
(მოქმედ ფასებში, მლნ აშშ დოლარი)¹

	2003	2004	2005	2006	2007
ექსპორტი	461.4	646.9	865.5	936.2	1 232.4
იმპორტი	1 141.2	1 845.6	2 490.0	3 677.7	5 214.9
საგარეო სავაჭრო ბრუნვა	1 602.6	2 492.5	3 355.4	4613.9	6 447.3
საგარეო სავაჭრო ბალანსი	-679.8	-1 198.7	-1 624.5	-2 741.6	-3 982.5

საანალიზო პერიოდში საქონლისა და მომსახურების ექსპორტის, იმპორტთან შედარებით, დაბალი ტემპით ზრდამ მათი თანაფარდობის გაუარესება გამოიწვია იმპორტის სასარგებლოდ. კერძოდ, თუ 2003 წელს საქონლისა და მომსახურების ექსპორტის იმპორტით გადაფარვის კოეფიციენტი 69.1 პროცენტს უდრიდა, 2007

¹ საქართველოს სტატისტიკური წელიწადეული: 2007 / საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სტატისტიკის დეპარტამენტი. – თბ., 2008. გვ. 277.

წელს აღნიშნული მაჩვენებელი 15.3 პროცენტული პუნქტით შემცირდა.

ამასთან, უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ამავე პერიოდში კიდევ უფრო სწრაფი ტემპით იზრდებოდა ქვეყნის საერთაშორისო რეზერვები. თუ 2003 წელს ადგილი ჰქონდა საერთაშორისო რეზერვების 18.5 მლნ აშშ დოლარით შემცირებას, 2004-2007 წლებში სურათი რადიკალურად შეიცვალა და რეზერვების ზრდამ 1104.1 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა, რის შედეგადაც, თუ 2003 წელს რეზერვების ხარჯზე ქვეყანას შეეძლო 1.3 თვის ექვივალენტური მოცულობის საიმპორტო პროდუქციის შესყიდვა, 2006 წელს, საერთაშორისო რეზერვების ხარჯზე, იგი უკვე 2.5 თვის, ხოლო 2007 წელს – 2.8 თვის ექვივალენტურ საიმპორტო პროდუქციას შეიძენდა, რაც სავსებით აკმაყოფილებს საერთაშორისო სტანდარტებს.

რაც შეეხება ქვეყნის მთლიან საგარეო ვალს, რომელიც ერთ-ერთი უმსხვილესი კომპონენტია საგარეო სექტორის სტატისტიკაში, 2007 წელს, წინა წელთან შედარებით, 50 პროცენტით გაიზარდა და 5318 მლნ აშშ დოლარს მიაღწია. აქედან, სავალუტო კურსის ცვლილებით გამოწვეული ზრდა 109 მლნ აშშ დოლარია. სახელმწიფო სექტორის ვალი 2007 წელს 6 პროცენტით გაიზარდა და, 31 დეკემბრის მდგომარეობით, 1837 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა. 2007 წელს საბანკო სექტორმა მნიშვნელოვანი საკრედიტო რესურსების მოზიდვა საზღვარგარეთიდან მოახდინა, რის შედეგადაც მათი საგარეო დავალიანება 2.4-ჯერ გაიზარდა და, 2007 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით, 1295 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა. პირდაპირი ინვესტირების საწარმოებმა, ასევე, მნიშვნელოვანი ფინანსური რესურსები მიიღეს თავიანთი პირდაპირი ინვესტირებისაგან, და ასეთი დავალიანება 2007 წლის განმავლობაში 827 მლნ აშშ დოლარიდან 1686 მლნ აშშ დოლარამდე გაიზარდა.

მიმდინარე ანგარიში. 2003–2007 წლებში სავაჭრო დეფიციტი იზრდებოდა და 2007 წელს 2895.8 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა, რაც წინა წლის მონაცემებს 43.4 პროცენტით აღემატება.

საგადასახდელო ბალანსში საქონლის ექსპორტისა და იმპორტის 95-98 პროცენტს შეადგენს ექსპორტი და იმპორტი ზოგად ვაჭრობაში, რაც, ძირითადად, განსაზღვრავს მთლიანად საქონლის ექსპორტის, იმპორტის და, შესაბამისად, სავაჭრო ბალანსის ცვლილების ტენდენციას. აქ აღინიშნება როგორც ექსპორტის, ასევე იმპორტის ზრდა. ვინაიდან საქონლით ვაჭრობაში ექსპორტის ზრდის ტემპი ჩამოუვარდება იმპორტის ზრდის ტემპს, შესაბამისად, სავაჭრო ბალანსის დეფიციტი იზრდება და მისი ზრდის ტემპი 2003-2006 წლებში 30.5 პროცენტიდან 66.3 პროცენტამდე, ხოლო 2007 წელს საქონლით ვაჭრობის უარყოფითი სადღო, წინა წელთან შედარებით, 43.4 პროცენტით გაიზარდა.

ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში რეგისტრირებული ექსპორტისა და იმპორტის ზრდის მაღალი ტემპი დაფიქსირდა. თუმცა, იმპორტის წინმსწრები ტემპით ზრდამ ექსპორტით იმპორტის დაფარვის კოეფიციენტის თანდათან შემცირება გამოიწვია და მან 2007 წელს 23.6 პროცენტი შეადგინა, 2003 წლის 40.4 პროცენტის ნაცვლად. შესაბამისად, იზრდებოდა სავაჭრო დეფიციტი, რომელიც რეგისტრირებული საგარეო ვაჭრობის მონაცემების მიხედვით, 2007 წელს, 2003 წელთან შედარებით, 5.8-ჯერ გაიზარდა.

2007 წელს რეგისტრირებული იმპორტის მოცულობა, წინა წელთან შედარებით, 41.8 პროცენტით, ხოლო ექსპორტის მოცულობა 31.6 პროცენტით გაიზარდა. იმპორტი ქვეყნების სხვადასხვა ჯგუფებთან 32-39 პროცენტით გაიზარდა, მათ შორის ყველაზე მეტად - 39.4 პროცენტით – ევროკავშირთან, რომლის იმპორტის წილი ქვეყნის მთლიან იმპორტში თითქმის არ შეცვლილა და 29.5 პროცენტია. ქვეყანათა ჯგუფებიდან იმპორტი ყველაზე ნაკლებად (32.2 პროცენტით) დსთ-დან გაიზარდა, საიდანაც იმპორტის წილი 2007 წელს მთლიანი იმპორტის 35.5 პროცენტს შეადგენს.

ქვეყანათა ჯგუფებიდან ექსპორტი, წინა წელთან შედარებით, მნიშვნელოვნად (56.8 პროცენტით) გაიზარდა ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის ქვეყნებთან, ძირითადად, თურქეთთან, აშშ-სა და კანადასთან ექსპორტის გამო, რომელთა წილად მოდის ამ ჯგუფთან ექსპორტის 63.9 და მთლიანი ექსპორტის 31.8 პროცენტი.

სავაჭრო დეფიციტის ზრდა, წინა წელთან, 2003–2007 წლებში 36-76 პროცენტს შორის მერყეობდა და 2007 წელს, 2006 წელთან შედარებით, 45.3 პროცენტით გაიზარდა. საქართველოს უმთავრეს 20 სავაჭრო პარტნიორ ქვეყანას შორის დადებითი სავაჭრო ბალანსია სომხეთსა და კანადასთან. ეს მაჩვენებელი 2007 წელს მნიშვნელოვნად აღემატება წინა წლების მაჩვენებლებს და მათთან შედარებით სომხეთთან 54 პროცენტით, ხოლო კანადასთან 69 პროცენტით გაიზარდა. 2002-2004 წლებში საქართველოს დადებითი სავაჭრო ბალანსი ჰქონდა თურქმენეთთანაც, რომელთანაც დადებითმა სალდომ აღნიშნულ 3 წელიწადში 148 მლნ აშშ დოლარს გადააჭარბა. 2005–2007 წლებში თურქმენეთთან უკვე უარყოფითი სალდო ფიქსირდება და 2007 წელს ამ ქვეყანასთან სავაჭრო დეფიციტმა 123 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა, რაც, წინა წლის შესაბამის მაჩვენებელთან შედარებით, 4-ჯერ მეტია.

საინტერესო სურათს იძლევა საქართველოს საგარეო ვაჭრობის სასაქონლო ჭრილში განხილვა. 2005 წლის ჩათვლით, საქართველოს ძირითადი საექსპორტო

პროდუქცია იყო შავი ლითონების ჯართი. ამ მხრივ, მდგომარეობა უმნიშვნელოდ შეიცვალა და, 2006 წლის მონაცემებით, მას მხოლოდ მესამე, ხოლო 2007 წლის მიხედვით, მეორე პოზიცია უჭირავს. შავი ლითონების ჯართის ყველაზე დიდი მოცულობის ექსპორტი 2004 წელს დაფიქსირდა და მთელი ექსპორტის 15 პროცენტი შეადგინა. 2005 წელს ის 10 პროცენტამდე, ხოლო 2006–2007 წლებში 7 პროცენტამდე შემცირდა, თუმცა, ბოლო წელს იგი საკმაოდ სოლიდური მოცულობით – 96.8 მლნ აშშ დოლარით არის წარმოდგენილი. უკანასკნელი 2 წლის მონაცემების მიხედვით, პირველი საექსპორტო სასაქონლო ჯგუფია ფეროშენადნობები. 2007 წელს მისმა ექსპორტმა 159.6 მლნ აშშ დოლარი და მთელი ექსპორტის 13.0 პროცენტი შეადგინა, რაც წინა წლის ექსპორტს 1.8-ჯერ აღემატება. მესამე ადგილზეა სპილენძის მადნები და კონცენტრატები, რომლის წილმაც 2007 წლის მთლიან ექსპორტში 6.4 პროცენტი შეადგინა. ექსპორტში მეოთხე პოზიციაზე მსუბუქი ავტომობილების, თანაც საკმაოდ სოლიდური ოდენობით - 70.2 მლნ აშშ დოლარით გამოჩენა, რეექსპორტის ხარჯზეა. გარდა ავტომობილების არაორგანიზებული ექსპორტისა, რომლითაც კერძო პირები არიან დაკავებული, 2006 წლიდან უკვე ადგილი აქვს სერიოზული ფირმების მიერ ორგანიზებულ რეექსპორტს. ძირითადად მსუბუქი ავტომობილების რეექსპორტი ხორციელდება მეზობელ ქვეყნებში – აზერბაიჯანში, სომხეთსა და თურქეთში. მეხუთე ადგილი ექსპორტში უჭირავს ნახევრადდამუშავებულ ოქროს, რომლის ექსპორტიც 2007 წელს, წინა წელთან შედარებით, 1.4-ჯერ არის გაზრდილი. კვლავ მნიშვნელოვანი წილი უკავია საქონლის ჯგუფის “კაკალი სხვა, ახალი ან გამხმარი” ექსპორტს, რომელშიც, ძირითადად, თხილი შედის. 2007 წელს, 2006 წელთან შედარებით, 2.2-ჯერ არის გაზრდილი ცემენტის ექსპორტი და 64.0 მლნ აშშ დოლარით მეშვიდე ადგილზეა.

2007 წელს იმპორტში ყველაზე დიდი წილი ენერგომატარებლებს უკავიათ. სასაქონლო ჯგუფებში 10.7 პროცენტით პირველ ადგილზეა ნავთობპროდუქტები, ხოლო მესამე ადგილზე – აირისებრი ნახშირწყალბადები 5.6 პროცენტით. თუ მათ დაუვმატებთ ელექტროენერჯის იმპორტს, რომელიც ათეულში არ მოხვდა, მაგრამ იმპორტში მნიშვნელოვანი წილი უჭირავს, შეიძლება ითქვას, რომ ენერგომატარებლების იმპორტი 864 მლნ აშშ დოლარია და მთელი იმპორტის 16.6 პროცენტს შეადგენს. ენერგომატარებლების იმპორტი, ასევე, მაღალი იყო წინა წლებშიც და უკანასკნელი 5 წლის განმავლობაში მისი წილი იმპორტის მთლიან მოცულობაში ყველაზე მაღალი იყო 2005 წელს – 18.8 პროცენტი, ხოლო ყველაზე დაბალი 2004 წელს – 16.2 პროცენტი.

მეორე პოზიცია იმპორტში, დაწყებული 2004 წლიდან, მსუბუქ ავტომობილებს უჭირავთ. საკმაოდ შთამბეჭდავია მსუბუქი ავტომობილების იმპორტის ზრდის ტემპები 2003-2007 წლებში. თუმცა, 2007 წელს, 2006 წელთან შედარებით, მისი იმპორტის 1.3-ჯერ ზრდის 70 პროცენტი ფასების ზრდაზე მოდის. ასევე, აღსანიშნავია ძირითად საიმპორტო ათეულში სატვირთო ავტომობილების მოხვედრა. მათი იმპორტი მნიშვნელოვნად გაიზარდა ბოლო ორ წელს და 2007 წელს 46.8 მლნ აშშ დოლარს მიაღწია.

სხვა ძირითად საიმპორტო საქონელს, როგორებიცაა სამკურნალო საშუალებები, ხორბალი, შაქარი, გამომთვლელი მანქანები და სხვა, მეტ-ნაკლებად სტაბილური პოზიციები უჭირავთ და რაიმე განსაკუთრებული რყევებით არ გამოირჩევიან. გამონაკლისს წარმოადგენს სასაქონლო ჯგუფი “წნელები ნახშირბადიანი ფოლადისაგან”, რომლის იმპორტი 2007 წელს, 2006 წელთან შედარებით, 2.2-ჯერ გაიზარდა და 71.9 მლნ აშშ დოლარს გადააჭარბა.

მომსახურების საგარეო სავაჭრო ბალანსი, რომელიც წლების განმავლობაში ზრდის ტენდენციით ხასიათდება, 2003-2007 წლებში დადებითია. მომსახურების ბალანსი 2007 წელს, 2006 წელთან შედარებით 2.1 პროცენტით გაიზარდა და 161.4 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა, რაც მშპ-ის 1.6 პროცენტია.

2003-2007 წლებში იზრდებოდა როგორც მომსახურების ექსპორტი, ასევე იმპორტი. 2007 წელს, 2006 წელთან შედარებით, ექსპორტი გაიზარდა 23.6 პროცენტით და 1094.1 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა, ხოლო იმპორტი – 28.3 პროცენტით და -932.7 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა.

მნიშვნელოვანი დადებითი სალდოთი და ზრდის მაღალი ტემპით გამოირჩევა ტურისტული მომსახურება, რომელმაც 2007 წელს 142.5 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა, რაც 28,9 პროცენტით მეტია მთლიანი მომსახურების ბალანსზე და, 2006 წელთან შედარებით, 42.5 პროცენტით, ხოლო 2003 წელთან შედარებით 12,3-ჯერ არის გაზრდილი. 2007 წელს მომსახურების შედარებით მაღალი დადებითი ბალანსი ჰქონდა სამთავრობო მომსახურებას (57.4 მლნ აშშ დოლარი), უარყოფითი სალდო – სადაზღვევო (-97.8 მლნ აშშ დოლარი) და სხვა საქმიან მომსახურებას (-14.5 მლნ აშშ დოლარი).

სატრანსპორტო მომსახურება მომსახურების უმსხვილესი დარგია, რომელსაც 2007 წელს მომსახურების ექსპორტისა და იმპორტის თითქმის ნახევარი ეკავა (ექსპორტის 46,7 პროცენტი და იმპორტის 54.4 პროცენტი). სატრანსპორტო მომსახურების ექსპორტი 2007 წელს 511.4 მლნ აშშ დოლარს (2006 წელთან შედარებით 24.5 პროცენტით გაიზარდა), ხოლო იმპორტი 507.3 მლნ აშშ დოლარს (გაიზარდა

30.8 პროცენტით) შეადგენდა. იმპორტის წინმსწრები ტემპის გამო, სატრანსპორტო მომსახურების ბალანსი, წინა წელთან შედარებით, 82.1 პროცენტით შემცირდა.

სატრანსპორტო მომსახურების სტრუქტურაში ძირითადი ადგილი ფრანგულ უჭირავს. მისი წილი 2007 წელს ექსპორტში 60.1 პროცენტს, ხოლო იმპორტში 75.2 პროცენტს შეადგენდა. ამავე პერიოდში ტვირთების გადაზიდვის ბალანსი, წინა წელთან შედარებით, 63.4 პროცენტით გაიზარდა.

2007 წელს სატრანსპორტო მომსახურების ექსპორტში ყველაზე მაღალია მილსადენების წილი (32.7 პროცენტი), რომელიც 2006 წელთან შედარებით, 1.8-ჯერ გაიზარდა და 167.0 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა. რკინიგზის ტრანსპორტით მიღებული შემოსავლები, რომელიც, ძირითადად, სატრანზიტო გადაზიდვებზე მოდის, 2007 წელს, წინა წელთან შედარებით, 1.6 პროცენტით შემცირდა, რის გამოც სარკინიგზო სატრანსპორტო მომსახურების ექსპორტმა, ტრადიციული პირველი ადგილიდან, მეორეზე გადაინაცვლა. ბათუმისა და ფოთის ნავსადგურებში ტვირთბრუნვის ზრდამ 2007 წელს, 2006 წელთან შედარებით, საზღვაო სატრანსპორტო მომსახურების (ძირითადად, დამხმარე სატრანსპორტო მომსახურების ხარჯზე) ექსპორტის 15.7 პროცენტით ზრდა და მთლიანი სატრანსპორტო მომსახურების შემოსავლების 21.4 პროცენტი განაპირობა.

2007 წელს, 2006 წელთან შედარებით, ყველაზე მეტად გაიზარდა საზღვაო (40.0 პროცენტი) და საავტომობილო ტრანსპორტით მომსახურების იმპორტი (32.9 პროცენტი). 2007 წელს სატრანსპორტო მომსახურებაში მათი ხვედრითი წილი შეადგენდა 28.9 და 32.2 პროცენტს, შესაბამისად, საჰაერო ტრანსპორტით მომსახურების იმპორტი 2007 წელს, 2006 წელთან შედარებით, 24.9 პროცენტით გაიზარდა და სატრანსპორტო მომსახურების იმპორტში კვლავ ინარჩუნებს მნიშვნელოვან წილს (25.9 პროცენტი).

2005–2007 წლებში მომსახურების ბალანსის სიდიდეს, ძირითადად, ტურისტული მომსახურება განაპირობებდა. ტურიზმის ექსპორტი 2007 წელს, 2006 წელთან შედარებით, 22.8 პროცენტით გაიზარდა და მისი წილი მომსახურების ექსპორტში 35.1 პროცენტს გაუტოლდა, ხოლო იმპორტი 5.5 პროცენტით გაიზარდა და წილი მომსახურების იმპორტში 18.8 პროცენტით განისაზღვრა.

2007 წელს ტურიზმით მიღებულ შემოსავლებში პირადი ტურიზმის წილი სჭარბობს საქმიანი ტურიზმის წილს და 54.7 პროცენტს შეადგენს.

უკანასკნელ წლებში საგადასახდელო ბალანსის შემოსავლების ანგარიში ზრდის ტენდენციით ხასიათდებოდა როგორც ნომინალურ გამოსახულებაში, ასევე მშპ-თან მიმართებაში. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ 2007 წელს შემოსავლების

ბალანსის ზრდის ტემპმა მნიშვნელოვნად იკლო, რაც, ძირითადად, საინვესტიციო შემოსავლების გადინების ზრდით არის გამოწვეული. 2007 წელს შემოსავლების ბალანსმა 39.4 მლნ აშშ დოლარს გადააჭარბა, რაც მშპ-ის 0.4 პროცენტია. წინა წლის მაჩვენებელთან შედარებით, შემოსავლების ბალანსი 2007 წელს, დაახლოებით, 4.1-ჯერ შემცირდა.

2007 წლის განმავლობაში მიღებულმა შემოსავლებმა 481.8 მლნ აშშ დოლარს გადააჭარბა, რაც, წინა წლის მაჩვენებელთან შედარებით, 41.2-პროცენტთან ზრდას ნიშნავს. მიღებული შემოსავლების ძირითად წყაროს კვლავაც მუშაკთა შრომის ანაზღაურება წარმოადგენს. 2007 წელს მუშაკთა შრომის ანაზღაურება 405.8 მლნ აშშ დოლარი იყო, რაც მთლიანი შემოსავლების 84.2 პროცენტია. ეს მაჩვენებელი, წინა წლის მაჩვენებელთან შედარებით, 28.7 პროცენტით გაიზარდა. მთლიან შემოსავლებში შედარებით მცირეა საზღვარგარეთ განხორციელებული ინვესტიციებიდან მიღებული შემოსავლის ოდენობა, თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ, წინა წელთან შედარებით, დაახლოებით 3-ჯერ გაიზარდა და 76.0 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა. ეს პროცესი, საქართველოს ეროვნულ ბანკთან ერთად, მნიშვნელოვნად განაპირობა კომერციული ბანკების მიერ განხორციელებული დაბანდების შედეგად მიღებული შემოსავლების ზრდამ.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, გაცემული შემოსავლები 2007 წელს მნიშვნელოვნად გაიზარდა და 442.4 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა, რაც წინა წელს დაფიქსირებულ მაჩვენებელს 2.5-ჯერ აღემატება. შემოსავლების გადინება, ძირითადად, საინვესტიციო შემოსავლების ხარჯზე მოდის. საქართველოში განხორციელებულ ინვესტიციებზე გადახდილმა შემოსავალმა 2007 წელს 416.0 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა, რაც წინა წლის შესაბამის მაჩვენებელზე 2.6-ჯერ მეტია. საინვესტიციო შემოსავლების მნიშვნელოვანი ნაწილი პირდაპირი ინვესტირებისათვის გადახდილი დივიდენდებისა და რეინვესტირებული მოგებისაგან შედგება, რომელიც დაახლოებით, 297.6 მლნ აშშ დოლარს შეადგენს, დანარჩენი 117.2 მლნ აშშ დოლარი კი სხვა ინვესტიციების ხარჯზე მოდის. სამთავრობო სექტორის მიერ აღებულ სესხებზე გადახდილმა პროცენტმა 25.2 მლნ აშშ დოლარი, საბანკო სექტორის სესხებზე პროცენტმა 71.0 მლნ აშშ დოლარი, ხოლო სხვა სექტორის სესხებზე გადახდილმა პროცენტმა, დაახლოებით, 19.8 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა. შემოსავლების გადინების მუხლში შედარებით მცირეა უცხო ქვეყნის რეზიდენტებისათვის გადახდილი შრომის ანაზღაურება, რამაც 2007 წელს, დაახლოებით, 26.4 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა.

მიმდინარე ტრანსფერტების ბალანსმა 2007 წელს 689.3 მლნ აშშ დოლარს

გადააჭარბა, რაც 165.3 მლნ დოლარით, ანუ 32 პროცენტით მეტია წინა წლის შესაბამის მონაცემთან შედარებით. გასულ წელს გაიზარდა მიმდინარე ტრანსფერტების მშპ-თან შეფარდების მაჩვენებელიც: თუ 2006 წელს იგი 6.7 პროცენტი იყო, 2007 წელს 6.8 პროცენტს მიაღწია.

ტრანსფერტების შემოდინებამ 2007 წელს 769 მლნ აშშ დოლარს გადააჭარბა, რაც წინა წლის მაჩვენებელს 31.6 პროცენტით აღემატება. მიღებული ტრანსფერტები, ძირითადად, არასამთავრობო სექტორზე მოდის. მუშაკთა ფულადმა გზავნილებმა 245.0 მლნ აშშ დოლარი, ხოლო სხვა ტრანსფერტებმა 316.7 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა. 2007 წელს საქართველოს მთავრობამ სამთავრობათაშორისო გრანტებისა და სხვადასხვა სახის ტექნიკური თუ ჰუმანიტარული დახმარებების სახით 207.6 მლნ აშშ დოლარის ტრანსფერტი მიიღო. კვლავაც შედარებით მცირე იყო საქართველოდან გაცემული ტრანსფერტების მოცულობა - 80.0 მლნ აშშ დოლარი. ეს თანხა - დაახლოებით, 68.6 მლნ აშშ დოლარი, ძირითადად, საქართველოს რეზიდენტების მიერ სხვა ქვეყნებისათვის გადახდილი გადასახადებისაგან შედგება.

შემოსავლებისა და ტრანსფერტების ანალიზის კუთხით, საინტერესოა, აგრეთვე, საქართველოში სწრაფი ფულადი გზავნილების დინამიკა. ეს კატეგორია მოიცავს როგორც მუშაკთა ფულად გზავნილებს, ასევე მუშაკთა შრომის ანაზღაურებას. 2007 წელს სწრაფი ფულადი გზავნილებით საქართველოში ფულის ჩარიცხვების მაჩვენებელმა 866.2 მლნ აშშ დოლარს გადააჭარბა. წინა წელთან შედარებით, 2007 წელს ჩარიცხვები 56.6 პროცენტით გაიზარდა. სწრაფი ფულადი გზავნილებით თანხის გადმორიცხვა, ძირითადად, რუსეთსა და აშშ-დან ხდებოდა, ამ ქვეყნებზე მთელი ჩარიცხვების 76.3 პროცენტი მოდის. აღსანიშნავია, რომ სწრაფი ფულადი გზავნილებით თანხის ჩარიცხვები გაიზარდა ყველა პარტნიორი ქვეყნის მიხედვით. ზრდის განსაკუთრებით მაღალი მაჩვენებელი დაფიქსირდა ყაზახეთიდან, ესპანეთსა და უკრაინიდან განხორციელებული სწრაფი ფულადი გზავნილების კუთხით.

შედარებით მცირეა სწრაფი ფულადი გზავნილებით თანხის საქართველოდან გადარიცხვების მოცულობა. 2007 წელს ეს მაჩვენებელი 110.7 მლნ აშშ დოლარი იყო, რაც 16.6 პროცენტით ნაკლებია წინა წელთან შედარებით. საქართველოდან ყველაზე მსხვილი მასშტაბით გადარიცხვები რუსეთის ფედერაციაში ხორციელდება - მთლიანი გადარიცხვების 53.2 პროცენტი. 2007 წელს შემცირდა გადარიცხვები თითქმის ყველა ძირითად პარტნიორ ქვეყანაში. გამონაკლისს წარმოადგენს სამი ქვეყანა: აზერბაიჯანი, უკრაინა და თურქეთი, სადაც 2007 წელს გადა-

რიცხვების ზრდა დაფიქსირდა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია აზერბაიჯანი და უკრაინა, სადაც გადარიცხვები, შესაბამისად, 2.7- და 1.6-ჯერ გაიზარდა.

კაპიტალისა და ფინანსური ანგარიში. კაპიტალური ტრანზფერტების მოცულობა, რომელსაც მნიშვნელოვანი წილი ეკუთვნოდა მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის დაფინანსებაში, დაწყებული 2002 წლიდან, განუხრელად იზრდებოდა. თუმცა, 2007 წელს აღნიშნული ტენდენცია შეიცვალა და კაპიტალური ტრანზფერტების მოცულობა, წინა წელთან შედარებით, 43.6 მლნ აშშ დოლარით შემცირდა.

წმინდა კაპიტალური ტრანზფერტების შემცირება გამოწვეულია მიღებული ტრანსფერტების, ანუ კრედიტის მნიშვნელოვანი კლებით. მიუხედავად იმისა, რომ 2007 წელს გაცემული ტრანსფერტები, ანუ დებეტი შემცირდა, ამ უკანასკნელს დიდი მასშტაბები არ ახასიათებს და ამიტომ გავლენა ვერ მოახდინა საერთო სურათზე.

2007 წლამდე კაპიტალური ტრანსფერტის ძირითადი ნაწილი სამთავრობო სექტორზე მოდიოდა. 2007 წელს მნიშვნელოვნად გაიზარდა სხვა სექტორში განხორციელებული კაპიტალური ტრანსფერტები, რაც გამოწვეულია მიგრანტებისა და სხვა ტრანსფერტების საგრძნობი მატებით. მიგრანტების ტრანსფერტების მუხლის კრედიტულმა ჩანაწერმა 44.5 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა, რაც 2.6-ჯერ მეტია წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით. სამთავრობო სექტორში 2006 წელს განსაკუთრებით გაზრდილი კაპიტალური ტრანსფერტები, მნიშვნელოვნად შემცირდა და 2007 წელს 67.9 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა.

კაპიტალის ანგარიშის მეორე კომპონენტის - “არასაწარმოო არაფინანსური აქტივების ყიდვა-გაყიდვა” მიხედვით, ოპერაციებს 2003–2007 წლებში, პრაქტიკულად, ადგილი არ ჰქონია.

საქართველოში შემოსულმა პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ჯამმა 2007 წლის ბოლოსათვის 5191.5 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა, რაც ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებით, დაახლოებით, 1181.3 აშშ დოლარია.

2007 წლის განმავლობაში საქართველოში შემოსული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოცულობამ 1750.2 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა, რაც 50 პროცენტით აღემატება წინა წლის შესაბამის მაჩვენებელს. აქედან, სააქციო კაპიტალის წილი 49 პროცენტი, რეინვესტირებული შემოსავლებისა – 3 პროცენტი, ხოლო სხვა კაპიტალის – 48 პროცენტია. პირდაპირი ინვესტიციების “სხვა კაპიტალის” მატება “სხვა სექტორში” პირდაპირი ინვესტირების საწარმოებზე გაცემული სესხების მოცულობის ზრდით არის განპირობებული.

2007 წელს შემოსული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების 1/4 მიმართული

იყო მრეწველობისა და სოფლის მეურნეობისკენ. აქედან, სოფლის მეურნეობის წილი მხოლოდ 1 პროცენტს შეადგენს. დანარჩენი ინვესტიციები განხორციელდა მომსახურების სექტორში და შემდეგნაირად განაწილდა: პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების 20 პროცენტი მოდის ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების წილად; 18 პროცენტი – ენერჯო სექტორზე; მნიშვნელოვანი იყო მშენებლობასა და საბანკო სექტორში განხორციელებული ინვესტიციებიც – მთლიანი ინვესტიციების 8 პროცენტი თითოეულში.

2007 წელს ძირითადი ინვესტორი ქვეყნები იყვნენ: ჩეხეთი, ნიდერლანდები, ვირჯინიის კუნძულები, კვიპროსი, თურქეთი, ყაზახეთი.

პორტფელის ინვესტიციები უმნიშვნელო იყო 2006 წლამდე, მაგრამ ამ წელს შემოსულმა ნაკადმა 142.5 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა. 2007 წელს შესაბამისი მაჩვენებელი 33.5 მლნ აშშ დოლარამდე შემცირდა და თითქმის მთლიანად საბანკო სექტორში განხორციელდა.

ფინანსური წარმოებულები, როგორც ფინანსური ანგარიშის დამოუკიდებელი კომპონენტი, არცთუ ისე დიდი ხანია, არსებობს. ადრე ის პორტფელის ინვესტიციებში შედიოდა. ფინანსური ბაზრების განვითარების შედეგად, ფინანსური წარმოებულების როლი ფინანსურ ოპერაციებში მნიშვნელოვნად გაიზარდა და ამიტომ მიზანშეწონილად ჩაითვალა მათი დამოუკიდებლად ჩვენება მთელ რიგ სტატისტიკურ ანგარიშებში. საფინანსო ბაზარი საქართველოში ჯერ მხოლოდ ჩამოყალიბების სტადიაშია, ამიტომ ისეთი რთული ფინანსური ინსტრუმენტებით, როგორცაა ფინანსური წარმოებულები, ოპერაციები უმნიშვნელოა და ჯერჯერობით მხოლოდ სავალუტო სვოპებს მოიცავს.

სხვა ინვესტიციების ანგარიშზე 2007 წელს დაფიქსირდა წმინდა უცხოური ინვესტიციების შემოდინება 578.7 მლნ აშშ დოლარის ოდენობით. აქედან, რეზიდენტების უცხოურმა აქტივებმა მოიმატა 202.3 მლნ აშშ დოლარით, ამავდროულად, უცხოური ვალდებულებები 781.1 მლნ აშშ დოლარით გაიზარდა.

“სხვა ინვესტიციების” აქტივების მკვეთრი მატება, ძირითადად, სესხებისა და უცხოური დეპოზიტების ზრდამ განაპირობა. სესხების სახით აქტივების ზრდა დაფიქსირდა ყველა სექტორში, გარდა სახელმწიფო სექტორისა. საქართველოს ეროვნული ბანკის აქტივები, სესხების სახით, აკრედიტივებზე განთავსებული თანხების ხარჯზე, 44.8 მლნ აშშ დოლარით გაიზარდა. საბანკო სექტორის მიერ გაცემული სესხები 51.0 მლნ აშშ დოლარით, ხოლო სხვა სექტორების სესხები 11.8 მლნ აშშ დოლარით გაიზარდა. რაც შეეხება ნაღდ ფულსა და დეპოზიტებს, აქ კომერციული ბანკების აქტივებმა 147.9 მლნ აშშ დოლარით მოიმატა.

ვალდებულებების მხრივ, სამთავრობო სექტორის ვალი 111.3 მლნ აშშ დოლარით, კომერციული ბანკებისა 647.1 მლნ აშშ დოლარით, ხოლო სხვა სექტორების 63.3 მლნ აშშ დოლარით გაიზარდა. ვალების უდიდესი ნაწილი გრძელვადიანია.

სამთავრობო სექტორის ვადაგადაცილებული დავალიანება 2007 წელს 34.9 მლნ აშშ დოლარით შემცირდა.

2007 წლის ბოლოს ქვეყნის ოფიციალურმა სარეზერვო აქტივებმა 1361.1 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა, რაც, 2006 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით, 430.3 მლნ აშშ დოლარით მეტია. სულ, წლის დასაწყისიდან საერთაშორისო რეზერვების მოცულობა 46.2 პროცენტით გაიზარდა. 2007 წელს ქვეყნის ოფიციალური სარეზერვო აქტივების ზრდის ძირითადი წყარო იყო: პრივატიზაციის შედეგად მიღებული თანხები (191 მლნ აშშ დოლარი), საქართველოს ეროვნული ბანკის წმინდა შესყიდვები თბილისის ბანკთაშორის სავალუტო ბირჟაზე (655.6 მლნ აშშ დოლარი). გარდა ამისა, 2007 წელს რეზერვების ზრდას ხელი შეუწყო მათი მართვიდან მიღებულმა შემოსავლებმა 97.1 მლნ ლარის ოდენობით. რაც შეეხება გასავალს, იგი, ძირითადად, სახელმწიფო ხარჯებს მოიცავდა.

ამრიგად, საქართველოს საგადასახდელო ბალანსის რეალური მოდელისათვის დამახასიათებელია შემდეგი ტენდენციები:

- მიმდინარე ბალანსის შედარებით მაღალი უარყოფითი სალდო, რაც ექსპორტის დიდი ჩამორჩენილობით აიხსნება;
- მომსახურების ბალანსის უმნიშვნელო მოცულობანი და სუსტი ჩართვა საერთაშორისო გაცვლაში;
- შემოსავლებისა და მიმდინარე ტრანსფერტების მცირე მოცულობანი. შემოსავლებში ძალიან მაღალია საქართველოდან წასული მიგრანტებისაგან გადმორიცხული თანხების წილი, ხოლო მიმდინარე ტრანსფერტებში – უცხოური გრანტების წილი, რაც მიმდინარე ბალანსის სტაბილურობას მკვეთრად ამცირებს;
- აღინიშნება კაპიტალის ანგარიშის, პირდაპირი და პორტფელური ინვესტიციების უმნიშვნელო მოცულობანი, რაც ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის, მიმზიდველობის, ეკონომიკური ზრდის დაბალი დინამიკითა და ხარისხით არის გამოწვეული;
- კაპიტალის ბალანსი უპირატესად „სხვა ინვესტიციების“ კომპონენტს ეყრდნობა, რომელიც საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციების და საკრედიტო ინსტიტუტების კრედიტების ზრდას განაპირობებს. შესაბამისად, იზრდება ქვეყნის საგარეო ვალი და ფერხდება ეკონომიკური ზრდა;
- დამახასიათებელია შეცდომებისა და გამოტოვებების ძალიან მაღალი

დონე;

➤ საგადასახდელო ბალანსის სტრუქტურული დისპროპორციები, საბოლოო ანგარიშით, ქვეყნის სავალუტო რეზერვების სიმცირეს განაპირობებს.

ჩვენი აზრით, მრავალი ქვეყნის საგადასახდელო ბალანსის რეალური მოდელის შესწავლა საშუალებას გვაძლევს დავასკვნათ: მიმდინარე ბალანსის უარყოფითი სალდო მოკლევადიან პერიოდში თავისთავად ზრდის სერიოზულ შემაფერხებელ ფაქტორად არ შეიძლება ჩაითვალოს. მრავალი ქვეყანა მიმდინარე ბალანსის დიდი უარყოფითი სალდოთი, მაგრამ ამავდროულად ეკონომიკური ზრდისა და ხარისხის მაღალი დონით გამოირჩევა, რადგანაც ისინი კაპიტალის აქტიური ბალანსით, მაღალი კონკურენტუნარიანობით და მიმზიდველობით ხასიათდებიან.

აღნიშნულის გათვალისწინებით, საქართველოს საგადასახდელო ბალანსის სფეროში არსებული ძირითადი პრობლემები მოკლევადიან და საშუალოვადიან პერიოდში შეიძლება შემდგენაირად ჩამოვაყალიბოთ: ექსპორტის მაქსიმალურად გაფართოება; საგარეო ვალის მაქსიმალურად შემცირება; პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა; პორტფელური ინვესტიციების გაფართოება. გრძელვადიან პერიოდში კი მთავარ პრობლემად გვესახება: საერთაშორისო ეკონომიკაში აქტიური ინტეგრაცია ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების საფუძველზე; საგადასახდელო ბალანსის კომპენსაციური პოტენციალის გაუმჯობესება მისი სტრუქტურული სრულყოფისა და მდგრადობის ამაღლების საფუძველზე.

თავი III. საგადასახდელო ბალანსის დისპროპორციები და მათი დაძლევის გზები თანამედროვე საქართველოში

საქართველოს საგადასახდელო ბალანსის ანალიზისა და მიმდინარე მოვლენების ფონზე ჩანს ის ძირითადი მომენტები, რომელთაც განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს მდგომარეობათა გამოსწორებისა და შემდგომი სრულყოფისათვის:

➤ მოუწესრიგებელია აღრიცხვიანობის მეთოდოლოგია და სისტემა. ამაზე მეტყველებს აღურიცხაობა და კონტრაბანდული საქონლის მასშტაბები. ერთი რამ კი უნდა ვაღიაროთ: უცხოური წარმოშობის საქონელი, რომელიც კონტრაბანდული გზით ხვდება საქართველოს ბაზარზე, რომ მოექცეს სათანადო აღრიცხვის სისტემაში, რეგისტრირებული იმპორტი გაცილებით მეტი იქნება რეგისტრირებულ ექსპორტზე, ვიდრე ეს დღეს არის და კიდევ უფრო გაზრდიდა სავაჭრო ბალანსის უარყოფით საღდოს;

➤ სხვადასხვა ფაქტორთა გამო მაჩვენებლები მეტად არატენდენციურია, რაც ღრმა შინაარსიანი დასკვნების გაკეთების საშუალებას არ იძლევა;

➤ სათანადო დონეზე წარმოების განუვითარებლობა, რის გამოც ექსპორტზე გადის არა მზა პროდუქცია, არამედ უფრო ნედლეულის და ნახევარ-ფაბრიკატები.

იქედან გამომდინარე, რომ საქართველოს საგადასახდელო ბალანსის უარყოფით საღდო სავაჭრო ბალანსის დეფიციტითაა გამოწვეული, აუცილებელია ქვეყნის სავაჭრო ბალანსის უარყოფითი საღდოს შემცირება საექსპორტო წარმოების გაფართოების გზით. რატომ უნდა, ეს ძალზე რთული განსახორციელებელია, რადგანაც, ჯერ ერთი აუცილებელია დასაბუთდეს თუ რა არის ქვეყნისთვის პრიორიტეტული მიმართულება, რომელიც შეესაბამება ქვეყნის რესურსებს, დღევანდელობას, მსოფლიოში მიმდინარე გლობალიზაციის პროცესებს და ხელს შეუწყობს ქვეყანას საბოლოო მიზნის მიღწევაში; მეორე, უნდა აღინიშნოს რომ ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკაზე და მის განვითარებაზე მოქმედებს როგორც მსოფლიოში მიმდინარე გლობალური ცვლილებები, ასევე არანაკლები მნიშვნელობა ენიჭება, თუ მეტი არა, ვირტუალურ ფაქტორებს, როგორც არის ნდობა, რწმენა, იმიჯი და ასე შემდეგ.

მთავარი პრობლემა, რომლის მოგვარებაზეცაა დამოკიდებული ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება, არის ქვეყნის სტაბილურობის განმტკიცება და

სტაბილურობის გარანტიის შექმნა, რაზეც უდავოდ დადებითად იმოქმედებს ქვეყნის ტერიტორიაზე ნავთობსადენის გატარება და ნატოში გაერთიანება. მეორე, მნიშვნელოვანი პრობლემაა სტატისტიკური მონაცემების დიდი გადახრები, რაც აფერხებს ეკონომიკური კრიზისების პროგნოზირებას და ქვეყნის საშინაო და საგარეო პოლიტიკის სრულყოფილად შემუშავებას, საინვესტიციო პოლიტიკის პრიორიტეტების განსაზღვრას. მესამე, ენერგეტიკული სექტორის განვითარება აუცილებელია, იმდენად, რამდენადაც ქვეყნის ენერგოუსაფრთხოება უნდა იყოს დაცული, რის გარეშეც ეკონომიკური აღმავლობა მიუღწეველი იქნება.

საექსპორტო პროდუქციის სასაქონლო სტრუქტურაში ვლინდება ყველა ის პრობლემა, რომელიც გადაწყვეტას მოითხოვს. ექსპორტზე ძირითადად გადის ბუნებრივი რესურსები და ნახევარფაბრიკატები და ძალზე ცოტაა მზა პროდუქცია, ხოლო მაღალტექნოლოგიური პროდუქცია თითქმის გამორიცხულია. იმპორტის სტრუქტურაშიც სერიოზული ხარვეზებია, რადგანაც საკმაოდ დიდი წილი მოდის ენერგომატარებლებზე და სურსათზე, ხოლო საკმაოდ მცირეა ხარჯები კონკურენტუნარიანი პროდუქციის საწარმოებლად აუცილებელ ტექნიკა-ტექნოლოგიებზე, როდესაც წარმოების სწორედ ეს ფაქტორები ესაჭიროება საექსპორტო წარმოების განვითარებას. აქტიურად უნდა იყოს გამოყენებული ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციაში გაწევრიანებით მიღებული „ვაჭრობის უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმი“ ამ ორგანიზაციის წევრ ქვეყნებთან. მნიშვნელოვანია განვითარებული ქვეყნების მხრიდან სავაჭრო პრეფერენციების მინიჭება საქართველოსათვის, პრეფერენციათა გენერალური სისტემის ფარგლებში და მათი ეფექტური გამოყენება.

ძალზედ მნიშვნელოვანია მომსახურების სფეროს გაზრდა, მისი ხარისხის გაუმჯობესება. პრიორიტეტი აქ ნათლად ჩანს, გეოსტრატეგიული და ბუნებრივი მდგომარეობის გამოყენება, კერძოდ ტრანსპორტის, ტურიზმის, ტელეკომუნიკაციებისა და კავშირგაბმულობის, საბანკო სფეროს განვითარება. უნდა აღინიშნოს, რომ მომსახურების სფერო ყველაზე უფრო განიცდის ვირტუალური ფაქტორების ზემოქმედებას.

საქართველოში მაკროეკონომიკური და პოლიტიკური სტაბილურობის დამყარებისა და ეკონომიკის მთელ რიგ სექტორებში რეფორმების დაწესებისას, ადგილობრივი ინვესტიციების პარალელურად, ბოლო წლებში გააქტიურდა უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა.

უცხოური კერძო კაპიტალის ინვესტირება უპირატესად პირდაპირი კერძო ინვესტიციებით ხორციელდება. ეს, ერთი მხრივ, ცუდია, რადგანაც საქართველოში მიღებული შემოსავლის ძირითადი ნაწილი ქვეყნიდან გააქვთ და დაბანდებული

კაპიტალის ამოღების შემდეგ ეს პროცესი ნაკლებად შესაძლებელია შეწყდეს. იგი ქვეყნიდან ფინანსური რესურსების გადინების არხი იქნება. ამავე დროს აღინიშნება უცხოური ინვესტიციების უპირატესად არა მეცნიერებატევად, კაპიტალტევად და ტექნოტევად დარგებში – არამედ შრომატევად დარგებში დაბანდება. აუცილებელია საინვესტიციო პოლიტიკის პრიორიტეტების განსაზღვრა. ეს საკითხი სერიოზულ ყურადღებას საჭიროებს რადგანაც, თუ მოკლევადიან პერიოდში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები უდავოდ დადებით ზემოქმედებას ახდენს ქვეყნის ეკონომიკაზე, დასაქმებაზე, დარგების რეაბილიტაციაზე და საგადასახდლო ბალანსის სალდოზე, გრძელვადიან პერიოდში ასეთმა პოლიტიკამ შეიძლება შეაფერხოს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების წინმსწრები ზრდა, არაპრიორიტეტული დარგების განვითარების გამო. ეკონომიკური განვითარების წინმსწრები ზრდა კი წამალივით ესაჭიროება საქართველოს, რადგანაც წინააღმდეგ შემთხვევაში ჩვენსა და სხვა გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებს შორის, მითუმეტეს ახალ ინდუსტრიულ და განვითარებულ ქვეყნებს შორის სხვაობა კიდევ უფრო გაიზრდება.

ზემოთ ჩატარებული კვლევა გვიჩვენებს, რომ ეკონომიკური ზრდისა და საგადასახდლო ბალანსის ურთიერთკავშირი საქართველოში ღრმა წინააღმდეგობრიობითა და დაუბალანსებლობით ხასიათდება. ეკონომიკური ზრდა არა მარტო მკვეთრად გამოხატული ურთიერთობით, მცირე მასშტაბებით, არამედ აგრეთვე დაბალი ხარისხით, კონკურენტუნარიანობით, ეფექტიანობით გამოირჩევა, რაც უარყოფითად მოქმედებს საგადასახდლო ბალანსზე. ამ უკანასკნელის ქრონიკულად დიდი უარყოფითი სალდოს მთავარი მიზეზი სწორედ ეკონომიკური ზრდის მცირე მასშტაბები, დაბალი კონკურენტუნარიანობა და ნელი ტემპია. მეორე მხრივ, საგადასახდლო ბალანსის უარყოფითი სალდოს დაფინანსება მნიშვნელოვნად ამცირებს ეკონომიკური ზრდისათვის აუცილებელი ინვესტიციების მოცულობას, რაც მას სერიოზულად აფერხებს.

არსებული ვითარება, რომელიც ათ წელზე მეტია გრძელდება, აგრეთვე ზრდის ფაქტორებში და საერთაშორისო ეკონომიკაში მიმდინარე ცვლილებები რეალური ეკონომიკური განვითარებისა და მაკროეკონომიკური პოლიტიკისადმი ახლებურად მიდგომის აუცილებლობას განაპირობებს. ტრადიციულად საქართველოში ეკონომიკური ზრდა განისაზღვრება ისეთი დიაგნოსტიკური მაჩვენებლების საფუძველზე, როგორც არის: მშპ-ის მოცულობა და დინამიკა, დასაქმება, შრომის მწარმოებლურობა, ხელფასი, დანაზოგები, ინვესტიციები ძირითად კაპიტალში, ფულის მასა, ინფლაცია. ეს მაჩვენებლები ყოველთვის იყო და

დარჩება მაკროეკონომიკური დიაგნოსტიკისა და პოლიტიკის უმნიშვნელოვანეს ინსტრუმენტებად, მაგრამ მათთან ერთად აუცილებელია ასალი მაჩვენებლების გამოყენება, რომლებიც რეალობას უფრო ადეკვატურად ასახავენ. თუმცა, ჯერ-ჯერობით საკადრისი ყურადღება არ ექცევა ზრდის ხარისხისა და საგარეო ეკონომიკური სექტორის მნიშვნელობის მკვეთრად ამადლებას ქვეყნის მაკროეკონომიკური განვითარებისათვის. მაკროეკონომიკური პროგრამები და პოლიტიკა კვლავ ტრადიციულ მიდგომებსა და მაჩვენებლებს ეყრდნობა და, ამიტომ, სასურველი შედეგები დღემდე მოკრძალებულია.

ბოლო პერიოდში საერთაშორისო ორგანიზაციების ზეგავლენით სიღარიბის პრობლემისა და განვითარების პროგრამის წინ წამოწევასთან დაკავშირებით აღინიშნება მნიშვნელოვანი ძვრები ეკონომიკური ზრდის ასამადლებლად სოციალური, ინსტიტუციური და სტრუქტურული ფაქტორების უფრო ეფექტიანად გამოყენების მიმართულებით. ეს განსაკუთრებით ბოლო წლების ინდიკატურ გეგმებსა და სიღარიბის დაძლევისა და ეკონომიკური ზრდის პროგრამის პროექტს შეეხება. ამ უკანასკნელში, გარდა იმისა, რომ აქცენტი სიღარიბის დაძლევაზე, ზრდის სოციალურ ფაქტორებზე კეთდება, კონცეფტუალურად პრობლემები სწორად არის ჩამოყალიბებული. ხაზგასმულია, რომ სწრაფი ეკონომიკური განვითარება ვერ მოხერხდება წარმოების ფაქტორების, კერძოდ, ფიზიკური კაპიტალისა და მუშა ხელის მნიშვნელოვანი განვითარების გარეშე. საჭიროა ინვესტიციების განხორციელება თანამედროვე ტექნოლოგიებში, მუშა ხელის მწარმოებლურობის დონის გაზრდა ცოდნის გაღრმავებით, ეკონომიკური საქმიანობის რესტრუქტურირება, გამოშვებაში მუშა ხელისა და ფიზიკური კაპიტალის წილის სწორი კომბინაცია.

მაგრამ, დასახელებული დოკუმენტი სერიოზულ დაზუსტებას მოითხოვს. ჯერ-ერთი, იგი ემყარება ამორტიზაციის ზრდის ნელ ტემპს – 2000-2004 წლებში ეს მაჩვენებელი 3,75-დან 4,5%-მდე იზრდება, რაც დაჩქარებული ტექნოლოგიური პროგრესის პირობებში მხოლოდ დააკონსერვებს ქვეყნის ტექნოლოგიურ ჩამორჩენილობას. შესაბამისად, გახანგრძლივებულია ფიზიკური და ინტელექტუალური კაპიტალის თანაფარდობის ამ უკანასკნელის სასარგებლოდ შეცვლის პერიოდი. მათი წილი მშპ-ის ერთეულის წარმოებაში გათანაბრდება მხოლოდ 2011 წლისათვის. ეს, თავისთავად, მიუთითებს იმაზე, რომ აღნიშნული დოკუმენტით ფიზიკურ კაპიტალში ინვესტიციების ზრდის ტემპი წინ უსწრებს ადამიანისეულ კაპიტალში ინვესტიციების ზრდის ტემპს.

ფიზიკურ კაპიტალში აუცილებელი ინვესტიციების წილი მშპ-ის 2001-2014

წლებში ოპტიმისტური სცენარისას იზრდება 9,35%-დან 13,1%-მდე, ანუ 40,1%-ით, პესიმისტური სცენარისას მცირდება 4,36%-მდე, ხოლო რეალური სცენარისას – 7,74%-მდე, მაშინ როდესაც მთლიანი ინვესტიციების წილი ოპტიმისტური სცენარისას იზრდება 20,8%-დან – 29,1%-მდე, ანუ 39,9%-ით, პესიმისტურისას მცირდება 17,2%-მდე, ხოლო რეალურისას – 16,2%-მდე, ასეთი მიდგომა მისაღებია იმ პერიოდისთვის, როდესაც ზრდის მთავარი ფაქტორი ფიზიკური კაპიტალია და მისი წილის ზრდა მშპ-ში მისასაღებელია. მაგრამ თანამედროვე პირობებში ასეთი მიდგომის გაგრძელებას შეუძლია მხოლოდ შეაფერხოს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება.

ამრიგად, სიღარიბის დაძლევის პროგრამის ანალიზი გვიჩვენებს რომ:

➤ პროგრამა, წარმოდგენილი სახით, ვერ უზრუნველყოფს სერიოზულ გარდატეხას ეკონომიკური ზრდის ხარისხში, მათ შორის ცხოვრების დონისა და ხარისხის ტექნოლოგიური და სტრუქტურული განვითარების თვალსაზრისით. პროგრამის თანახმად, ინტელექტუალური კაპიტალის წილი მშპ-ის ერთეულის წარმოებაში 2014 წელს მიაღწევს 55%-ს. ეს ის დონეა, რომელიც დასავლეთის ქვეყნებში 70-იანი წლების დასაწყისში იყო. ცხადია, ეს ქვეყნის ტექნოლოგიური ჩამორჩენილობის დაკონსერვებას ნიშნავს. შესაბამისად პროგრამის პარამეტრები ვერ უზრუნველყოფს რეალურ წარმატებებს ქვეყნის საგარეო წონასწორობისა და კონკურენტუნარიანობის ამაღლების მისაღწევად.

➤ პროგრამაში აშკარად გამოკვეთილია ტრადიციული ნეოლიბერალური მაკროეკონომიკური პოლიტიკის პოზიციები, თუმცა ფორმალურად იგი იფარება სიღარიბის დაძლევისა და სოციალური განვითარების დაჩქარების, გადასახადების გაუმჯობესების, კორუფციის აღმოფხვრის მოთხოვნით. თითქოს მშპ საკმაოდ მაღალი ტემპით იზრდება, მიმდინარე და სავაჭრო ბალანსის შეფარდებითი უარყოფითი საღდო კლებულობს, კაპიტალის ბალანსი უმჯობესდება, სავალუტო ბალანსები იზრდება და ეს უდაოდ დადებითი ტენდენციებია, მაგრამ ამავდროულად ერთი მესამედით იზრდება საგარეო ვალი, ორჯერ მისი მომსახურების მოცულობა, რაც საგრძნობლად აფერხებს მშპ-ის ზრდას.

თანაფარდობა მშპ-სა და საგარეო ვალს შორის თითქმის არ იცვლება. რაც მთავარია, ვერ ვაღწევთ სერიოზულ ძვრებს მოსახლეობის შემოსავლებში, მშპ მოსახლეობის ერთ სულზე კვლავ 1000 დოლარზე ნაკლებია. იგივე უნდა ითქვას სტრუქტურულ გარდაქმნებზე ეკონომიკაში, რადგანაც ასეთი შემოსავლების სისტემა და ფინანსური ბაზარი, ბუნებრივია, კვლავ სუსტი იქნება, სამაგიეროდ იქნება უმნიშვნელო ინფლაცია (5%) და უფრო გამყარებული ღარი. საბოლოო ანგარიშით,

ქვეყნისთვის კვლავ დამახასიათებელი იქნება დაბალი კონკურენტუნარიანობა და მიმზიდველობა, ძალიან მყიფე საგადასახდელო ბალანსი, რომლის დაბალანსება კვლავ უცხოურ კრედიტებზე და ინვესტიციებზე იქნება დამოკიდებული.

➤ პროგრამაში სახეზეა სუსტი კავშირი ეკონომიკურ ზრდასა და საგადასახდელო ბალანსს შორის, რადგანაც მას საფუძვლად უდევს ტრადიციული მიდგომები საშინაო და საგარეო დაბალანსებისადმი. საშინაო დაბალანსების ტრადიციული მაკროეკონომიკური მიზნებია: სრული დასაქმება, ინფლაციის არარსებობა, ზრდის მისაღები ტემპი, შემოსავლების სამართლიანი განაწილება. საგარეო დაბალანსების მიზნებია: ნულოვანი საგადასახდელო ბალანსი, სავალუტო კურსის სტაბილურობა. ამ მიზნების მიღწევისათვის რეკომენდირებულია უპირატესად მკაცრი ფულად-საკრედიტო პოლიტიკა, რესტრუქციული საფინანსო პოლიტიკა და ლიბერალური სავაჭრო პოლიტიკა, მაგრამ ასეთი არ მუშაობს განუვითარებელ ქვეყნებში და, მითუმეტეს, ინვესტიციურად სუსტ ქვეყნებში, სადაც არაეფექტიანი სახელმწიფოა, მათ შორის საქართველოში, რასაც ზემოთ განხილული შედეგებიც ადასტურებს.

მაშასადამე, საქართველოსათვის მიზანშეწონილია ეკონომიკური ზრდისა და საგადასახდელო ბალანსის ურთიერთკავშირის როგორც დღემდე არსებული, ასევე პროგნოზული მოდელები. უფრო შედეგიანი სცენარი, ჩვენი აზრით, უნდა ასახავდეს იმ მოკლევადიან, საშუალოვადიან და გრძელვადიან მოთხოვნებს, რომელთა რეალიზაცია გარკვეული პერიოდის შემდეგ გამოიწვევს რეალურ თვისებრივ გარდატეხას ეკონომიკური ზრდისა და საგადასახდელო ბალანსის დინამიკასა და სტრუქტურაში.

ზემოთ აღნიშნულის საფუძველზე ეკონომიკური ზრდისა და საგადასახდელო ბალანსის ურთიერთკავშირის ოპტიმალური სცენარის ძირითადი პირობები შეიძლება შემდეგნაირად ჩამოვაყალიბოთ:

➤ ეკონომიკური ზრდის ხარისხისადმი პრიორიტეტის მინიჭება, სოციალური, სტრუქტურული, ინსტიტუციური, ტექნოლოგიური განვითარების დაჩქარებით, ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებით, ადამიანური კაპიტალის განვითარებით;

➤ ტრადიციული ფულად-საკრედიტო და საფინანსო-საგადასახადო პოლიტიკის მნიშვნელობა კვლავ დიდია, მაგრამ თანამედროვე პირობებში წინა პლანზე გამოდის ზრდის ხარისხის უზრუნველყოფი სოციალური, სტრუქტურული, ინსტიტუციური, მეცნიერულ-ტექნოლოგიური, ეკოლოგიური პოლიტიკა;

➤ საგადასახდელო ბალანსის რეგულირების მაკროეკონომიკური პოლი-

ტიკა დღემდე უპირატესად სავაჭრო, საფინანსო-საგადასახადო, ფულად-საკრედიტო პოლიტიკას ითვალისწინებდა. მაგრამ, ამასთან ერთად, აუცილებელია სოციალური, ინსტიტუციური, მეცნიერულ-ტექნოლოგიური პოლიტიკის საგადასახდელო ბალანსზე ზემოქმედების გათვალისწინებაც;

➤ ეკონომიკური ზრდისა და საგადასახდელო ბალანსის თავსებადობის მიღწევა. ზრდის ხარისხმა მსოფლიო ბაზრებზე ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა უნდა უზრუნველყოს, ხოლო საგადასახდელო ბალანსმა რესურსების დიდი გადინებით ზრდა არ უნდა შეაფერხოს. ამისათვის მთავარია ზრდის მაღალი ხარისხის ქვეყნისათვის დამახასიათებელი ერთობლივი მოთხოვნის სტრუქტურისა და მდგრადი საგადასახდელო ბალანსის ზღვრული სიდიდეების პირობების მიღწევა, ინვესტიციების განხორციელება უპირატესად სოციალურ და ინოვაციურ სფეროებში ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის, მიმზიდველობისა და ტექნოლოგიური დონის ასამაღლებლად.

სწორედ ამ პირობების რეალიზაციას შეუძლია მოიტანოს სისტემური მაკროეკონომიკური ეფექტი ზრდის ტემპისა და ხარისხის ამაღლების სახით. მრავალი ქვეყნის უახლესი გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ განათლების, სავაჭრო ლიბერალიზაციის, ტელეკომუნიკაციების განვითარებით ქვეყნის მშპ-ის ზრდა შეიძლება საშუალოდ ყოველწლიურად დამატებით 4%-ით, ხოლო ინსტიტუციური განვითარებით კიდევ უფრო მაღალი ტემპით დაჩქარდეს. ამით აიხსნება, რომ ბოლო ათწლეულებში მრავალი ქვეყანა ძალიან მაღალი ტემპებით ვითარდება. ასეთი მაღალი ტემპებით განვითარება საქართველოსაც შეუძლია, თუ იგი სისტემურ მაკროეკონომიკურ პოლიტიკას განახორციელებს.

დასკვნა

საქართველოს საგადასახდელო ბალანსის საკითხებზე ჩვენს მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგად შეიძლება გაკეთდეს შემდეგი ძირითადი დასკვნები და წინადადებები:

1. საგადასახდელო ბალანსის მნიშვნელობა ქვეყნისათვის ძალიან მაღალია, მაგრამ საქართველოსათვის მას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს რადგანაც, ჯერ ერთი, უკანასკნელი პერიოდის განმავლობაში იგი ძალიან დიდი უარყოფითი სალდოთი ხასიათდებოდა, იმპორტი ორჯერ და მეტად აღემატებოდა ექსპორტს, რაც სერიოზულ შეფერხებებს ქმნის საკმაოდ მასშტაბური საგარეო ვალის მომსახურებისათვის; მეორე, იქმნება სერიოზული საფრთხე ეროვნული ვალუტის – ლარის სიმყარის შენარჩუნებისათვის; მესამე, ქვეყანაში ფინანსური რესურსების უკმარისობაა, რაც ინვესტიციების ნაკლებობას იწვევს, რაც, თავის მხრივ, ეკონომიკურ ზრდასა და განვითარებას აფერხებს.

2. გლობალიზაციის პროცესები საგადასახდელო ბალანსის დინამიკაზე და სტრუქტურაზე ძლიერ ზემოქმედებას ახდენს, მით უფრო, ისეთი პატარა ქვეყნისათვის, როგორც საქართველოა, რომლის რეგისტრირებული საქონლისა და მომსახურების ექსპორტი მთლიანი შიდა პროდუქტის 27.17%-ს შეადგენს (2008 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით). აქედან გამომდინარე, საქართველოს საგადასახდელო ბალანსის სალდოს სიდიდე, ძალზე მგრძობიარეა მსოფლიოში მიმდინარე პროცესების მიმართ, განსაკუთრებით კი, საქართველოს უმსხვილეს პარტნიორ ქვეყნებში მომხდარი კრიზისების მიმართ, როგორც მაგალითად, რუსეთში 1998 წელს და თურქეთში 2000 წელს მომხდარი კრიზისების დროს. საქართველოს საგადასახდელო ბალანსის სალდოზე დიდ ზეგავლენას ახდენს ფასები ენერგომატარებლებზე, რადგანაც, რეგისტრირებული იმპორტის სასაქონლო სტრუქტურაში ენერგომატარებლებს 1/5 უკავია. საგადასახდელო ბალანსის სალდოზე აგრეთვე სერიოზულად მოქმედებს ქვეყანაში კრიმინოგენული ვითარების გამწვავება, რაც, საბოლოო ჯამში, იწვევს ქვეყნის სატრანსპორტო მომსახურების ექსპორტის, საქმიანი ტურიზმის ექსპორტის და ქვეყანაში ინვესტიციების შემოდინების შენელებას.

3. საგადასახდელო ბალანსის მონაცემებზე დაყრდნობით შესაძლებელია ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობისა და გადახდისუნარიანობის შეფასება, ეკონომიკური კრიზისების პროგნოზირება, ქვეყნის საშინაო და საგარეო ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავება. თუმცა, საქართველოს საგადასახდელო ბალანსის

მონაცემები საშუალებას არ იძლევა სრულყოფილად განხორციელდეს ზემოთ ჩამოთვლილი ღონისძიებები, რადგანაც სერიოზული ხარვეზებია სტატისტიკურ მონაცემებში. მონაცემები არ გამოირჩევიან ტენდენციურობით სხვადასხვა მიზეზთა გამო, რაც შეუძლებელს ხდის სწორი ანალიზის გაკეთებას და ეკონომიკის სხვადასხვა დარგების ურთიერთგავლენის შეფასებას. ამასთან, სარკისებური შედარების შედეგად მიღებული მონაცემები, ოფიციალურ მონაცემებთან შედარებით, ზოგ შემთხვევაში რამოდენიმეჯერ არის შემცირებული, როგორც ექსპორტის ასევე იმპორტის მხრივ. მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს აგრეთვე სხვადასხვა ქვეყნებში სხვადასხვა მეთოდოლოგიით წარმოებული გაანგარიშებები და მიგრაციული პროცესების მაშტაბების დაუდგენლობა.

4. ისეთი პატარა ქვეყნისათვის, როგორც საქართველოა, რომლის დამოკიდებულებაც ენერგორესურსებზე ძალიან მაღალია და საგარეო ვალი მთლიანი შიდა პროდუქტის 49.95% შეადგენს, (2008 1 იანვრის მონაცემები), სადაც მცირეა შიდა ბაზარი და მოსახლეობა დაბალი მსყიდველუნარიანობით ხასიათდება, ამასთან ექსპორტის ზრდის ტემპები საკმაოდ დაბალია, საგადასახდელო ბალანსის დეფიციტი სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენს. ეს გამოწვეულია შემდეგით: პირველი, საქართველოს სავაჭრო ბალანსი ქრონიკულად დეფიციტურია, რაც განპირობებულია ეკონომიკის სუსტი განვითარებით, წარმოებული პროდუქციის არაკონკურენტუნარიანობით და სასაქონლო ექსპორტის ზრდის დაბალი ტემპებით; მეორე, ექსპორტის სასაქონლო სტრუქტურაში დომინირებს ნედლეული და ნახევარფაბრიკატები, მაშინ როდესაც მცირეა მზა პროდუქციის წილი, ხოლო მაღალტექნოლოგიური პროდუქცია თითქმის გამორიცხულია. იმპორტის სასაქონლო სტრუქტურაში დომინირებს ენერგომატარებლები და სურსათი, ამასთან, ძალიან მცირეა კონკურენტუნარიანი საექსპორტო პროდუქციის საწარმოებლად აუცილებელი უახლესი მანქანა-დანადგარების წილი; მესამე, მიუხედავად იმისა, რომ კაპიტალის მთელ შემოსულ ნაკადში გაიზარდა პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების წილი, მთლიან შიდა პროდუქტთან მიმართებაში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები ჯერ კიდევ საკმაოდ მცირეა და შეადგენს 4.2%-ს.

5. დღევანდელ ვითარებაში საქართველოს საგადასახდელო ბალანსის დეფიციტის შემცირება, ან დადებითი სალდოს მიღწევა არარეალური ჩანს, ხოლო იმისათვის რომ ეს გრძელვადიან პერიოდში განხორციელდეს აუცილებელია ადრიცხვიანობის მეთოდოლოგიისა და სისტემის სრულყოფა და სტატისტიკური მონაცემების დაახლოება რეალურად არსებულ მდგომარეობასთან. აგრეთვე მნიშვნელოვანია ლარის კურსის მდგრადობის შენარჩუნება (5%-იანი ინფლაციის

ფარგლებში) და ქვეყანაში სტაბილურობის განმტკიცება, რაც გრძელვადიან პერიოდში უზრუნველყოფს ქვეყანაში კაპიტალის შემოდინებას და შექმნის ქვეყნისათვის სტაბილური ეკონომიკური განვითარებისა და ზრდის წინაპირობას. ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანია იმპორტზე ხარჯების მნიშვნელოვანი ნაწილი წარიმართოს კონკურენტუნარიანი საექსპორტო პროდუქციის საწარმოებლად აუცილებელი უახლოესი მოწყობილობა-დანადგარების შესაძენად, რამაც უნდა გაზარდოს საექსპორტო შემოსავლები. ექსპორტის ზრდის პროცესში, აქტიურად უნდა იყოს გამოყენებული „ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციაში“ გაწევრიანებით მიღებული „ვაჭრობის უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმი“ ამ ორგანიზაციის წევრ ქვეყნებთან. მნიშვნელოვანია განვითარებული ქვეყნების მხრიდან სავაჭრო პრეფერენციების მინიჭება საქართველოსათვის, „პრეფერენციათა გენერალური სისტემის“ ფარგლებში და მათი ეფექტური გამოყენება. დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს მომსახურების ექსპორტის განვითარებას, განსაკუთრებით კი სატრანსპორტო, ტურიზმის, ტელეკომუნიკაციების, კავშირგაბმულობის და საბანკო მომსახურების სფეროში. დიდი ყურადღება უნდა დაეთმოს პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვას იმ დარგებში, რომლებიც განისაზღვრება სწორი საინვესტიციო პოლიტიკის შემუშავების შედეგად.

6. სიღარიბის დაძლევისა და ეკონომიკური ზრდის პროგრამისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ შემოთავაზებული სხვა პროექტები რეალურად საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებას ვერ უზრუნველყოფენ, რადგანაც ისინი სათანადოდ ვერ ითვალისწინებენ ეკონომიკური ზრდის ხარისხისა და საგადასახდლო ბალანსის დინამიკის თავსებადობის აუცილებლობას. ამიტომ ერთ-ერთი ყველაზე უფრო ცენტრალური პრობლემა სწორედ ასეთი თავსებადობის მიღწევაა. ზრდის ხარისხმა მსოფლიო ბაზრებზე ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა უნდა უზრუნველყოს, ხოლო საგადასახდლო ბალანსმა რესურსების დიდი გადინებით ზრდა არ უნდა შეაფერხოს. ამის მიღწევა კი მხოლოდ სისტემური მაკროეკონომიკური პოლიტიკის განხორციელებით შეიძლება, რომელიც ტრადიციული ფულად-საკრედიტო, საფინანსო-საგადასახადო და სავაჭრო პოლიტიკის გარდა აქტიური სოციალური, სტრუქტურული, ინსტიტუციური, მეცნიერულ-ტექნოლოგიური, ეკოლოგიური პოლიტიკის განხორციელებას უნდა მოიცავდეს. მხოლოდ ამ შემთხვევაში შეიძლება ზრდის ხარისხისა და საგადასახდლო ბალანსის თავსებადობის აუცილებელი პირობების რეალიზაცია, ზრდის ტემპების მკვეთრი ამაღლება და, საბოლოო ანგარიშით, საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური ჩამორჩენილობის დაძლევა.

საგადასახდლო ბალანსი, მიმდინარე ბალანსი და სავალუტო რეზერვები,
მლნ დოლარებში¹ (საერთაშორისო შედარება)

ქვეყანა	მიმდინარე ბალანსი		სავალუტო რეზერვები	
	1990	2005	1990	2005
გერმანია	48303	-3443	104547	61039
დიდი ბრიტანეთი	-33859	-1100	43146	29834
საფრანგეთი	-9944	40161	68291	39701
იტალია	-16479	19998	88595	22425
აშშ	-79324	-220559	173094	60500
იაპონია	44078	120696	87828	286916
რუსეთი	468	1241	-	8457
ჩინეთი	11997	29325	34476	157728
ინდოეთი	-8145	-4984	5637	32667
ბელგია	3627	12168	23789	10937
ნიდერლანდები	9221	25585	34401	10098
შვეიცარია	6941	24547	61284	36321
ისრაელი	161	-842	6598	22605
საქართველო	-	-389	-	132
აზერბაიჯანი	150	-1364	0	673
სომხეთი	-	-390	1	319
თურქეთი	-2625	1871	7626	23340
ირანი	327	-1797	-	-

¹ Доклад мировом развитии 2007, стр. 324-325.

მსოფლიო კონკურენტუნარიანობის ინდექსი
2005 წლის მარტის მიხედვით¹

ქვეყნები	2005	2004	2003	2002	2001
1	2	3	4	5	6
აშშ	1	1	1	1	1
სინგაპური	2	2	2	2	2
ფინეთი	3	4	5	6	7
ლუქსემბურგი	4	6	3	3	8
ნიდერლანდები	5	3	4	4	4
ჰონგ-კონგი	6	12	6	5	3
ირლანდია	6	12	6	5	3
შვედეთი	8	14	14	16	19
კანადა	9	8	10	8	6
შვეიცარია	10	7	7	9	12
ავსტრალია	11	10	11	12	15
გერმანია	12	11	12	15	16
ისლანდია	13	9	13	18	21
ავსტრია	14	15	18	24	20
დანია	15	13	9	10	13
ისრაელი	16	21	22	25	25
ბელგია	17	19	21	23	23
ტაივანი	18	20	15	14	18
დიდი ბრიტანეთი	19	16	19	13	9
ნორვეგია	20	17	16	11	5
ახალი ზელანდია	21	18	17	17	11
ესტონეთი	22	-	-	-	

¹ მსოფლიო კონკურენტუნარიანობის ყოველწლიური ანგარიში /wcy/www.ind.ch/

1	2	3	4	5	6
ესპანეთი	23	23	20	26	26
ჩილე	24	25	25	27	24
საფრანგეთი	25	22	23	22	22
იაპანოია	26	24	24	20	17
უნგრეთი	27	26	26	28	37
კორეა	28	28	41	36	30
მაღაიზია	29	27	28	19	14
საბერძნეთი	30	34	32	33	36
ბრაზილია	31	31	34	35	34
იტალია	32	32	30	31	39
ჩინეთი	33	30	29	21	27
პორტუგალია	34	29	27	29	32
ჩეხეთი	35	40	37	37	33
მექსიკა	36	33	35	34	40
სლოვაკეთი	37	-	-	-	-
ტაილანდი	38	35	36	41	31
სლოვენია	39	36	39	-	-
ფილიპინები	40	37	31	32	29
ინდოეთი	41	39	42	38	41
სამხრ.აფრიკის რესპუბლიკა	42	43	43	42	42
არგენტინა	43	41	33	30	28
თურქეთი	44	42	38	39	35
რუსეთი	45	47	46	43	46
კოლუმბია	46	45	45	45	45
პოლონეთი	47	38	40	44	43
ვენესუელა	48	46	44	46	44
ინდონეზია	49	44	42	40	38

მთლიანი კონკურენტუნარიანობის რანჟირება¹

ზრდის კონკურენტუნარიანობის ინდექსი				მიმდინარე კონკურენტუნარიანობის ინდექსი			
ქვეყანა	2005	GSR-ის ქვეყნები 2005	2000	ქვეყანა	2005	GSR-ის ქვეყნები 2005	2000
1	2	3	4	5	6	7	8
ფინეთი	1	1	5	ფინეთი	1	1	1
აშშ	2	2	2	აშშ	2	2	2
კანადა	3	3	6	ნიდერლანდები	3	3	4
სინგაპური	4	4	2	გერმანია	4	4	3
ავსტრალია	5	5	11	შვეიცარია	5	5	5
ნორვეგია	6	6	15	შვედეთი	6	6	7
ტაივანი	7	7	10	გაერთიანებული სამეფო	7	7	8
ნიდერლანდები	8	8	3	დანია	8	8	6
შვედეთი	9	9	12	ავსტრია	9	9	10
ახალი ზელანდია	10	10	19	სინგაპური	10	10	9
ირლანდია	11	11	4	კანადა	11	11	11
გაერთიანებული სამეფო	12	12	8	საფრანგეთი	12	12	15
ჰონგ-კონგი	13	13	7	ავსტრალია	13	13	13
დანია	14	14	13	ბელგია	14	14	12
შვეიცარია	15	15	9	იაპონია	15	15	14
ისლანდია	11	11	4	ისლანდია	16	16	17
გერმანია	17	17	14	ისრაელი	17	17	18
ავსტრია	18	18	17	ჰონგ-კონგი	18	18	16
ბელგია	19	19	16	ნორვეგია	19	19	20
საფრანგეთი	20	20	21	ახალი ზელანდია	20	20	19
იაპონია	21	21	20	ტაივანი	21	21	21

¹ www.weforum.org

1	2	3	4	5	6	7	8
ესპანეთი	22	22	26	ირლანდია	22	22	22
კორეა	23	23	28	ესპანეთი	23	23	23
ისრაელი	24	24	18	იტალია	24	24	24
პორტუგალია	25	25	22	სამხრეთ აფრიკა	25	25	25
იტალია	26	26	29	უნგრეთი	26	26	32
ჩილე	27	27	27	ესტონეთი	27		
უნგრეთი	28	28	25	კორეა	28	27	27
ესტონეთი	29			ჩილე	29	28	26
მალაიზია	30	29	24	ბრაზილია	30	29	31
სლოვენია	31			პორტუგალია	31	30	28
მავრიტანია	32	30	35	სლოვენია	32		
ტაილანდი	33	31	30	თურქეთი	33	31	29
სამხრეთ აფრიკა	34	32	32	ტრინიდადი და ტობაგო	34		
კოსტა-რიკა	35	33	37	ჩეხეთი	35	32	34
საბერძნეთი	36	34	33	ინდოეთი	36	33	37
ჩეხეთი	37	35	31	მალაიზია	37	34	30
ტრინიდადი- ტობაგო	38			ტაილანდი	38	35	40
ჩინეთი	39	36	40	სლოვაკეთი	39	36	36
სლოვაკეთი	40	37	38	იამაიკა	40		
პოლონეთი	41	38	34	პოლონეთი	41	37	41
მექსიკა	42	39	42	ლატვია	42		
ლიტვა	43			საბერძნეთი	43	38	33
ბრაზილია	44	40	45	იორდანია	44	39	35
იორდანია	45	41	46	ეგვიპტე	45	40	39
ურუგვაი	46			ურუგვაი	46		
ლატვია	47			ჩინეთი	47	41	44

1	2	3	4	5	6	7	8
ფილიპინები	48	42	36	პანამა	48		
არგენტინა	49	43	44	ლიტვა	49		
დომინიკების რესპუბლიკა	50			კოსტა-რიკა	50	42	43
ეგვიპტე	51	44	41	მექსიკა	51	43	42
იამაიკა	52			მავრიტანია	52	44	38
პანამა	53			არგენტინა	53	45	45
თურქეთი	54	45	39	ფილიპინები	54	46	46
პერუ	55			ინდონეზია	55	47	47
რუმინეთი	56			კოლომბია	56	48	48
ინდოეთი	57			შრი-ლანკა	57		
სალვადორი	58	48	49	რუსეთი	58	49	52
ბულგარეთი	59	49	57	დომინიკების რესპუბლიკა	59		
თიკტნემი	50	50	52	უკრაინა	60	50	56
შრი-ლანკა	61			რუმინეთი	61		
ვენესუელა	62	51	53	ვიეტნამი	62	51	53
რუსეთი	63	52	54	პერუ	63	52	49
ინდონეზია	64	53	43	სალვადორი	64	53	51
კოლუმბია	65	54	51	ზიმბაბვე	65	54	550
გვატემალა	66			ვენესუელა	66	55	54
ბოლივია	67	55	50	ნიგერი	67		
ეკვადორი	68	56	58	ბულგარეთი	68	56	55
უკრაინა	69	57	56	გვატემალა	69		
პონდურასი	70			პარაგვაი	70		
ბანგლადეში	71			ნიკარაგუა	71		
პარაგვაი	72			ეკვადორი	72	57	57
ნიკარაგუა	73			ბანგლადეში	73		
ნიგერია	74			პონდურასი	74		
ზიმბაბვე	75	58	55	ბოლივია	75	58	58

საქართველოს საგადასახდელო ბალანსი
1995-2001 წწ. (ათას აშშ დოლარი)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
1	2	3	4	5	6	7	8
მიმდინარე ანგარიში	-363 452	-569 528	-513 846	-289 619	-264 047	-161 225	-211 425
ა. საქონელი	-421 627	-587 488	-786 334	-708 558	-598 327	-531 893	-549 435
კრედიტი	289 526	309 965	376 498	304 476	340 957	491 187	496 137
დებეტი	-711 153	-897 453	-1 162 832	-1 013 034	-939 284	-1 023 080	-1 045 572
ბ. მომსახურება	4 924	4 334	-51 306	19 814	-8 408	-1 789	77 113
კრედიტი	110 545	98 009	198 231	365 244	216 767	214 200	313 915
დებეტი	-105 621	-93 675	-249 537	-345 429	-225 175	-215 989	-236 801
სატრანსპორტო მომსახურება, კრედიტი	100 282	74 479	90 754	150 091	96 913	108 654	169 392
მგზავრები	16 028	9 491	27 592	40 958	12 929	9 456	18 970
ფრახტი	37 954	36 189	24 341	72 840	66 748	70 186	103 717
სხვა	37 443	18 735	38 821	27 229	9 850	16 358	15 554
საზღვაო ტრანსპორტი, მგზავრები	0	0	236	370	2	0	0
საზღვაო ტრანსპორტი, ფრახტი	37 148	21 507	9 321	0	10 284	14 693	19 078

დანართი 4-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7	8
საზღვაო ტრანსპორტი, სხვა	14 510	15 679	16 959	14 996	7 027	12 776	7 509
საჰაერო ტრანსპორტი, მგზავრები	16 028	9 491	24 792	38 015	12 842	9 456	16 190
საჰაერო ტრანსპორტი, ფრახტი	806	1 089	1 889	1 197	2 846	4 080	3 208
საჰაერო ტრანსპორტი, სხვა	3 114	3 001	6 306	12 131	2 823	3 582	3 651
სარკინიგზო ტრანსპორტი, მგზავრები	0	0	2 564	280	85	0	0
სარკინიგზო ტრანსპორტი, ფრახტი	0	13 593	13 131	71 410	53 617	51 413	73 172
სარკინიგზო ტრანსპორტი, სხვა	19 815	0	15 557	0	0	0	0
საავტომობილო ტრანსპორტი, მგზავრები	0	0	0	2 293	0	0	2 780
საავტომობილო ტრანსპორტი, ფრახტი	0	0	0	233	0	0	8 260
საავტომობილო ტრანსპორტი, სხვა	4	55	0	102	0	0	4 394
მილსადენები, ელექტროსადენები	8 857	10 064	0	9 065	7 386	12 653	31 151
სატრანსპორტო მომსახურება, დებეტი	-80 995	-77 557	-67 181	-80 321	-85 543	-89 044	-98 055
მგზავრები	0	0	-14 405	-13 344	-4 969	-18 951	-28 888
ფრახტი	-33 967	-59 415	-35 665	-32 918	-36 274	-44 678	-52 337
სხვა	-28 557	-18 142	-17 112	-34 059	-44 300	-25 415	-16 830
საზღვაო ტრანსპორტი, მგზავრები	0	0	0	0	0	-9 316	-6 913
საზღვაო ტრანსპორტი, ფრახტი	-21 821	-38 284	-7 964	-2 377	-13 624	-16 444	-18 507

დანართი 4-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7	8
საზღვაო ტრანსპორტი, სხვა	-21 606	-12 947	-7 803	-6 554	-20 988	-11 098	-6 765
საჰაერო ტრანსპორტი, მგზავრები	0	0	-9 241	-11 475	-4 940	-9 635	-14 428
საჰაერო ტრანსპორტი, ფრახტი	-6 793	-11 883	-2 184	-2 730	-5 592	-6 783	-7 340
საჰაერო ტრანსპორტი, სხვა	-6 951	-5 195	-8 631	-25 516	-23 117	-14 317	-10 065
სარკინიგზო ტრანსპორტი, მგზავრები	0	0	-2 947	-1 739	0	0	-2 710
სარკინიგზო ტრანსპორტი, ფრახტი	-3 406	-5 880	-13 055	-24 586	-4 479	-7 154	-10 854
სარკინიგზო ტრანსპორტი, სხვა	0	0	-677	-1 989	0	0	0
საავტომობილო ტრანსპორტი, მგზავრები	0	0	-2 217	-130	-29	0	-4 837
საავტომობილო ტრანსპორტი, ფრახტი	-1 947	-3 368	-12 462	-3 226	-12 579	-14 297	-15 637
საავტომობილო ტრანსპორტი, სხვა	0	0	0	0	-195	0	0
მილსადენები, ელექტროსადენები	-18 471	0	0	0	0	0	
ტურიზმი, კრედიტი	5 732	7 515	46 955	187 800	118 321	96 750	117 337
საქმიანი	5 732	7 515	33 841	116 880	82 825	67 725	71 576
პირადი	0	0	13 114	70 920	35 496	29 025	45 761
ტურიზმი, დებეტი	-22 950	-10 010	-156 130	-226 200	-130 145	-110 329	-107 077
საქმიანი	0	0	-146 952	-188 500	-91 102	-77 230	-62 105
პირადი	-22 950	-10 010	-9 178	-37 700	-39 044	-33 099	-44 972

დანართი 4-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7	8
სხვა მომსახურება, კრედიტი	4 531	16 015	60 521	27 352	1 533	8 796	27 186
კავშირგაბმულობა	4 531	13 251	30 261	15 634	1 533	8 796	12 486
მშენებლობა	0	0	8 279	0	0	0	0
დაზღვევა	0	0	0	0	0	0	0
ფინანსური მომსახურება	0	0	0	0	0	0	0
კომპიუტერები და ინფორმაცია	0	0	0	0	0	0	0
როიალტი და სალიცენზიო გადახდები	0	0	0	0	0	0	0
სხვა ბიზნეს მომსახურება	0	0	11 950	0	0	0	0
კულტურული ღონისძიებები	0	0	0	0	0	0	0
სამვათრობო მომსახურება, სხვაგან აუღრიცხავი	0	2 764	10 032	11 718	0	0	14 700
სხვა მომსახურება, დებეტი	-1 676	-6 108	-26 225	-38 908	-9 487	-16 616	-31 669
კავშირგაბმულობა	-1 040	-394	-238	-5 671	-419	-4 049	-9 794
მშენებლობა	0	0	0	0	0	0	0
დაზღვევა	-35	0	-21 048	-18 024	-9 068	-12 567	-13 084
ფინანსური მომსახურება	0	0	0	0	0	0	0
კომპიუტერები და ინფორმაცია	0	0	0	0	0	0	0
როიალტი და სალიცენზიო გადახდები	0	0	0	0	0	0	0

დანართი 4-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7	8
სხვა საქმიანი მომსახურება	0	0	-4 158	-5 418	0	0	-3 000
კულტურული ღონისძიებები	0	0	0	0	0	0	0
სამთავრობო მომსახურება, აუღრიცხავი სხვაგან	-601	-5 714	-782	-9 794	0	0	-5 791
გ. შემოსავალი	-60 670	-70 492	127 440	190 845	146 930	136 323	32 421
კრედიტი	4 022	5 530	186 600	243 281	211 403	183 601	97 813
დებეტი	-64 692	-76 022	-59 160	-52 436	-64 473	-47 278	-65 392
მომსახურეთა ხელფასები, კრედიტი	452	699	180 800	235 625	211 403	178 531	94 251
მომსახურეთა ხელფასები, დებეტი	-1 954	-1 802	-5 750	-4 510	-16 839	-14 545	-7 184
შემოსავალი ინვესტიციებიდან, კრედიტი	3 570	4 831	5 800	7 656	0	5 069	3 562
პირდაპირი ინვესტიციები	0	0	0	0	0	0	0
პორთფელის ინვესტიციები	0	0	0	0	0	0	43
სხვა ინვესტიციები	3 570	4 831	5 800	7 656	0	5 069	3 519
შემოსავალი ინვესტიციებიდან, დებეტი	-62 738	-74 220	-53 410	-47 926	-47 634	-32 732	-58 208
პირდაპირი ინვესტიციები	0	0	-2 750	0	-294	-304	-10 984
პორთფელის ინვესტიციები	0	0	-27	-656	0	0	-1 768
სხვა ინვესტიციები	-62 738	-74 220	-50 633	-47 270	-47 340	-32 429	-45 456
დ. მიმდინარე ტრანსფერტები	113 921	84 118	196 354	208 280	195 758	236 1345	228 476

დანართი 4-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7	8
კრედიტი	113 924	84 118	205 394	220 061	228 781	264 454	246 477
სახელმწიფო სექტორი	67 115	51 844	25 708	8 993	31 759	140 030	103 270
სხვა სექტორები	46 809	32 274	179 686	211 068	197 022	124 424	143 207
მომსახურეთა გზავნილები	0	0	103 104	137 273	149 508	63 269	87 109
სხვა მიმდინარე ტრანსფერტები	46 809	32 274	76 582	73 796	47 514	61 155	56 098
დებეტი	-3	0	-9 040	-11 781	-33 023	-28 320	-18 001
სახელმწიფო სექტორი	-3	0	-9 040	-11 781	-10 570	-8 927	-4 713
სხვა სექტორები	0	0	0	0	-22 453	-19 394	-13 289
მომსახურეთა გზავნილები	0	0	0	0	-22 453	-19 394	-13 289
სხვა მიმდინარე ტრანსფერტები	0	0	0	0	0	0	0
კაპიტალისა და ფინანსური ანგარიში	253 577	321 471	373 320	460 584	237 603	107 376	166 627
კაპიტალის ანგარიში	0	46 733	-6 458	-6 051	-7 080	-4 763	-5 170
კრედიტი	0	46 733	0	0	0	0	0
დებეტი	0	0	-6 458	-6 051	-7 080	-4 763	-5 170
კაპიტალური ტრანსფერტები, კრედიტი	0	46733	0	0	0	0	0
სახელმწიფო სექტორი	0	46 733	0	0	0	0	0
ვალის პატიება	0	0	0	0	0	0	0
სხვა კაპიტალური ტრანსფერტები	0	46 733	0	0	0	0	0

დანართი 4-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7	8
სხვა სექტორები	0	0	0	0	0	0	0
მიგრანტების ტრანსფერტები	0	0	0	0	0	0	0
ვალის პატიება	0	0	0	0	0	0	0
სხვა კაპიტალური ტრანსფერტები	0	0	0	0	0	0	0
კაპიტალური ტრანსფერტები, დებეტი	0	0	-6 458	-6 051	-7 080	-4 763	-5 170
სახელმწიფო სექტორი	0	0	0	0	0	0	0
ვალის პატიება	0	0	0	0	0	0	0
სხვა კაპიტალური ტრანსფერტები	0	0	0	0	0	0	0
სხვა სექტორები	0	0	-6 458	-6 051	-7 080	-4 763	-5 170
მიგრანტების ტრანსფერტები	0	0	-6 458	-6 051	-7 080	-4 763	-5 170
ვალის პატიება	0	0	0	0	0	0	0
სხვა კაპიტალური ტრანსფერტები	0	0	0	0	0	0	0
არაწარმოებული არაფინანსური აქტივები, კრედიტი	0	0	0	0	0	0	0
არაწარმოებული არაფინანსური აქტივები, დებეტი	0	0	0	0	0	0	0
ფინანსური ანგარიში	253 577	274 733	373 770	466 635	244 683	112 133	171 797
ა. პირდაპირი ინვესტიციები	0	0	242 586	265 332	81 239	131 698	109 933
საქართველოდან საზღვარგარეთ (აქტივი)	0	0	0	0	-968	466	93

დანართი 4-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7	8
საზღვარგარეთიდან საქართველოში (პასივი)	0	0	242 586	265 332	82 207	131 232	109 840
ბ. პორთფელის ინვესტიციები	0	0	2 408	0	6	2 744	2
საქართველოდან საზღვარგარეთ (აქტივი)	0	0	0	0	6	2 744	2
საზღვარგარეთიდან საქართველოში (პასივი)	0	0	2 408	0	0	0	0
გ. სხვა ინვესტიციები	210 261	276 922	148 854	128 661	159 944	-42 304	108 794
აქტივები	-8 915	0	-24 913	-41 820	9 416	-7 813	-24 510
სავაჭრო კრედიტები	-8 915	0	0	0	0	0	0
სახელმწიფო სექტორი: გრძელვადიანი	0	0	0	0	0	0	0
სახელმწიფო სექტორი: მოკლევადიანი	0	0	0	0	0	0	0
სხვა სექტორები: გრძელვადიანი	0	0	0	0	0	0	0
სხვა სექტორები: მოკლევადიანი	-8 915	0	0	0	0	0	0
სესხები	0	0	0	0	7 225	-2 706	-1 313
ფულად საკრედიტო ორგანოები: გრძელვადიანი	0	0	0	0	0	0	0
ფულად საკრედიტო ორგანოები: მოკლევადიანი	0	0	0	0	0	0	0
სახელმწიფო სექტორი: გრძელვადიანი	0	0	0	0	0	0	0
სახელმწიფო სექტორი: მოკლევადიანი	0	0	0	0	0	0	0

დანართი 4-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7	8
ბანკები: გრძელვადიანი	0	0	0	0	1 817	-1 449	974
ბანკები: მოკლევადიანი	0	0	0	0	5 407	-1 257	-2 287
სხვა სექტორები: გრძელვადიანი	0	0	0	0	0	0	0
სხვა სექტორები: მოკლევადიანი	0	0	0	0	0	0	0
ვალუტა და დეპოზიტები	0	0	-24 913	-41 820	-1 974	-2 765	-21 120
ფულად საკრედიტო ორგანოები	0	0	0	0	0	0	0
სახელმწიფო სექტორი	0	0	0	0	0	0	0
ბანკები	0	0	-15 028	-23 168	-1 974	-2 765	-21 120
სხვა სექტორები	0	0	-9 885	-18 651	0	0	0
სხვა აქტივები	0	0	0	0	4 165	-2 342	-2 078
ფულად საკრედიტო ორგანოები: გრძელვადიანი	0	0	0	0	0	0	0
ფულად საკრედიტო ორგანოები: მოკლევადიანი	0	0	0	0	0	0	0
სახელმწიფო სექტორი: გრძელვადიანი	0	0	0	0	0	0	0
სახელმწიფო სექტორი: მოკლევადიანი	0	0	0	0	0	0	0
ბანკები: გრძელვადიანი	0	0	0	0	4 165	-2 342	-2 078
ბანკები: მოკლევადიანი	0	0	0	0	0	0	0
სხვა სექტორები: გრძელვადიანი	0	0	0	0	0	0	0

დანართი 4-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7	8
სხვა სექტორები: მოკლევადიანი	0	0	0	0	0	0	0
პასივები (ვალდებულებები)	219 176	276 922	173 768	170 481	150 529	-34 492	133 305
სავაჭრო კრედიტები (ჩენს მიერ მიღებული)	2 475	0	1 388	15 000	0	0	0
სახელმწიფო სექტორი: გრძელვადიანი	0	0	0	15 000	0	0	0
სახელმწიფო სექტორი: მოკლევადიანი	2 475	0	1 388	0	0	0	0
სხვა სექტორები: გრძელვადიანი	0	0	0	0	0	0	0
სხვა სექტორები: მოკლევადიანი	0	0	0	0	0	0	0
სესხები	-84 798	45 001	432 320	304 663	213 254	-93 549	19 904
ფულად საკრედიტო ორგანოები: გრძელვადიანი	-84 798	45 001	76 486	36 722	-16 362	-26 243	8 695
ფულად საკრედიტო ორგანოები: მოკლევადიანი	0	0	0	0	0	0	0
სახელმწიფო სექტორი: გრძელვადიანი	0	0	355 833	267 941	191 443	-73 958	-12 896
სახელმწიფო სექტორი: მოკლევადიანი	0	0	0	0	0	0	0
ბანკები: გრძელვადიანი	0	0	0	0	7 906	4 420	18 746
ბანკები: მოკლევადიანი	0	0	0	0	30 268	2 232	5 360
სხვა სექტორები: გრძელვადიანი	0	0	0	0	0	0	0
სხვა სექტორები: მოკლევადიანი	0	0	0	0	0	0	0

დანართი 4-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7	8
ვალუტა და დეპოზიტები	0	0	7 360	37 325	2 493	512	1 793
ფულად საკრედიტო ორგანოები	0	0	0	0	0	0	0
სახელმწიფო სექტორი	0	0	0	0	0	0	0
ბანკები	0	0	7 360	37 325	2 493	512	1 793
სხვა სექტორები	0	0	0	0	0	0	0
სხვა პასივები (სხვა ვალდებულებები)	301 499	231 921	-267 300	-186 507	-65 219	58 545	111 607
ფულად საკრედიტო ორგანოები: გრძელვადიანი	0	0	0	0	0	0	0
ფულად საკრედიტო ორგანოები: მოკლევადიანი	0	0	0	0	0	0	0
სახელმწიფო სექტორი: გრძელვადიანი	0	0	-9 439	-103 417	0	0	0
სახელმწიფო სექტორი: მოკლევადიანი	301 499	231 921	-257 861	-83 091	-50 933	58 470	112 109
ბანკები: გრძელვადიანი	0	0	0	0	-14 285	0	-502
ბანკები: მოკლევადიანი	0	0	0	0	0	75	0
სხვა სექტორები: გრძელვადიანი	0	0	0	0	0	0	0
სხვა სექტორები: მოკლევადიანი	0	0	0	0	0	0	0
დ. სარეზერვო აქტივები („+“ – შემცირება, „-“ – ზრდა)	43316	-2 184	-14 070	72 643	3 493	20 001	-46 932

დანართი 4-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7	8
მონეტარული ოქრო	0	0	617	5	-6	29	-4
სესხის სპეციალური უფლებები	0	0	31	114	-213	5 150	-686
სარეზერვო პოზიცია ფონდში	0	0	0	4	-4	1	0
უცხოური ვალუტა	43 316	-2 184	-14 719	72 520	3 716	14 822	-46 242
წმინდა შეცდომები და გამოტოვებები	109 875	248 057	140 526	-170 966	26 445	53 849	44 797

საქართველოს საგადასახდელო ბალანსი
2002-2007 წწ. (ათას აშშ დოლარი)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	2	3	4	5	6	7
მიმდინარე ანგარიში	-215 711	-383 329,9	-353 554,3	-709 482,4	-1 173 748,7	-2 005 873,6
საქონელი	-489 004	-638 005,7	-915 539,8	-1 214 196,3	-2 019 354,3	-2 895 825,2
კრედიტი	603 334	830 555,1	1 092 111,4	1 472 437,3	1 666 525,9	2 088 284,8
დებეტი	-1 092 338	-1 468 560,8	-2 007 651,2	-2 686 633,5	-3 685 880,2	-4 984 110,0
ზოგადი ვაჭრობა	-525 841	-676 699,6	-951 728,0	-1 256 837,0	-2 112 825,9	-2 978 444,8
ექსპორტი	540 779	743 276,5	1 024 701,5	1 361 296,4	1 517 410,2	1 963 121,6
საქონლის ექსპორტი სავაჭრო სტატისტიკაში	294 539,1	394 927,0	594 612,3	774 675,2	880 404,0	1 143 695,9
შესწორებები	246 240	348 349,4	430 089,2	586 621,3	637 006,1	819 425,7
მოცვა	246 239,7	348 349,4	430 089,2	586 621,3	637 006,1	819 425,7
კლასიფიკაცია	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
შეფასება	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
დრო	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
იმპორტი	-1 066 620	-1 419 976,1	-1 976 429,5	-2 618 133,4	-3 630 236,1	-4 941 566,4
საქონლის იმპორტი სავაჭრო სტატისტიკაში	-701 376,7	-1 010 487,9	-1 652 519,4	-2 203 081,5	-3 306 224,5	-4 691 720,7
შესწორებები	-365 243	-409 488,2	-323 910,1	-415 051,9	-324 011,5	-249 845,6
მოცვა	-365 243,5	-409 488,2	-323 910,1	-414 759,0	-324 011,5	-249 845,6
კლასიფიკაცია	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
შეფასება	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
დრო	0,0	0,0	0,0	-292,9	0,0	0,0
საქონელი გადამუშავებისათვის	1 625	811,6	3 239,4	277,4	40 582,6	4 528,7
კრედიტი	20 017	39 854,0	23 607,4	50 203,1	76 163,5	31 802,8
დებეტი	-18 392	-39 042,3	-20 368,0	-49 925,7	-35 580,9	-27 274,1
გადამუშავება საზღვარგარეთ	-291	-1 300,2	429,0	722,0	511,0	-2 080,3
კრედიტი	1 368,0	2 534,1	3 421,0	3 072,8	4 322,9	883,6
დებეტი	-1 659,2	-3 834,3	-2 992,1	-2 350,8	-3 811,9	-2 963,9
გადამუშავება საქართველოში	1 917	2 111,8	2 810,5	-444,6	40 071,6	6 609,0
კრედიტი	18 649,3	37 319,9	20 186,4	47 130,3	71 840,6	30 919,2
დებეტი	-16 732,8	-35 208,0	-17 375,9	-47 574,9	-31 769,0	-24 310,2
საქონლის რემონტი	6 200	20 633,1	12 322,7	3 771,0	-2 254,4	-637,5
კრედიტი	6 200,0	20 633,1	12 385,3	7 918,7	3 528,3	722,9
დებეტი	0,0	0,0	-62,5	-4 147,7	-5 782,7	-1 360,4
პორტებში შექმნილი საქონელი	352	-1 353,8	1 799,0	3 855,1	5 915,9	9 400,9
კრედიტი	7 677	8 179,5	12 587,5	18 276,3	20 052,6	23 245,7
დებეტი	-7 326	-9 533,3	-10 788,6	-14 421,2	-14 136,7	-13 844,8
საზღვაო პორტებში	2 106	1 563,1	2 851,6	3 163,3	3 814,5	3 711,2
კრედიტი	2 288,0	1 801,6	3 073,6	3 562,1	4 182,2	4 003,3
დებეტი	-181,8	-238,5	-222,0	-398,8	-367,6	-292,1
აეროპორტებში	-1 755	-2 916,9	-1 052,6	691,8	2 101,3	5 689,7

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
კრედიტი	5 389,2	6 377,9	9 514,0	14 714,2	15 870,4	19 242,4
დებეტი	-7 143,8	-9 294,8	-10 566,5	-14 022,4	-13 769,1	-13 552,7
სხვა პორტებში	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
კრედიტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
დებეტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
არამონეტარული ოქრო	28 661	18 602,9	18 827,1	34 737,1	49 227,5	69 327,4
კრედიტი	28 660,6	18 612,0	18 829,7	34 742,7	49 371,4	69 391,7
დებეტი	0	-9,1	-2,6	-5,6	-143,9	-64,3
ოქრო როგორც მარაგი	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
კრედიტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
დებეტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა	28 661	18 602,9	18 827,1	34 737,1	49 227,5	69 327,4
კრედიტი	28 660,6	18 612,0	18 829,7	34 742,7	49 371,4	69 391,7
დებეტი	0,0	-9,1	-2,6	-5,6	-143,9	-64,3
მომსახურება	44 939	61 205,1	69 627,9	83 529,2	158 025,9	161 306,5
კრედიტი	408 362	457 954,8	554 762,0	715 043,4	885 033,9	1 094 070,2
დებეტი	-363 423	-396 749,7	-485 134,1	-631 514,2	-727 008,0	-932 763,7
ტრანსპორტი	92 191	76 286,2	60 488,0	43 707,1	23 022,5	4 121,8
კრედიტი	200 735	213 440,8	265 968,5	331 755,4	410 807,6	511 425,5
დებეტი	-108 544	-137 154,5	-205 480,5	-288 048,3	-387 785,0	-507 303,7
მგზავრები	-21 907	-15 615,6	-16 882,2	-22 924,0	-42 208,3	-45 073,6

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
კრედიტი	17 715	24 712,1	32 055,0	45 543,7	47 984,3	56 037,8
დებეტი	-39 623	-40 327,7	-48 937,3	-68 467,7	-90 192,5	-101 111,4
ფრახტი	81 088	56 399,9	10 349,9	-17 896,3	-45 147,6	-73 754,9
კრედიტი	138 546	139 939,3	150 011,4	174 114,2	226 995,0	307 520,8
დებეტი	-57 457	-83 539,5	-139 661,5	-192 010,5	-272 142,5	-381 275,6
სხვა	33 010	35 502,0	67 020,3	84 527,4	110 378,4	122 950,3
კრედიტი	44 474	48 789,3	83 902,0	112 097,5	135 828,4	147 867,0
დებეტი	-11 464	-13 287,4	-16 881,6	-27 570,2	-25 450,0	-24 916,7
საზღვაო ტრანსპორტი	13 705	4 228,7	-4 633,0	-6 037,8	-9 820,1	-36 859,7
კრედიტი	38 093	41 621,9	61 254,4	75 200,6	94 851,2	109 697,4
დებეტი	-24 388	-37 393,1	-65 887,4	-81 238,4	-104 671,3	-146 557,1
მგზავრები	-191	-147,1	71,3	492,0	1 045,8	1 340,6
კრედიტი	619,7	638,1	762,1	1 331,4	1 921,7	1 805,0
დებეტი	-810,8	-785,2	-690,9	-839,4	-875,9	-464,3
ფრახტი	-20 278	-33 017,4	-60 031,1	-72 017,3	-92 231,0	-135 182,3
კრედიტი	734,8	1 138,1	2 056,9	3 861,6	5 336,1	5 453,3
დებეტი	-21 013,2	-34 155,5	-62 088,0	-75 878,9	-97 567,0	-140 635,5
სხვა	34 175	37 393,2	55 326,8	65 487,5	81 365,1	96 982,0
კრედიტი	36 738,3	39 845,6	58 435,4	70 007,6	87 593,5	102 439,2
დებეტი	-2 563,8	-2 452,5	-3 108,6	-4 520,1	-6 228,3	-5 457,2
საკაერო ტრანსპორტი	-27 591	-22 201,9	-13 207,3	-15 618,8	-21 557,6	-47 769,0
კრედიტი	20 230	28 230,1	50 981,0	76 559,6	83 454,9	83 422,7

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
დებეტი	-47 821	-50 432,1	-64 188,4	-92 178,4	-105 012,5	-131 191,7
მგზავრები	-17 297	-9 752,0	-9 296,7	-11 444,1	-20 423,8	-21 832,3
კრედიტი	14 471,3	21 605,9	28 786,2	40 043,0	39 619,6	43 723,9
დებეტი	-31 768,3	-31 357,9	-38 082,9	-51 487,1	-60 043,4	-65 556,2
ფრახტი	-8 832	-10 210,9	-14 979,1	-22 153,1	-29 230,6	-50 785,6
კრედიტი	0,0	0,0	0,0	569,3	881,7	1 650,0
დებეტი	-8 831,9	-10 210,9	-14 979,1	-22 722,4	-30 112,2	-52 435,7
სხვა	-1 462	-2 239,0	11 068,5	17 978,3	28 096,8	24 848,9
კრედიტი	5 758,6	6 624,2	22 194,9	35 947,3	42 953,7	38 048,8
დებეტი	-7 220,8	-8 863,2	-11 126,3	-17 969,0	-14 856,9	-13 199,8
სხვა ტრანსპორტი	106 077	94 259,4	78 328,3	65 363,7	54 400,2	88 750,5
კრედიტი	142 412	143 588,8	153 733,0	179 995,1	232 501,4	318 305,4
დებეტი	-36 335	-49 329,3	-75 404,7	-114 631,5	-178 101,3	-229 554,9
მგზავრები	-4 419	-5 716,5	-7 656,8	-11 971,8	-22 830,2	-24 582,0
კრედიტი	2 624	2 468,0	2 506,7	4 169,3	6 443,0	10 508,9
დებეტი	-7 044	-8 184,6	-10 163,5	-16 141,1	-29 273,2	-35 090,8
ფრახტი	110 199	99 628,2	85 360,1	76 274,0	76 313,9	112 213,1
კრედიტი	137 811	138 801,2	147 954,6	169 683,2	220 777,2	300 417,5
დებეტი	-27 612	-39 173,1	-62 594,5	-93 409,2	-144 463,3	-188 204,4
სხვა	298	347,8	625,0	1 061,5	916,5	1 119,4
კრედიტი	1 977	2 319,5	3 271,7	6 142,6	5 281,2	7 379,1
დებეტი	-1 679	-1 971,7	-2 646,8	-5 081,1	-4 364,8	-6 259,7

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
<i>სხვა ტრანსპორტის კლასიფიკაცია</i>	0					
კოსმოსური ტრანსპორტი	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
კრედიტი	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
დებეტი	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
რკინიგზის ტრანსპორტი	71 897	65 508,2	58 380,2	57 475,5	57 269,3	44 524,6
კრედიტი	83 098	82 118,6	85 684,9	93 885,0	112 451,6	110 699,9
დებეტი	-11 201	-16 610,4	-27 304,6	-36 409,5	-55 182,3	-66 175,3
მგზავრები	-290	-315,2	-463,3	-564,1	-770,7	-643,7
<i>კრედიტი</i>	64,5	62,9	71,6	84,9	152,2	156,5
<i>დებეტი</i>	-354,1	-378,1	-534,8	-649,0	-922,8	-800,2
ფრახტი	72 295	65 985,7	59 111,2	58 397,2	58 582,6	45 822,1
კრედიტი	83 033,5	82 055,7	85 613,3	93 800,1	112 299,4	110 543,4
დებეტი	-10 738,0	-16 070,0	-26 502,1	-35 402,9	-53 716,9	-64 721,3
სხვა	-108	-162,3	-267,7	-357,6	-542,6	-653,8
კრედიტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
დებეტი	-108,5	-162,3	-267,7	-357,6	-542,6	-653,8
საგზაო ტრანსპორტი	-12 807	-18 991,6	-31 046,5	-47 130,3	-93 620,3	-122 787,5
კრედიტი	12 327	13 727,3	17 053,5	31 091,6	29 298,7	40 592,1
დებეტი	-25 135	-32 718,9	-48 100,0	-78 221,9	-122 918,9	-163 379,6
მგზავრები	-4130	-5 401,4	-7 193,5	-11 407,7	-22 059,5	-23 938,2
კრედიტი	2 559,7	2 405,1	2 435,2	4 084,4	6 290,8	10 352,4

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
დებეტი	-6 689,5	-7 806,5	-9 628,6	-15 492,1	-28 350,4	-34 290,6
ფრახტი	-9084	-14 100,4	-24 745,7	-37 141,7	-73 019,8	-100 622,4
კრედიტი	7 790,5	9 002,7	11 346,7	20 864,6	17 726,6	22 860,7
დებეტი	-16 874,1	-23 103,0	-36 092,4	-58 006,3	-90 746,4	-123 483,1
სხვა	406	510,1	892,7	1 419,1	1 459,1	1 773,2
კრედიტი	1 977,0	2 319,5	3 271,7	6 142,6	5 281,2	7 379,1
დებეტი	-1 570,9	-1 809,4	-2 379,1	-4 723,5	-3 822,2	-5 605,9
შიდაწყლის ტრანსპორტი	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
კრედიტი	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
დებეტი	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
მგზავრები	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
კრედიტი	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
დებეტი	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ფრახტი	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
კრედიტი	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
დებეტი	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
კრედიტი	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
დებეტი	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
მილსადენი	46 986,8	47 742,8	50 994,6	55 018,5	90 751,2	167 013,4

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
კრედიტი	46 986,8	47 742,8	50 994,6	55 018,5	90 751,2	167 013,4
დებეტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა დამხმარე და დამატებითი სატრანსპორტო მომსახურება	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
კრედიტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
დებეტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ტურიზმი	-23 219,4	16 905,6	29 234,8	72 601,4	145 926,7	207 975,0
კრედიტი	125 661,7	147 079,7	176 598,5	241 441,5	312 570,9	383 745,8
დებეტი	-148 881,1	-130 174,1	-147 363,7	-168 840,1	-166 644,2	-175 770,8
საქმიანი	-5 367,4	17 650,4	3 678,5	32 261,5	55 129,5	94 310,1
კრედიტი	73 905,6	87 302,2	105 403,9	143 298,1	167 686,4	210 195,9
დებეტი	-79 272,9	-69 651,8	-101 725,4	-111 036,6	-112 556,9	-115 885,9
სეზონური და მოსაზღვრე ქვეყნის მუშაკთა ხარჯები	-2 023,1	-2 621,1	-3 242,1	-4 910,3	-7 411,9	-9 760,8
კრედიტი	712,9	774,3	1 027,6	1 953,1	1 363,5	679,7
დებეტი	-2 736,0	-3 395,4	-4 269,7	-6 863,4	-8 775,4	-10 440,4
სხვა	-3 344,3	20 271,5	6 920,6	37 171,8	62 541,4	104 070,8
კრედიტი	73 192,6	86 527,8	104 376,3	141 345,0	166 322,9	209 516,2
დებეტი	-76 536,9	-66 256,4	-97 455,7	-104 173,2	-103 781,6	-105 445,4
პირადი	-17 852,0	-744,8	25 556,3	40 339,9	90 797,3	113 664,9
კრედიტი	51 756,2	59 777,6	71 194,6	98 143,4	144 884,5	173 549,8
დებეტი	-69 608,2	-60 522,4	-45 638,2	-57 803,5	-54 087,3	-59 884,9

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
ჯანდაცვის ხარჯები	-9 381,9	-6 946,5	-3 253,9	-3 199,4	-2 607,0	-276,8
<i>კრედიტი</i>	96,8	103,2	140,1	199,1	211,7	271,9
<i>დებეტი</i>	-9 478,6	-7 049,7	-3 394,0	-3 398,5	-2 818,8	-548,7
განათლების ხარჯები	-49 380,9	-36 422,9	-28 313,6	-38 701,2	-38 431,2	-38 417,6
<i>კრედიტი</i>	5 264,5	4 047,0	3 392,1	4 632,5	4 397,4	4 295,9
<i>დებეტი</i>	-54 645,5	-40 469,8	-31 705,7	-43 333,7	-42 828,6	-42 713,5
სხვა	40 910,8	42 624,6	57 123,9	82 240,5	131 835,5	152 359,3
<i>კრედიტი</i>	46 394,9	55 627,4	67 662,3	93 311,8	140 275,4	168 982,0
<i>დებეტი</i>	-5 484,1	-13 002,8	-10 538,4	-11 071,3	-8 439,9	-16 622,8
კავშირგაბმულობის მომსახურება	6 969,9	8 437,2	4 393,1	2 410,5	3 158,5	3 118,6
<i>კრედიტი</i>	17 483,2	24 205,3	17 712,6	19 757,6	17 547,3	14 496,7
<i>დებეტი</i>	-10 513,2	-15 768,1	-13 319,5	-17 347,1	-14 388,9	-11 378,1
საფოსტო და კურიერული მომსახურება	863,6	831,8	923,2	767,3	843,4	922,0
<i>კრედიტი</i>	1 076,7	1 095,7	1 288,8	1 262,9	1 255,5	1 380,2
<i>დებეტი</i>	-213,1	-263,8	-365,6	-495,6	-412,0	-458,2
ტელეკომუნიკაციური მომსახურება	6 106,3	7 605,4	3 469,9	1 643,2	2 315,0	2 196,6
<i>კრედიტი</i>	16 406,5	23 109,7	16 423,8	18 494,7	16 291,9	13 116,5
<i>დებეტი</i>	-10 300,1	-15 504,3	-12 953,9	-16 851,6	-13 976,9	-10 919,9
სამშენებლო მომსახურება	-14 522,7	-14 941,2	-7 131,1	-16 031,5	-4 287,6	-3 405,2
<i>კრედიტი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2 762,5
<i>დებეტი</i>	-14 522,7	-14 941,2	-7 131,1	-16 031,5	-4 287,6	-6 167,6

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
მშენებლობა საზღვარგარეთ	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2 762,5
<i>კრედიტი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2 762,5
<i>დებეტი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
მშენებლობა საქართველოში	-14 522,7	-14 941,2	-7 131,1	-16 031,5	-4 287,6	-6 167,6
<i>კრედიტი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>დებეტი</i>	-14 522,7	-14 941,2	-7 131,1	-16 031,5	-4 287,6	-6 167,6
სადაზღვევო მომსახურება	-8 701,5	-18 326,1	-32 316,0	-47 964,7	-66 936,9	-97 800,4
<i>კრედიტი</i>	9 320,6	9 542,6	9 971,7	10 957,7	13 415,4	13 022,4
<i>დებეტი</i>	-18 022,2	-27 868,8	-42 287,8	-58 922,4	-80 352,3	-110 822,8
სიცოცხლის დაზღვევა და საპ. ფონდი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>კრედიტი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>დებეტი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ფრახტი	-6 088,1	-12 719,9	-26 421,0	-38 712,0	-56 941,3	-84 428,0
<i>კრედიტი</i>	8 303,3	8 205,6	8 561,3	9 380,0	11 229,9	11 054,3
<i>დებეტი</i>	-14 391,4	-20 925,4	-34 982,3	-48 092,0	-68 171,3	-95 482,3
სხვა პირდაპირი დაზღვევა	576,7	538,7	551,4	-422,0	148,7	-811,1
<i>კრედიტი</i>	662,8	654,3	694,1	596,5	1 058,3	572,3
<i>დებეტი</i>	-86,2	-115,6	-142,7	-1 018,5	-909,6	-1 383,5
მეორადი დაზღვევა	-3 544,6	-6 827,7	-7 162,8	-9 811,8	-11 271,4	-13 957,0
<i>კრედიტი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>დებეტი</i>	-3 544,6	-6 827,7	-7 162,8	-9 811,8	-11 271,4	-13 957,0

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
დამხმარე მომსახურება	354,5	682,8	716,3	981,2	1 127,1	1 395,7
<i>კრედიტი</i>	354,5	682,8	716,3	981,2	1 127,1	1 395,7
<i>დებეტი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ფინანსური მომსახურება (დაზღვევისგან გასხვავებული)						
	5 166,2	8 365,8	14 800,8	18 060,0	14 716,2	-2 985,3
<i>კრედიტი</i>	7 958,0	10 327,7	17 398,2	20 269,8	18 882,3	9 125,2
<i>დებეტი</i>	-2 791,8	-1 962,0	-2 597,3	-2 209,8	-4 166,1	-12 110,5
კომპიუტერული და საინფორმაციო მომსახურება						
	-503,6	-687,6	-682,4	-960,4	-246,4	-377,8
<i>კრედიტი</i>	0,0	0,0	19,9	119,6	537,6	1 886,3
<i>დებეტი</i>	-503,6	-687,6	-702,3	-1 080,0	-783,9	-2 264,1
კომპიუტერული მომსახურება						
	-201,4	-275,0	-275,1	-285,3	-220,0	-377,6
<i>კრედიტი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	44,0	1 003,2
<i>დებეტი</i>	-201,4	-275,0	-275,1	-285,3	-264,0	-1 380,7
საინფორმაციო მომსახურება						
	-302,2	-412,5	-407,4	-675,1	-26,3	-0,2
<i>კრედიტი</i>	0,0	0,0	19,9	119,6	493,6	883,2
<i>დებეტი</i>	-302,2	-412,5	-427,3	-794,7	-519,9	-883,3
როიალტი და სალიცენზიო გადასახადი						
	-5 175,4	-4 313,0	2 053,4	3 973,8	7 908,4	5 758,8
<i>კრედიტი</i>	5 510,0	6 288,5	7 724,9	9 294,6	12 932,0	10 630,3
<i>დებეტი</i>	-10 685,4	-10 601,5	-5 671,5	-5 320,8	-5 023,6	-4 871,5

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
სხვა საქმიანი მომსახურება	-5 260,6	-8 401,6	-4 528,5	-15 267,6	-14 915,5	-14 461,1
კრედიტი	3 748,6	7 401,9	10 600,6	10 835,7	8 762,6	20 298,6
დებეტი	-9 009,2	-15 803,4	-15 129,1	-26 103,2	-23 678,0	-34 759,7
ვაჭრობა და მასთან დაკავშირებული მომსახურება	0,0	0,0	0,0	-171,9	-366,8	-161,4
კრედიტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	326,5
დებეტი	0,0	0,0	0,0	-171,9	-366,8	-487,9
ვაჭრობა	0,0	0,0	0,0	-171,9	-366,8	-161,4
კრედიტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	326,5
დებეტი	0,0	0,0	0,0	-171,9	-366,8	-487,9
სხვა	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
კრედიტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
დებეტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ოპერაციული ლიზინგი	-208,3	-682,4	300,8	-8 389,7	-8 367,5	-3 759,5
კრედიტი	3 748,6	7 401,9	7 806,4	5 868,9	3 901,8	10 349,2
დებეტი	-3 956,8	-8 084,3	-7 505,6	-14 258,5	-12 269,3	-14 108,7
სხვადასხვა საქმიანი, პროფესიული და ტექნიკური მომსახურება	-5 052,3	-7 719,1	-4 829,3	-6 706,0	-6 181,1	-10 540,2
კრედიტი	0,0	0,0	2 794,2	4 966,8	4 860,8	9 622,8
დებეტი	-5 052,3	-7 719,1	-7 623,5	-11 672,8	-11 041,9	-20 163,0

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
იურიდიული, საბუღალტრო, ადმინისტრაციული და საზოგადოებრივი მომსახურება	-3 578,4	-5 272,3	-2 649,4	-3 620,0	-3 184,7	-1 292,4
კრედიტი	0,0	0,0	2 794,2	4 966,8	4 755,4	5 998,7
დებეტი	-3 578,4	-5 272,3	-5 443,6	-8 586,8	-7 940,1	-7 291,0
<i>იურიდიული მომსახურება</i>	-98,4	-87,2	-87,0	-85,4	-212,2	-844,0
<i>კრედიტი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	54,4
<i>დებეტი</i>	-98,4	-87,2	-87,0	-85,4	-212,2	-898,3
<i>საბუღალტრო, აუდიტორული, ანგარიშგებასთან დაკავშირებული მომსახურება</i>	0,0	-167,2	-119,3	-1 180,0	-864,3	-136,8
<i>კრედიტი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	521,5
<i>დებეტი</i>	0,0	-167,2	-119,3	-1 180,0	-864,3	-658,2
<i>საქმიანი და მართვასთან დაკავშირებული საკონსულტაციო და საზოგადოებრივი მომსახურება</i>	-3 480,0	-5 017,9	-2 443,2	-2 354,6	-2 108,3	-311,7
<i>კრედიტი</i>	0,0	0,0	2 794,2	4 966,8	4 755,4	5 422,8
<i>დებეტი</i>	-3 480,0	-5 017,9	-5 237,3	-7 321,5	-6 863,6	-5 734,5
რეკლამა, ბაზრის გამოკვლევა და საზოგადოების გამოკითხვა	-673,5	-669,1	-585,4	-620,7	-528,6	459,5
კრედიტი	0,0	0,0	0,0	0,0	105,4	1 129,7
დებეტი	-673,5	-669,1	-585,4	-620,7	-634,0	-670,2

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
გამოკვლევა და განვითარება	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-18,8
კრედიტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
დებეტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-18,8
არქიტექტურული, საინჟინრო და სხვა ტექნიკური მომსახურება	-159,7	-1 059,1	-947,8	-1 133,3	-614,0	-4 761,6
კრედიტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	896,6
დებეტი	-159,7	-1 059,1	-947,8	-1 133,3	-614,0	-5 658,2
აგრარული, სამთო და ადგილობრივი დამუშავება	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
კრედიტი	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
დებეტი	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
მკვრივი ნარჩენების დამუშავება და წმენდა	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
კრედიტი	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
დებეტი	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა აგრარული და სამთო მომსახურება	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
კრედიტი	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
დებეტი	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა ბიზნეს მომსახურება	-640,7	-718,7	-646,6	-1 332,1	-1 853,9	-4 927,0
კრედიტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1 597,8
დებეტი	-640,7	-718,7	-646,6	-1 332,1	-1 853,9	-6 524,8

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
შვილობილ (კოოპერირებულ) საწარმოთა შორის გაწეული მომსახურება, სხვაგან დაუსახელებელი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
კრედიტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
დებეტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
პირადი, კულტურული და გასართობი მომსახურება	80,0	203,3	2 149,1	3 165,9	5 519,8	1 947,0
კრედიტი	80,0	203,3	2 149,1	3 165,9	5 519,8	8 681,4
დებეტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-6 734,4
აუდიო-ვიზუალური და მასთან დაკავშირებული მომსახურება	80,0	203,3	281,9	280,6	484,2	529,1
კრედიტი	80,0	203,3	281,9	280,6	484,2	1 004,6
დებეტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-475,5
სხვა პირადი, კულტურული და გასართობი მომსახურება	0,0	0,0	1 867,2	2 885,3	5 035,6	1 417,9
კრედიტი	0,0	0,0	1 867,2	2 885,3	5 035,6	7 676,8
დებეტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-6 258,9
სამთავრობო მომსახურება	-2 084,4	-2 323,7	1 166,7	19 834,5	44 160,1	57 415,0
კრედიტი	37 865,3	39 464,9	46 618,1	67 445,5	84 058,5	117 995,5
დებეტი	-39 949,7	-41 788,6	-45 451,4	-47 611,0	-39 898,4	-60 580,5
საელჩოები საკონსულოები	-572,4	-1 553,5	-5 355,7	-1 645,5	3 194,5	-7 213,8
კრედიტი	14 297,3	14 924,9	15 538,2	19 805,6	24 277,1	30 583,5
დებეტი	-14 869,7	-16 478,4	-20 893,9	-21 451,0	-21 082,6	-37 797,3

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
სამხედრო ერთეულები და უწყებები	-19 576,0	-18 604,0	-10 092,5	2 975,1	13 165,7	38 275,4
კრედიტი	5 324,0	6 296,0	11 832,5	22 899,0	24 371,0	46 632,6
დებეტი	-24 900,0	-24 900,0	-21 925,0	-19 923,9	-11 205,3	-8 357,2
სხვა	18 064,0	17 833,8	16 614,9	18 504,9	27 799,9	26 353,4
კრედიტი	18 244,0	18 244,0	19 247,4	24 740,9	35 410,4	40 779,4
დებეტი	-180,0	-410,2	-2 632,5	-6 236,0	-7 610,5	-14 426,0
შემოსავალი	11 596,5	13 472,1	78 480,3	62 146,9	163 636,2	39 393,7
კრედიტი	160 598,6	177 374,2	251 740,2	263 325,2	341 139,1	481 784,5
დებეტი	-149 002,1	-163 902,0	-173 259,8	-201 178,2	-177 502,8	-442 390,8
მუშაკთა შრომის ანაზღაურება, მათ შორის სეზონური, მოსაზღვრე და სხვა	136 230,4	152 394,9	221 309,8	229 247,9	295 113,2	379 416,5
კრედიტი	151 638,0	168 017,1	236 314,2	247 248,5	315 280,4	405 780,7
დებეტი	-15 407,6	-15 622,2	-15 004,4	-18 000,7	-20 167,3	-26 364,2
საინვესტიციო შემოსავალი	-124 634,0	-138 922,8	-142 829,5	-167 100,9	-131 476,9	-340 022,9
კრედიტი	8 960,5	9 357,0	15 426,0	16 076,6	25 858,6	76 003,8
დებეტი	-133 594,5	-148 279,8	-158 255,4	-183 177,5	-157 335,6	-416 026,7
პირდაპირი ინვესტიციები	-71 836,8	-84 927,0	-90 628,4	-112 711,9	-94 439,2	-297 550,5
კრედიტი	4 192,5	3 763,6	9 570,5	3 522,7	0,0	13,0
დებეტი	-76 029,3	-88 690,6	-100 198,9	-116 234,5	-94 439,2	-297 563,4
შემოსავალი აქციებიდან	-71 011,9	-80 182,4	-86 416,9	-105 535,7	-92 031,3	-222 221,5
კრედიტი	4 192,5	3 762,5	9 570,5	3 522,7	0,0	0,0
დებეტი	-75 204,4	-83 944,9	-95 987,4	-109 058,3	-92 031,3	-222 221,5

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
დივიდენდები და ფილიალების გადანაწილებული მოგება	-31 845,4	-31 966,9	-50 320,0	-60 570,9	-27 535,4	-173 266,0
კრედიტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
დებეტი	-31 845,4	-31 966,9	-50 320,0	-60 570,9	-27 535,4	-173 266,0
რეინვესტირებული შემოსავლები და ფილიალების გაუნაწილებელი მოგება	-39 166,5	-48 215,5	-36 096,9	-44 964,7	-64 495,9	-48 955,5
კრედიტი	4 192,5	3 762,5	9 570,5	3 522,7	0,0	0,0
დებეტი	-43 359,0	-51 978,0	-45 667,4	-48 487,4	-64 495,9	-48 955,5
შემოსავალი სესხებიდან (პროცენტი)	-824,9	-4 744,6	-4 211,5	-7 176,2	-2 407,9	-75 328,9
კრედიტი	0,0	1,1	0,0	0,0	0,0	13,0
დებეტი	-824,9	-4 745,7	-4 211,5	-7 176,2	-2 407,9	-75 341,9
პორტფელის ინვესტიციები	2 079,2	2 248,5	1 978,4	5 290,7	8 419,1	22 035,2
კრედიტი	2 155,9	2 324,5	2 023,3	5 354,6	8 953,1	23 258,5
დებეტი	-76,7	-76,0	-44,9	-63,9	-533,9	-1 223,2
შემოსავალი აქციებიდან (დივიდენდები)	-47,5	-42,7	-44,9	-32,7	-533,9	-1 223,2
კრედიტი	29,2	33,3	0,0	0,0	0,0	0,0
დებეტი	-76,7	-76,0	-44,9	-32,7	-533,9	-1 223,2
ეროვნული ბანკი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
კრედიტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
დებეტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
<i>სამთავრობო სექტორი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>კრედიტი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>დებეტი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>ბანკები</i>	-47,5	-42,7	-44,9	-32,7	-219,2	-1 163,6
<i>კრედიტი</i>	29,2	33,3	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>დებეტი</i>	-76,7	-76,0	-44,9	-32,7	-219,2	-1 163,6
<i>სხვა სექტორები</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	-314,7	-59,6
<i>კრედიტი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>დებეტი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	-314,7	-59,6
შემოსავალი სესხებიდან (პროცენტი)	2 126,7	2 291,1	2 023,3	5 323,4	8 953,1	23 258,5
<i>კრედიტი</i>	2 126,7	2 291,1	2 023,3	5 354,6	8 953,1	23 258,5
<i>დებეტი</i>	0,0	0,0	0,0	-31,2	0,0	0,0
<i>ობლიგაციები</i>	2127	2 291,1	2 023,3	5 354,6	8 953,1	23 258,5
<i>კრედიტი</i>	2127	2 291,1	2 023,3	5 354,6	8 953,1	23 258,5
<i>დებეტი</i>	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>ეროვნული ბანკი</i>	2127	2 291,1	2 023,3	5 354,6	8 953,1	22 638,8
<i>კრედიტი</i>	2127	2 291,1	2 023,3	5 354,6	8 953,1	22 638,8
<i>დებეტი</i>	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
<i>სამთავრობო სექტორი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>კრედიტი</i>	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>დებეტი</i>	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>ბანკები</i>	0	0,0	0,0	0,0	0,0	619,7
<i>კრედიტი</i>	0	0,0	0,0	0,0	0,0	619,7
<i>დებეტი</i>	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>სხვა სექტორები</i>	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>კრედიტი</i>	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>დებეტი</i>	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>ფულადი ბაზრის ინსტრუმენტები</i>	0	0,0	0,0	-31,2	0,0	0,0
<i>კრედიტი</i>	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>დებეტი</i>	0	0,0	0,0	-31,2	0,0	0,0
<i>ეროვნული ბანკი</i>	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>კრედიტი</i>	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>დებეტი</i>	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>სამთავრობო სექტორი</i>	0	0,0	0,0	-31,2	0,0	0,0
<i>კრედიტი</i>	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>დებეტი</i>	0	0,0	0,0	-31,2	0,0	0,0
<i>ბანკები</i>	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>კრედიტი</i>	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>დებეტი</i>	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
<i>სხვა სექტორები</i>	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>კრედიტი</i>	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>დებეტი</i>	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა ინვესტიციები	-54 876,3	-56 244,2	-54 179,5	-59 679,7	-45 456,9	-64 507,6
კრედიტი	2 612,1	3 269,0	3 832,1	7 199,3	16 905,6	52 732,4
დებეტი	-57 488,4	-59 513,2	-58 011,6	-66 879,1	-62 362,5	-117 240,0
ეროვნული ბანკი	-822,1	-523,6	-206,4	3 939,3	12 352,4	34 324,5
<i>კრედიტი</i>	926,4	1 332,9	1 628,8	5 687,0	14 031,6	35 656,7
<i>დებეტი</i>	-1 748,4	-1 856,5	-1 835,2	-1 747,6	-1 679,2	-1 332,2
სამთავრობო სექტორი	-41 760,2	-42 524,7	-38 310,2	-32 829,6	-28 758,2	-25 133,9
<i>კრედიტი</i>	0,0	0,0	0,0	211,9	312,2	19,1
<i>დებეტი</i>	-41 760,2	-42 524,7	-38 310,2	-33 041,6	-29 070,4	-25 153,0
ბანკები	-7 003,3	-8 220,6	-9 715,2	-19 975,2	-17 382,9	-59 834,5
<i>კრედიტი</i>	1 685,8	1 527,2	1 541,7	1 047,9	1 426,6	11 155,8
<i>დებეტი</i>	-8 689,1	-9 747,8	-11 256,9	-21 023,1	-18 809,6	-70 990,3
სხვა სექტორები	-5 290,7	-4 975,3	-5 947,6	-10 814,2	-11 668,2	-13 863,8
<i>კრედიტი</i>	0,0	408,9	661,6	252,6	1 135,2	5 900,7
<i>დებეტი</i>	-5 290,7	-5 384,1	-6 609,2	-11 066,8	-12 803,4	-19 764,5
მიმდინარე ტრანსფერტები	216 757,0	179 998,6	413 877,3	359 037,6	523 943,4	689 251,4
კრედიტი	245 782,7	216 306,0	465 360,6	413 435,0	586 956,8	769 284,0
დებეტი	-29 025,7	-36 307,4	-51 483,4	-54 397,4	-63 013,4	-80 032,5

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
სამთავრობო სექტორი	45 619,9	23 109,8	192 074,1	100 348,5	139 815,0	139 004,1
კრედიტი	69 768,2	49 956,5	231 631,0	141 445,2	191 436,6	207 576,2
(გდ) სამთავრობათმორისო გრანტები	23 750,4	8 053,0	76 315,8	61 950,7	81 367,4	112 901,4
(გდ) გრანტები მიღებული სავალუტო ფონდიდან	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა	46 017,8	41 903,5	155 315,1	79 494,5	110 069,2	94 674,8
დებეტი	-24 148,3	-26 846,7	-39 556,9	-41 096,8	-51 621,6	-68 572,1
სხვა სექტორები	171 137,1	156 888,8	221 803,1	258 689,2	384 128,4	550 247,3
კრედიტი	176 014,5	166 349,6	233 729,7	271 989,7	395 520,2	561 707,8
დებეტი	-4 877,4	-9 460,7	-11 926,5	-13 300,6	-11 391,8	-11 460,5
მუშაკთა გზავნილები	72 596,1	58 809,9	56 564,3	86 187,5	149 139,4	243 332,1
კრედიტი	74 690,9	64 496,4	64 013,3	93 792,5	152 955,3	245 028,2
დებეტი	-2 094,8	-5 686,5	-7 449,0	-7 605,0	-3 815,9	-1 696,1
სხვა ტრანსფერტები	98 541,0	98 079,0	165 238,8	172 501,6	234 989,0	306 915,2
კრედიტი	101 323,6	101 853,2	169 716,3	178 197,2	242 564,9	316 679,5
დებეტი	-2 782,6	-3 774,2	-4 477,5	-5 695,6	-7 575,9	-9 764,4
კაპიტალის და ფინანსური ანგარიში	202 530,9	389 366,1	342 409,4	681 247,2	1 232 358,0	2 027 175,9
კაპიტალის ანგარიში	18 428,3	19 868,2	40 679,9	58 644,3	171 156,2	127 575,7
კრედიტი	27 066,2	27 877,4	44 122,5	61 571,4	172 194,8	127 880,8
დებეტი	-8 637,9	-8 009,2	-3 442,6	-2 927,1	-1 038,6	-305,1

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
კაპიტალური ტრანსფერტი	18 428,3	19 868,2	40 679,9	58 644,3	171 156,2	127 575,7
კრედიტი	27 066,2	27 877,4	44 122,5	61 571,4	172 194,8	127 880,8
დებეტი	-8 637,9	-8 009,2	-3 442,6	-2 927,1	-1 038,6	-305,1
სამთავრობო სექტორი	17 850,5	21 117,2	35 096,8	48 279,7	145 402,2	67 911,2
კრედიტი	17 850,5	21 117,2	35 096,8	48 279,7	145 402,2	67 911,2
დებეტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ვალის პატიება	0,0	0,0	0,0	0,0	54 404,7	1,9
კრედიტი	0,0	0,0	0,0	0,0	54 404,7	1,9
(გდ) განსაკუთრებული დაფინანსება	0,0	0,0	0,0	0,0	2 180,4	1,9
სხვა	0,0	0,0	0,0	0,0	52 224,3	0,0
დებეტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა	17 850,5	21 117,2	35 096,8	48 279,7	90 997,5	67 909,3
კრედიტი	17 850,5	21 117,2	35 096,8	48 279,7	90 997,5	67 909,3
დებეტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა სექტორები	577,8	-1 249,0	5 583,1	10 364,6	25 754,1	59 664,5
კრედიტი	9 215,7	6 760,2	9 025,7	13 291,7	26 792,6	59 969,6
დებეტი	-8 637,9	-8 009,2	-3 442,6	-2 927,1	-1 038,6	-305,1
მიგრანტების ტრანსფერტი	-4 513,5	-4 543,7	-535,0	2 166,1	16 063,8	44 550,0
კრედიტი	4 124,5	3 465,5	2 907,6	5 093,2	17 102,3	44 855,0
დებეტი	-8 637,9	-8 009,2	-3 442,6	-2 927,1	-1 038,6	-305,1

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
ვალის პატიება	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
კრედიტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
დებეტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა	5 091,2	3 294,7	6 118,1	8 198,5	9 690,3	15 114,5
კრედიტი	5 091,2	3 294,7	6 118,1	8 198,5	9 690,3	15 114,5
დებეტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
არასაწარმოო არაფინანსური აქტივების ყიდვა-გაყიდვა	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
კრედიტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
დებეტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ფინანსური ანგარიში	184 102,6	369 497,9	301 729,6	622 602,9	1 061 201,7	1 899 600,2
პირდაპირი ინვესტიციები						
პირდაპირი ინვესტიციები საზღვარგარეთ	-4 092,5	-3 762,5	-9 570,5	89 477,3	15 831,4	-74 494,9
სააქციო კაპიტალი	100,0	0,0	0,0	93 000,0	18 020,0	-76 786,5
მოთხოვნები შვილობილი კომპანიისადმი	100,0	0,0	0,0	93 000,0	18 020,0	-76 786,5
ვალდებულებები შვილობილი კომპ. მიმართ	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
რეინვესტირებული შემოსავლები	-4 192,5	-3 762,5	-9 570,5	-3 522,7	0,0	0,0
მოთხოვნები	-4 192,5	-3 762,5	-9 570,5	-3 522,7	0,0	0,0
ვალდებულებები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა კაპიტალი	0,0	0,0	0,0	0,0	-2 188,6	2 291,6

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
მოთხოვნები შვილობილი კომპანიისადმი	0,0	0,0	0,0	0,0	-2 188,6	2 291,6
ვალდებულებები შვილობილი კომპ. მიმართ	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
პირდაპირი ინვესტიციები საქართველოში	160 212,0	334 649,1	492 329,4	452 752,3	1 170 077,4	1 750 242,6
სააქციო კაპიტალი	89 472,9	255 561,6	394 632,9	334 869,5	858 125,2	860 955,5
მოთხოვნები პირდაპირი ინვესტორებისადმი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ვალდებულებები პირდაპირი ინვესტორის მიმართ	89 472,9	255 561,6	394 632,9	334 869,5	858 125,2	860 955,5
<i>(გდ)ინვესტიციები დაკავშირებული ვალის შემცირებასთან</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>(გდ)სხვა</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>სხვა</i>	89 472,9	255 561,6	394 632,9	334 869,5	858 125,2	860 955,5
რეინვესტირებული შემოსავლები	43 359,0	51 978,0	45 667,4	48 487,4	64 495,9	48 955,5
მოთხოვნები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ვალდებულებები	43 359,0	51 978,0	45 667,4	48 487,4	64 495,9	48 955,5
სხვა კაპიტალი	27 380,1	27 109,5	52 029,2	69 395,4	247 456,3	840 331,6
მოთხოვნები პირდაპირი ინვესტორებისადმი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2 600,5
ვალდებულებები პირდაპირი ინვესტორის მიმართ	27 380,1	27 109,5	52 029,2	69 395,4	247 456,3	837 731,1

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
პორტფელის ინვესტიციები						
აქტივები	1,0	-9,0	-13 064,1	13 064,1	-2 188,5	-12 525,6
აქციები	1,0	-9,0	-13 064,1	13 064,1	-2 188,5	-4 947,2
ეროვნული ბანკი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სამთავრობო სექტორი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ბანკები	1,0	0,0	-13 064,1	13 064,1	-2 188,5	-4 947,2
სხვა სექტორები	0,0	-9,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სავალო ფასიანი ქაღალდები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-7 578,4
ობლიგაციები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-5 210,5
ეროვნული ბანკი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სამთავრობო სექტორი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ბანკები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-5 119,5
სხვა სექტორები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-91,0
ფულადი ბაზრის ინსტრუმენტები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-2 367,9
ეროვნული ბანკი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სამთავრობო სექტორი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ბანკები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-2 367,9
სხვა სექტორები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ვალდებულებები	0,0	0,0	90,9	2 409,5	142 508,6	33 634,5
აქციები	0,0	0,0	0,0	2 500,0	142 508,6	33 634,5
ბანკები	0,0	0,0	0,0	2 500,0	142 485,0	33 651,5

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
სხვა სექტორები	0,0	0,0	0,0	0,0	23,6	-16,9
სავალო ფასიანი ქაღალდები	0,0	0,0	90,9	-90,5	0,0	0,0
ობლიგაციები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ეროვნული ბანკი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>(გდ) ფასიანი ქაღალდები</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>(გდ) წინასწარი გადახდა</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>სხვა</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სამთავრობო სექტორი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>(გდ) ფასიანი ქაღალდები</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>(გდ) წინასწარი გადახდა</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>სხვა</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ბანკები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>(გდ) ფასიანი ქაღალდები</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>(გდ) წინასწარი გადახდა</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>სხვა</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა სექტორები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>(გდ) ფასიანი ქაღალდები</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>(გდ) წინასწარი გადახდა</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>სხვა</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ფულადი ბაზრის ინსტრუმენტები	0,0	0,0	90,9	-90,5	0,0	0,0
ეროვნული ბანკი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>(გდ) ფასიანი ქაღალდები</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
<i>სხვა</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სამთავრობო სექტორი	0,0	0,0	90,9	-90,5	0,0	0,0
<i>(გდ) ფასიანი ქაღალდები</i>	0,0	0,0	90,9	-90,5	0,0	0,0
<i>სხვა</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ბანკები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>(გდ) ფასიანი ქაღალდები</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>სხვა</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა სექტორები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>(გდ) ფასიანი ქაღალდები</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>სხვა</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ფინანსური წარმოებულები, წმინდა	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1 066,8
ეროვნული ბანკი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სამთავრობო სექტორი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ბანკები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1 066,8
სხვა სექტორები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ფინანსური წარმოებულები, აქტივები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1 247,8
ეროვნული ბანკი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სამთავრობო სექტორი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ბანკები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1 247,8
სხვა სექტორები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ფინანსური წარმოებულები, ვალდებულებები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-181,0
ეროვნული ბანკი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
სამთავრობო სექტორი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ბანკები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-181,0
სხვა სექტორები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა ინვესტიციები						
აქტივები	-72 960,0	-15 159,1	-27 435,5	-16 198,2	-51 817,2	-202 342,0
სავაჭრო კრედიტები	-13 546,6	-15 744,5	-4 581,7	-10 481,3	-1 567,4	-5 828,9
სამთავრობო სექტორი	-5 000,0	-5 000,0	-4 650,0	-3 700,0	-2 300,0	-750,0
გრძელვადიანი	-5 000,0	-5 000,0	-4 650,0	-3 700,0	-2 300,0	-750,0
მოკლევადიანი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა სექტორები	-8 546,6	-10 744,5	68,3	-6 781,3	732,6	-5 078,9
გრძელვადიანი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
მოკლევადიანი	-8 546,6	-10 744,5	68,3	-6 781,3	732,6	-5 078,9
სესხები	-6 442,8	5 574,2	4 207,1	-1 427,8	-23 897,6	-107 515,1
ეროვნული ბანკი	1 935,0	56,4	-24,1	-673,9	-1 906,4	-44 770,6
გრძელვადიანი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
მოკლევადიანი	1 935,0	56,4	-24,1	-673,9	-1 906,4	-44 770,6
სამთავრობო სექტორი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
გრძელვადიანი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
მოკლევადიანი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ბანკები	-8 377,9	5 517,8	4 231,2	-753,9	3 958,8	-50 991,1

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
გრძელვადიანი	-2 107,0	-1 516,3	2 053,6	1 580,7	-251,9	-12 808,0
მოკლევადიანი	-6 270,8	7 034,1	2 177,6	-2 334,6	4 210,7	-38 183,1
სხვა სექტორები	0,0	0,0	0,0	0,0	-25 950,0	-11 753,4
გრძელვადიანი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-42 043,4
მოკლევადიანი	0,0	0,0	0,0	0,0	-25 950,0	30 290,0
ნაღდი ფული და დეპოზიტები	-24 476,8	-1 491,0	-29 213,3	-3 713,9	-24 504,7	-89 185,9
ეროვნული ბანკი	1,8	3,1	-2,8	-11,5	53,8	14,5
სამთავრობო სექტორი	0,0	0,0	0,0	-1 194,7	9 862,3	3 737,4
ბანკები	-24 478,7	-1 494,1	-29 210,5	-2 507,6	-35 282,4	-147 941,5
სხვა სექტორები	0,0	0,0	0,0	0,0	861,6	55 003,7
სხვა აქტივები	-28 493,7	-3 497,8	2 152,4	-575,1	-1 847,5	187,8
ეროვნული ბანკი	294,7	0,0	0,0	-0,3	-0,2	0,5
გრძელვადიანი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
მოკლევადიანი	294,7	0,0	0,0	-0,3	-0,2	0,5
სამთავრობო სექტორი	-133,6	-17,0	8,8	-2 007,9	-88,1	1 776,3
გრძელვადიანი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
მოკლევადიანი	-133,6	-17,0	8,8	-2 007,9	-88,1	1 776,3
ბანკები	-28 654,8	-3 480,8	3 561,8	14,8	-1 256,9	-1 588,9
გრძელვადიანი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
მოკლევადიანი	-28 654,8	-3 480,8	3 561,8	14,8	-1 256,9	-1 588,9
სხვა სექტორები	0,0	0,0	-1 418,3	1 418,3	-502,2	0,0
გრძელვადიანი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
მოკლევადიანი	0,0	0,0	-1 418,3	1 418,3	-502,2	0,0
ვალდებულებები	132 672,5	35 275,7	37 258,4	191 667,9	225 427,2	781 046,0
სავაჭრო კრედიტები	9 116,5	3 034,7	14 900,3	25 989,7	34 271,0	-53 120,4
სამთავრობო სექტორი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
გრძელვადიანი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სესხის აღება	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
გადახდა	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
მოკლევადიანი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა სექტორები	9 116,5	3 034,7	14 900,3	25 989,7	34 271,0	-53 120,4
გრძელვადიანი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სესხის აღება	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
გადახდა	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
მოკლევადიანი	9 116,5	3 034,7	14 900,3	25 989,7	34 271,0	-53 120,4
სესხები	35 024,6	25 979,9	136 643,1	99 646,8	234 521,7	768 318,2
ეროვნული ბანკი	244,2	-48 001,9	-33 838,2	-12 848,0	-8 056,3	-53 438,4
ფონდის კრედიტების გამოყენება და სესხები	90,6	-47 472,8	-34 326,0	-12 727,2	-7 890,8	3 136,3
სესხის აღება	30 107,3	0,0	20 470,9	41 804,6	40 905,3	42 595,5
გადახდა	-30 016,7	-47 472,8	-54 797,0	-54 531,7	-48 796,1	-39 459,1
სხვა გრძელვადიანი	208,0	-482,4	507,9	-141,1	-142,4	-56 567,0
სესხის აღება	1 004,2	0,0	793,0	380,2	409,1	0,0

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
(გდ) ახალი სესხის აღება მთავრობის მიერ ან სხვა სექტორის მიერ მთავრობის გარანტიით	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) არსებული ვალის გადავადება	796,2	0,0	793,0	380,2	409,1	0,0
სხვა	208,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
გადახდა	-796,2	-482,4	-285,1	-521,2	-551,5	-56 567,0
(გდ) წინასწარი გადახდა	0,0	0,0	-216,7	-380,2	-409,1	0,0
სხვა	-796,2	-482,4	-68,4	-141,1	-142,4	-56 567,0
მოკლევადიანი	-54,4	-46,7	-20,1	20,2	-23,2	-7,7
(გდ) ახალი სესხის აღება მთავრობის მიერ ან სხვა სექტორის მიერ მთავრობის გარანტიით	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) არსებული ვალის გადავადება	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) წინასწარი გადახდა	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა	-54,4	-46,7	-20,1	20,2	-23,2	-7,7
სამთავრობო სექტორი	-3 497,3	14 637,2	111 201,7	48 770,1	-21 419,5	111 287,9
გრძელვადიანი	-3 459,8	14 766,6	110 586,5	48 376,9	-21 890,2	111 047,8
სესხის აღება	122 513,7	71 796,2	184 064,0	122 314,4	149 280,0	156 016,1
(გდ) ახალი სესხის აღება მთავრობის მიერ ან სხვა სექტორის მიერ მთავრობის გარანტიით	85 480,2	71 796,2	101 120,5	76 317,6	109 260,0	99 494,7
(გდ) არსებული ვალის გადავადება	37 033,5	0,0	82 943,5	45 996,8	40 020,0	0,0
სხვა	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	56 521,4

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
გადახდა	-125 973,5	-57 029,6	-73 477,6	-73 937,5	-171 170,2	-44 968,3
(გდ) წინასწარი გადახდა	0,0	0,0	0,0	0,0	-47 269,1	0,0
სხვა	-125 973,5	-57 029,6	-73 477,6	-73 937,5	-123 901,1	-44 968,3
მოკლევადიანი	-37,5	-129,4	615,3	393,2	470,7	240,1
(გდ) ახალი სესხის აღება მთავრობის მიერ ან სხვა სექტორის მიერ მთავრობის გარანტიით	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) არსებული ვალის გადავადება	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) წინასწარი გადახდა	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა	-37,5	-129,4	615,3	393,2	470,7	240,1
ბანკები	-5 068,5	10 978,9	24 921,6	56 394,9	220 717,7	647 125,8
გრძელვადიანი	5 271,2	8 489,3	21 256,3	46 557,8	187 021,8	565 709,8
სესხის აღება	17 627,0	71 218,5	94 121,8	148 825,4	231 290,5	720 978,4
(გდ) ახალი სესხის აღება მთავრობის მიერ ან სხვა სექტორის მიერ მთავრობის გარანტიით	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) არსებული ვალის გადავადება	0,0	0,0	0,0	178,8	181,2	8 000,0
სხვა	17 627,0	71 218,5	94 121,8	148 646,6	231 109,3	712 978,4
გადახდა	-12 355,9	-62 729,2	-72 865,5	-102 267,6	-44 268,6	-155 268,5
(გდ) წინასწარი გადახდა	0,0	0,0	0,0	-406,8	-181,2	-12 858,4
სხვა	-12 355,9	-62 729,2	-72 865,5	-101 860,7	-44 087,4	-142 410,1

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
მოკლევადიანი	-10 339,6	2 489,6	3 665,3	9 837,0	33 695,9	81 415,9
(გდ) ახალი სესხის აღება მთავრობის მიერ ან სხვა სექტორის მიერ მთავრობის გარანტიით	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) არსებული ვალის გადავადება	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) წინასწარი გადახდა	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-1 000,0
სხვა	-10 339,6	2 489,6	3 665,3	9 837,0	33 695,9	82 415,9
სხვა სექტორები	43 346,2	48 365,7	34 357,9	7 329,8	43 279,9	63 342,9
გრძელვადიანი	43 032,9	47 962,1	33 878,7	6 966,1	34 959,6	79 041,0
სესხის აღება	76 742,9	60 233,6	42 385,3	26 049,3	54 344,9	116 035,9
(გდ) ახალი სესხის აღება მთავრობის მიერ ან სხვა სექტორის მიერ მთავრობის გარანტიით	7 456,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) არსებული ვალის გადავადება	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1 038,5
სხვა	69 286,8	60 233,6	42 385,3	26 049,3	54 344,9	114 997,4
გადახდა	-33 710,1	-12 271,5	-8 506,6	-19 083,2	-19 385,3	-36 994,9
(გდ) წინასწარი გადახდა	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა	-33 710,1	-12 271,5	-8 506,6	-19 083,2	-19 385,3	-36 994,9
მოკლევადიანი	313,3	403,6	479,2	363,7	8 320,3	-15 698,1
(გდ) ახალი სესხის აღება მთავრობის მიერ ან სხვა სექტორის მიერ მთავრობის გარანტიით	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) არსებული ვალის გადავადება	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
(გდ) წინასწარი გადახდა	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა	313,3	403,6	479,2	363,7	8 320,3	-15 698,1
ნალდი ფული და დეპოზიტები	14 461,0	-4 311,8	-1 423,1	94 677,1	17 798,2	92 118,6
ეროვნული ბანკი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სამთავრობო სექტორი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ბანკები	14 461,0	-4 311,8	-1 423,1	94 677,1	17 798,2	92 118,6
სხვა სექტორები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა ვალდებულებები	74 070,5	10 572,9	-112 861,8	-28 645,6	-61 163,7	-26 270,4
ეროვნული ბანკი	0,0	482,4	-576,3	0,0	0,0	0,0
გრძელვადიანი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
მოკლევადიანი	0,0	482,4	-576,3	0,0	0,0	0,0
(გდ) მთლიანი დავალიანება	0,0	482,4	-576,3	0,0	0,0	0,0
(გდ) დაგროვილი დავალიანება	0,0	482,4	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) მოკლევადიანი ძირ. ვალის თანხა	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) გრძელვადიანი ძირ. ვალის თანხა	0,0	482,4	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) საწყისი პროცენტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) საჯარიმო პროცენტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) ვალის გადახდა	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) ძირითადი ვალი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) პროცენტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) ვალის გადავადება	0,0	0,0	-576,3	0,0	0,0	0,0
(გდ) ძირითადი ვალი	0,0	0,0	-551,2	0,0	0,0	0,0

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
(გდ) პროცენტი	0,0	0,0	-25,2	0,0	0,0	0,0
(გდ) ვალის ანულირება	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) ძირითადი ვალი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) პროცენტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სამთავრობო სექტორი	68 482,3	10 083,3	-119 012,4	-35 970,9	-86 600,9	-34 884,8
გრძელვადიანი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
მოკლევადიანი	68 482,3	10 083,3	-119 012,4	-35 970,9	-86 600,9	-34 884,8
(გდ) მთლიანი დავალიანება	68 482,3	10 083,3	-119 012,4	-35 970,9	-86 600,9	-34 884,8
(გდ) დაგროვილი დავალიანება	107 657,5	69 075,3	44 843,2	26 435,0	5 358,7	1 544,1
(გდ) მოკლევადიანი ძირ. ვალის თანხა	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) გრძელვადიანი ძირ. ვალის თანხა	89 017,6	50 882,7	29 664,1	14 295,1	372,8	0,0
(გდ) საწყისი პროცენტი	2 094,2	319,2	1 990,3	3 481,2	955,9	0,0
(გდ) საჯარიმო პროცენტი	16 545,7	17 873,4	13 188,7	8 658,6	4 030,0	1 544,1
(გდ) ვალის გადახდა	-36 746,7	-58 992,0	-109 282,2	-62 405,9	-71 173,2	-36 428,9
(გდ) ძირითადი ვალი	-26 000,0	-47 004,2	-102 494,6	-56 992,6	-64 723,4	-36 428,9
(გდ) პროცენტი	-10 746,8	-11 987,8	-6 787,6	-5 413,2	-6 449,9	0,0
(გდ) ვალის გადავადება	-2 428,4	0,0	-54 573,4	0,0	0,0	0,0
(გდ) ძირითადი ვალი	-2 428,4	0,0	-54 422,0	0,0	0,0	0,0

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
(გდ) პროცენტი	0,0	0,0	-151,4	0,0	0,0	0,0
(გდ) ვალის ანულირება	0,0	0,0	0,0	0,0	-20 786,4	0,0
(გდ) ძირითადი ვალი	0,0	0,0	0,0	0,0	-15 186,9	0,0
(გდ) პროცენტი	0,0	0,0	0,0	0,0	-5 599,5	0,0
სხვა	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ბანკები	4 328,1	-3 392,3	2 701,7	11 990,3	7 884,6	2 565,1
გრძელვადიანი	5 318,1	-2 579,3	4 067,7	12 787,2	7 741,1	0,0
მოკლევადიანი	-990,0	-813,0	-1 366,0	-797,0	143,6	2 565,1
(გდ) მთლიანი დავალიანება	-990,0	-813,0	-1 366,0	-797,0	-253,5	0,0
(გდ) დაგროვილი დავალიანება	0,0	46,7	527,3	638,8	806,5	0,0
(გდ) მოკლევადიანი ძირ. ვალის თანხა	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) გრძელვადიანი ძირ. ვალის თანხა	0,0	0,0	74,3	0,0	0,0	0,0
(გდ) საწყისი პროცენტი	0,0	46,7	453,0	638,8	806,5	0,0
(გდ) საჯარიმო პროცენტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) ვალის გადახდა	-990,0	-859,7	-1 893,3	-1 435,8	-1 060,0	0,0
(გდ) ძირითადი ვალი	-990,0	0,0	0,0	-80,2	0,0	0,0
(გდ) პროცენტი	0,0	-859,7	-1 893,3	-1 355,6	-1 060,0	0,0
(გდ) ვალის გადავადება	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) ძირითადი ვალი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) პროცენტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
(გდ) ვალის ანულირება	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>(გდ) ძირითადი ვალი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>(გდ) პროცენტი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა	0,0	0,0	0,0	0,0	397,1	2 565,1
სხვა სექტორები	1 260,0	3 399,5	4 025,2	-4 664,9	17 552,6	6 049,3
გრძელვადიანი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
მოკლევადიანი	1 260,0	3 399,5	4 025,2	-4 664,9	17 552,6	6 049,3
(გდ) მთლიანი დავალიანება	1 260,0	3 399,5	4 025,2	-4 664,9	17 507,0	6 049,3
(გდ) დაგროვილი დავალიანება	6 624,4	11 335,9	11 215,3	1 024,1	17 507,0	13 298,4
<i>(გდ) მოკლევადიანი ძირ. ვალის თანხა</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>(გდ) გრძელვადიანი ძირ. ვალის თანხა</i>	0,0	0,0	423,6	767,5	10 655,0	10 976,9
<i>(გდ) საწყისი პროცენტი</i>	6 624,4	11 335,9	10 791,7	256,5	6 852,0	2 321,5
<i>(გდ) საჯარიმო პროცენტი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) ვალის გადახდა	-5 364,4	-7 936,3	-7 190,1	-5 689,0	0,0	-7 249,1
<i>(გდ) ძირითადი ვალი</i>	0,0	749,7	0,0	-2 641,7	0,0	-5 522,8
<i>(გდ) პროცენტი</i>	-5 364,4	-8 686,0	-7 190,1	-3 047,3	0,0	-1 726,3
(გდ) ვალის გადავადება	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>(გდ) ძირითადი ვალი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>(გდ) პროცენტი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(გდ) ვალის ანულირება	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>(გდ) ძირითადი ვალი</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

დანართი 5-ის გაგრძელება

1	2	3	4	5	6	7
(გდ) პროცენტი	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა	0,0	0,0	0,0	0,0	45,6	0,0
სარეზერვო აქტივები	-31 730,4	18 503,7	-177 879,1	-110 570,1	-438 637,1	-377 027,1
მონეტარული ოქრო	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სესხის სპეციალური უფლებები	1 214,8	-2 011,8	-6 118,4	9 507,5	187,3	-13 618,3
სარეზერვო პოზიცია ფონდში	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
უცხოური ვალუტა	-32 945,3	20 515,5	-171 760,6	-120 077,6	-438 824,4	-363 408,9
ნაღდი ფული და დეპოზიტები	47 549,7	11 317,0	-108 400,6	-48 869,6	-367 819,5	-93 896,9
ეროვნული ბანკში	72 724,9	3 829,4	-31 060,3	-32 089,6	-119 994,9	150 338,0
სხვა ბანკებში	-25 175,1	7 487,6	-77 340,3	-16 780,0	-247 824,6	-244 234,9
ფასიანი ქაღალდები	-80 495,0	9 198,5	-63 360,0	-71 208,1	-71 004,9	-269 512,0
აქციები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ობლიგაციები და თამასუქები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ფულადი ბაზრის ინსტრუმენტები	-80 495,0	9 198,5	-63 360,0	-71 208,1	-71 004,9	-269 512,0
წმინდა ფინანსური წარმოებულები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
სხვა მოთხოვნები	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
წმინდა შეცდომები და გამოტოვებები	13 180,2	-6 036,2	11 144,8	28 235,2	-58 609,2	-21 302,3
სულ განსაკუთრებული დაფინანსება	223 268,8	93 001,4	144 117,6	142 513,8	116 211,2	178 742,6

გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხა

1. ვანიშვილი მ., ბადაგაძე ი., საფინანსო-საბანკო სტატისტიკა. – თბ., 2004.
2. ვანიშვილი მ., ბადაგაძე ი., მუნიციპალური საბიუჯეტო სისტემა და ფინანსური მენეჯმენტი. – თბ., 2005.
3. ვანიშვილი მ., ეკონომიკის საფუძვლები. წიგნი I. – თბ., 2006.
4. ვანიშვილი მ., ეკონომიკის საფუძვლები. წიგნი II. – თბ., 2007.
5. ვანიშვილი მ., ფინანსები. – თბ., 2007.
6. ვანიშვილი მ., მიკრო- და მაკროეკონომიკის საფუძვლები. – თბ., 2009.
7. ლინდერტი პ., საერთაშორისო ეკონომიკა. – თბ., 2001.
8. მენქიუ გრ., ეკონომიკის პრინციპები. – თბ., 2007.
9. მონეტარული და საბანკო სტატისტიკის ბიულეტენი /საქართველოს ეროვნული ბანკი – თბ., 2006, №4.
10. მონეტარული და საბანკო სტატისტიკის ბიულეტენი /საქართველოს ეროვნული ბანკი. – თბ., 2007, №4.
11. პაპავა ვლ., საერთაშორისო სავალუტო ფონდი საქართველოში: მიღწევები და შეცდომები. – თბ., 2000.
12. საქართველოს ეკონომიკა: ტენდენციები, ანალიზი, პროგნოზი (2001 წლის IV კვარტალი). – თბ., 2002.
13. საქართველოს ეროვნული ანგარიშები (სტატისტიკური კრებული) /საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სტატისტიკის დეპარტამენტი. – თბ., 2005.
14. სახაროვი რ., ნარმანია დ., ცოტაძე ა., საქართველოს საგადასახდელო ბალანსი (მდგომარეობა, დინამიკა, პერსპექტივები) /საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრის ბიულეტენი. – თბ., 2002, №68, გვ. 33-76.
15. საქართველოს საგადასახდელო ბალანსი 2005 /საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სტატისტიკის დეპარტამენტი. – თბ., 2006.
16. საქართველოს საგადასახდელო ბალანსი 2006 /საქართველოს ეროვნული ბანკი. – თბ., 2007.
17. საქართველოს საგადასახდელო ბალანსი 2007 /საქართველოს ეროვნული ბანკი. – თბ., 2008.
18. საქართველოს საგარეო ვაჭრობა: 2005 /საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სტატისტიკის დეპარტამენტი. – თბ., 2006.

19. საქართველოს საგარეო ვაჭრობა: 2006 /საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სტატისტიკის დეპარტამენტი. – თბ., 2007.
20. საქართველოს საგარეო ვაჭრობა: 2007 /საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სტატისტიკის დეპარტამენტი. – თბ., 2008.
21. საქართველოს სტატისტიკური წელიწადეული: 2005 /საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სტატისტიკის დეპარტამენტი. – თბ., 2005.
22. საქართველოს სტატისტიკური წელიწადეული: 2006 /საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სტატისტიკის დეპარტამენტი. – თბ., 2006.
23. საქართველოს სტატისტიკური წელიწადეული: 2007 /საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სტატისტიკის დეპარტამენტი. – თბ., 2007.
24. საქართველოს სტატისტიკური წელიწადეული: 2008 /საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სტატისტიკის დეპარტამენტი. – თბ., 2008.
25. საქართველოს სიღარიბის დაძლევისა და ეკონომიკური ზრდის ეროვნული პროგრამა. – თბ., 2001.
26. ლურჯია კ., ეკონომიკის პრინციპები. – თბ., 2007.
27. ჭანია მ., ეკონომიკური ზრდისა და საგადასახდელო ბალანსის პრობლემები პოსტკომუნისტურ ქვეყნებში /საქართველოს მაგალითზე. – თბ., 2004.
28. Варга В., Деньги и цены / МЕИМО. – 1992, №12, с. 17-24.
29. Государство и рынок: американская модель. – М., 1999.
30. Доклад о мировом развитии 2000-2001. Наступление на бедности/Всемирный банк. – М., 2001.
31. Киреев А.Н., Международная экономика. часть II. – М., 2000.
32. Кругман П., Обстфельд М., Международная экономика. – М., 1997.
33. Руководство по платежному балансу / МВФ. – Вашингтон, 1993.
34. Сенчагов В.К., Экономическая безопасность. - М., 2002.
35. Справочник по составлению платежного баланса /МВФ. – Вашингтон, 1995.
36. Статистический ежегодник Южно-Кавказских Стран.- Тбилиси, 2006.
37. ЮНКТД. Доклад о торговле и развитии, 2002 год. – Нью-Йорк, 2002.
38. Barbeler U., Hein J., Koch W., Grundlagen und Probleme der Volkswirtschaft, Koln, Wirtschaftsverlag Bachem, 1995.
39. [http://www.state.gov/www/issues/economic/trade reports/1999. 2/13/02](http://www.state.gov/www/issues/economic/trade%20reports/1999.2/13/02). Page 1 of 6-11, Page 2 of 6-11.
40. World Development Indicators database, World Bank, April 2000.

შესავალი -----	3
თავი I. საგადასახდელო ბალანსის არსი და სტრუქტურა, მისი შეფასების კრიტერიუმები და მაჩვენებლები-----	4
თავი II. საქართველოს საგადასახდელო ბალანსის სტრუქტურისა და დინამიკის ანალიზი და შეფასება-----	20
თავი III. საგადასახდელო ბალანსის დისპროპორციები და მათი დაძლევის გზები თანამედროვე საქართველოში-----	50
დასკვნა -----	57
დანართები -----	60
გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხა -----	116

იბეჭდება ავტორთა მიერ წარმოდგენილი სახით

გადაეცა წარმოებას 26.02.2009. ხელმოწერილია დასაბუქდად
06.03.2009. ქალაქის ზომა 60X84 1/16. პირობითი ნაბეჭდი თაბახი 7.
ტირაჟი 100 ეგზ.

საგამომცემლო სახლი „ტექნიკური უნივერსიტეტი“, თბილისი,
კოსტავას 77

